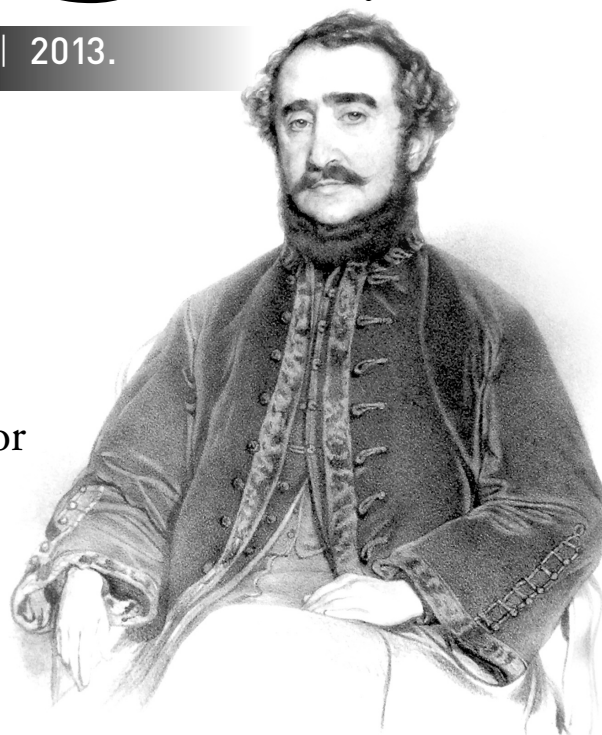

STÁDIUM

Stádium Társadalmi és Kulturális Hírlap II. évf. 3. szám | 2013.

A TARTALOMBÓL

- Tarics Péter tanulmánya Széchenyi István haláláról
- József Attilára és Illyés Gyulára emlékezünk
- Birtalan Ferenc, Bozók Ferenc, Deák Mór, Lezsák Sándor
- Tamás Menyhért, Turcsány Péter és Utassy József versei
- Húszt éves a Béres Alapítvány
- Dopitáné Jámbor Ivett rajzai

József Attila
(NE LÉGY SZELES...)

Ne légy szeles.
Bár a munkádon más keres –
dolgozni csak pontosan, szépen,
ahogy a csillag megy az égen,
ugy érdemes.

9 772063 538004

13003

Ára: 300 Ft

ELŐBB: TALPRA!

Bognár Nándor

Szemlélődve az idei márciusi események körül, könnyen előbukkanhat a kérdés: végül is kinek az ünnepe március 15-e? Rossz a kérdés, nyilvánvalóan rossz, de nem indokolatlan. Természetesen szívesen mondanám, hogy március tizenötödike a mienk, hogy most már a mienk, valamennyiünké. Hogy már nem állít meg a rendőr „rutinigazolásra”, ha kokárdát lát rajtam. Hogy most már senki nem kapaszkodott emelvényre pojkáskodni, közhelyekből összetakolt szöveget ünnepi beszéd címén előadni a fővárosban a Petőfi-szobornál, nevetségesen elhajlogatva a repülő tojások előtt.

Hogy mégis mi homályosította el a hófelhők mögül elő-előbújó márciusi napsütést? Az okokért vissza kell kanyarodnunk az időben, mondjuk 1848-ig. Sokféle tanulmányt levontak már az akkori dicsőséges események ismeretében, de 2013 Magyarországa számára talán a legmegszívlelendőbb a szabadságharcnak az a jellegzetessége, hogy soha akkora össznemzeti összefogás nem valósult meg, mint akkor. Így van ez még akkor is, ha azóta volt egy 1956-unk is, mint csodálatos példa. Negyvennyolc azonban mégis más: akkor valóban eltűntek a vagyoni, származásbeli, nemzetiségi, rangbeli különbségek, maradéktalanul érvényesült az „aki magyar, velünk tart” elve.

És ez egyáltalán nem valamiféle utólagos szépítése az akkori történelemnek, szomorú bizonyítékok szolgálnak igazolásul – hogy mást ne mondjak: az aradi tizenhármak névsora. A kivégzett katonai vezetők között a legváltozatosabb nemzetiségi, származási sokféleség valósult meg – volt, aki még magyarul se tudott rendesen – és így volt ez a honvédek között is, tanúsítva, hogy a haza szent ügyéért, legalábbis akkor, érdemes volt mindent félretéve küzdeni, ha kell, akkor áldozatokat is hozni.

Most nincs forradalmi helyzet, legalábbis olyan nincs, hogy fegyvert kellene fogni – mások az eszközök. Rágalom rakéták, hazugság aknák pukkannak, olykor megtevesztve a tájékozatlan szemlélőket, azt a látszatot keltve, hogy valódi töltet van a lövedékekben, hogy valós társadalmi okok keltenek feszültséget, vezethetnek akár robbanáshoz is. Rengeteg példát lehetne felsorolni, nagyokat is, kicsiket is. A „nagy” ügyek ügyvivői pedig már szinte rutinszerűen átlépik az országhatárt is, és kintről kiabálják, vagy kiabáltatják vissza szidalmait, fenyegetéseiket, legyen szó akár sajtótörvényről, akár a felsőfokú oktatás megreformálásáról, vagy éppen az alkotmányról. Sőt: most már hasonló a helyzet a „kis” feszültségekkel, az egyes szakterületeket, vagy régiókat érintő ügyekkel is, színház-igazgatói kinevezésektől köz munkások foglalkoztatásáig.

Most március 15-ét ünnepeltük, az 1848-as forradalom és szabadságharc kitörésének évfordulóját, ami – tetszik, nem tetszik ez másoknak, magyarázzák bárhogy is – továbbra is a mi ünnepünk. Akkor zúgott március, forrongott az utca, az egyetem, a múzeumkert – belénk vésődött az évek során a nap valamennyi lényeges mozzanata, kívülről tudjuk az akkori események lefolyását és helyszíneit. Lelkesek voltak a fiatalok, tele nemzeti érzéssel, jobbító szándékkal, hazafiús akarattal; követelése szabad sajtónak és idegen csapatok távozásának, tizenkét pont és Nemzeti dal...

Most is március van. Most is zúg, és ez a zúgás, ahogy a minket 2010-ben itt hagyott Utassy József megírta még 1977-ben, a nevezetes Zúg március versében, azóta is zúg, csak valahogy másképp; hamis hangok is keverednek a tiszta zúgásba. Az utcán néhány korosabb szervezőtől, rutinos beszédmondótól eltekintve most is voltak fiatalok – nem túl sokan, de annál hangosabban – az elérni kívánt célok azonban... mondjuk így: jelentősen eltértek az akkoriaktól. Idegen csapatok, ha nem is katonaruhában, inkább többnyire bankármezben, most is vannak, de távozásukat nem követeli senki. Szabad sajtót lehet követelni, de mikor gyakorlatilag minden megjelenhet a médiában, ez a kívánság is nélkülözi a kellő komolyságot. Hason-

ló színvonalú ezeknek a csoportoknak a többi, harsányan előadott követelése is, a közpénzen szerzett képzettség külföldi kamatoztatásától az egyetem kapujának szélesre tárásáig bármilyen szakot választó, bármilyen képességű jelentkezők előtt.

Van azonban hasonlóság, és ezt minősíthetjük akár döbbenetesnek is. A külföld szerepéről van szó, csak-hogy nem arról az oldalról, ahogy ez 48-ban volt. Más ugyanis a felállás: most nem az elnyomó idegen hatalom hív segítségül Jellasicsokat, most a nemzetet talpra állítók ellen hívnak az utcai akciók szervezői itthonról külföldi erőket, szervezeteket céljaik eléréséhez. Hogy ugyan szóljanak már ide, fegyvermezzék meg azt a bankokat megrendszabályozó, alkotmányt átalakító, termőföld tulajdont rendbe tenni kívánó, azaz: a magyart talpra állítani akaró társaságot!

Feljegyezték, hogy annak idején Petőfi Sándor a Nemzeti dalt két nappal a forradalom kitörése előtt, március 13-án írta, azzal a kezdő sorral, hogy „Rajta magyar, hí a haza!”. Aztán mikor azt a lelkes jurátus, Szikra Ferenc meglátta, vállalva a veszélyt – mert Petőfi nagyon nem szerette, ha valaki beleszól és módosítani akar bármit is a költeményein – megjegyezte: nem jó ez így! „Barátom, elébb talpra kell állítani a magyart, azután rajta!” Petőfi megfogadta a tanácsot, és átírta a sort. Így tanultuk, így hallgatjuk, mondjuk azóta is: Talpra magyar, hí a haza! – és a felszólítás talán soha nem volt ennyire indokolt, mint manapság.

Hogy is írta Utassy József? „*Én szemfedőlapod lerántom: / kelj föl és járj, Petőfi Sándor!*” Lehet, hogy tényleg fel kellene ébreszteni. Nagy szükség lenne rá.

Tamás Menyhért versei

Haikuk

Fámat ha nézem,
szent ég! kéklésedbe
merészem magam.

*

Álmatlan bükkös:
kilakoltatott csendjét
árnyam kíséri.

*

Szagos műgéről
bódul az erdő, gyertyánt
ébreszt szemembe.

*

Ivódó zsoldár,
mélyemből kapaszkodón;
teltemig érek.

*

Ördöglő világ:
dühödő óceánlását
esőzi a föld!

*

Légbeli madár,
mennyeit utadat kérem;
végmenedékül!
(Kortárs, 2011. május)

Archaikuk

(Balassi)

Ölről öltre űz
vérem, a vitézélet –
hazahalálig.

*

(Arany)

Szó, bennemvarázs,
megvert reményre remény –
nyelvlob hajt fölém.

*

(Petőfi)

Nemzetel a föld,
forrásfiad sem késik;
márciusolni!
(Új Ember, 2011. október 2.)

Deák Mór

Vizit

vendégségbe készülök
meghívott az isten
méretre szabott szárnyat küld
nekem ruhám sincsen

elmegek meztelenül
mert az mégse járja
hogy valaki nemet mondjon
akinek van szárnya

ÖNGYILKOSSÁGNAK ÁLCÁZOTT POLITIKAI GYILKOSSÁG

GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁNT MEGÖLTÉK

Tarics Péter

A korabeli dokumentumok között megtalálható az egyértelmű igazság gróf Széchenyi István halálának ügyében. A feltárt valamennyi magyar és német nyelvű irat, dokumentum, halotti bizonyítvány, rendőrségi jegyzőkönyv, Széchenyi holttestének pontos leírása, a boncolási jegyzőkönyv, a helyszíni szemléről felvett részletes jegyzőkönyv, a Goergen-per több irata és egyéb dokumentumok alapján egyértelmű: gróf Széchenyi István 1860. április 8-án nem követett el öngyilkosságot, hanem politikai gyilkosság áldozata lett. Írásom terjedelme nem engedi meg, hogy valamennyi hiteles dokumentum feltüntetésével elemezzem és magyarázzam: Széchenyi politikai gyilkosság áldozata lett, illetve hogy az előzményeket, az indítékokat tárgyaljam. A bizonyítékok azonban megtalálhatók az „Aki Európából (is) látta Magyarországot – Gróf Széchenyi István tekintete” című, 2010-ben megjelent Széchenyi-monográfiámban, amely tizen-nyolc éves kutatómunka eredménye, s amelyet a Püski Kiadó jelentetett meg a legnagyobb magyar halálának 150. évfordulója tiszteletére. Most rövid összefoglalót adok ebből, ízelítéként.

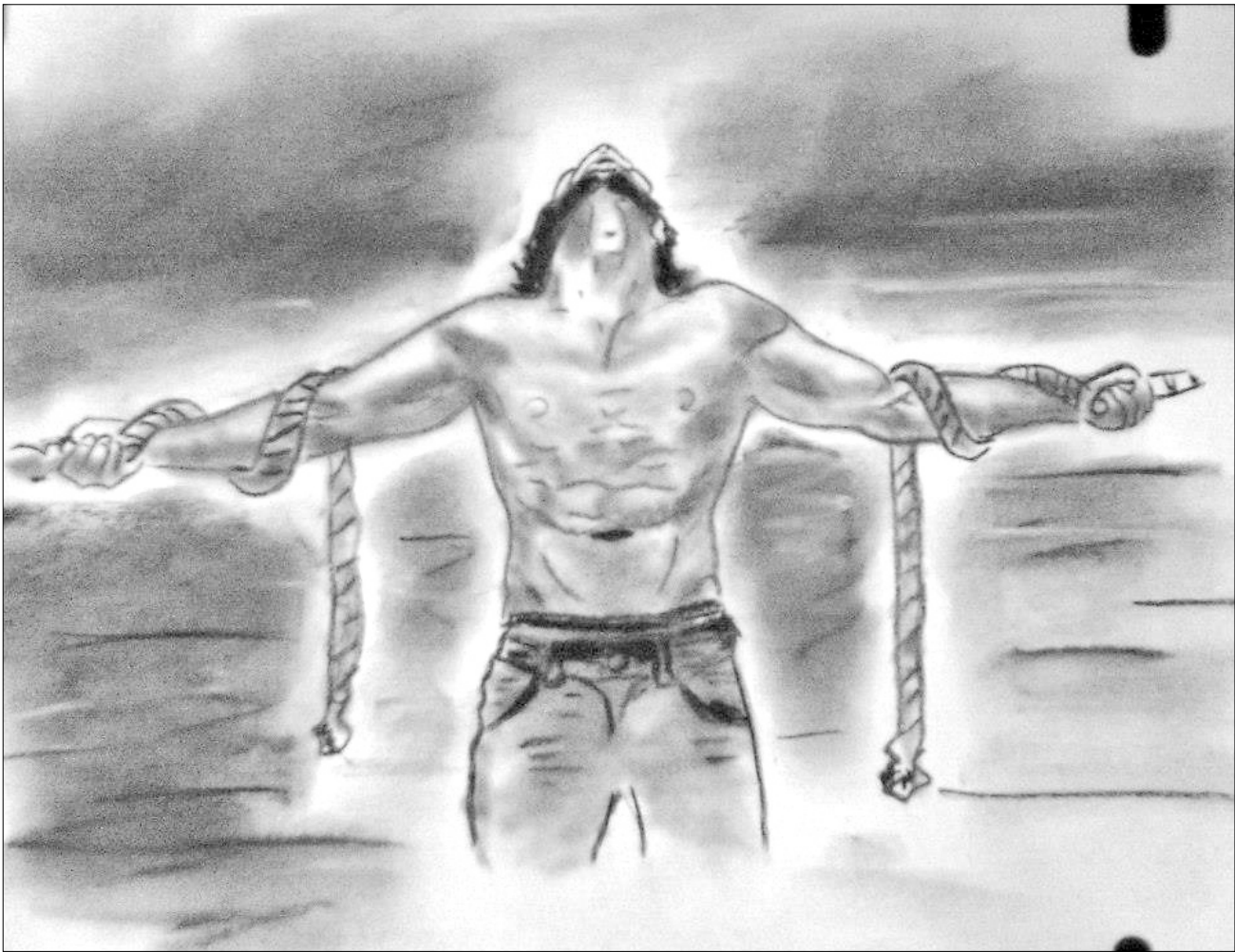
Az öngyilkosság verziójának tételese megdöntése

1. Széchenyi esetében teljesen atipikus az öngyilkosság, hiszen olyanynyira megromlott az egészsége, hogy fizikailag nem lett volna ereje saját kezüleg véget vetni az életének. Ezt orvosi dokumentumok bizonyítják.

2. Felsenthal rendőrbiztos 1860. április 9-én délután három órakor érkezett a döblingi elmegyógyintézetbe; jelentésében a következőket írta: *„A gróf teste egy zsöllyeszekben ülő helyzetben találtatott, mindkét karja combjaira leeresztve: a bal combon feküdt a kilőtt pisztoly. A fej bal oldala teljesen szét volt zúzva, a koponyacsont négy-öt lépésnyire feküdt a földön, a velő a falakon és a szoba tetején szétfecskenedezve. Lőanyagul kőcfojtás, az agyvelőben madársörét találatotott.”* Ez azt jelenti, hogy a gyilkos lövés bal oldalról érte Széchenyi koponyáját. Ezt bizonyította a koponyacsontok vizsgálata is, a pisztolyt ugyanis a leggyengébb csontra, a bal szemgödörbe irányították, minden bizonnyal teljesen rászorítva a fejre. Ezek szerint: ha Széchenyi öngyilkos lett volna, akkor a bal kezét használta volna arra, hogy véget vessen életének... Ő jobbkézes volt, s ha öngyilkos akart volna lenni – és biztosra megy –, egészen biztos, hogy a jobb kezét használta volna szörnyű tette elkövetéséhez. Teljesen kizárt tehát, hogy a gróf a megbízhatatlan és gyenge bal kezével ölte volna meg magát. Ez a fizikai képtelenség tehát kizárja az öngyilkosság verzióját. Miként az is, hogy miután „megölte magát”, pisztolyát kényelmesen a bal combjára helyezte... Mert hiszen a jelentés azt állítja, hogy: „A pisztoly a bal combon feküdt.” Ha egy öngyilkos a homlokához szorított pisztolyt elsüti, majd kezét – saját súlya alatt – hagyja szabadon leesni, egészen biztos, hogy keze nem a combjára esik, mégpedig úgy, hogy a bal combján még a pisztoly is elfér. Mindkét kéz a test mellé esik, a pisztoly pedig a földre. A helyzet, melyben tehát a vizsgálóbíró Széchenyi holttestét találta, *preparált* volt, ami szintén

kizárja az öngyilkosság lehetőségét. Az öngyilkosság kapcsán szólni kell Széchenyi betegségéről is, hiszen szinte a mai napig az önkezéség mellett érvelők a skizofréniával hozzák összefüggésbe halálát. Elvileg ez a legkényelmesebb álláspont, hiszen „csak úgy” nem lesz valaki öngyilkos, de ha elmebeteg...?! Széchenyi nem volt skizofrén, nem volt tébolyodott. 1848 szeptemberében történő idegösszeomlása reaktív jellegű volt, tehát az akkori politikai események és magánéleti gondjainak kombinációja váltotta ki. Betegsége nem írható le egyetlen orvosi műszóval. Mai szakkifejezésekkel tünetei között szerepelt a depresszió, motoros nyugtalanság, szorongás, hallucináció, időleges téveszmék, beteges hipochondria, kóros nagyizolás. A pszichiátria tudománya ezeket a tüneteket együttesen a *cikloid pszichózis* csoportjába sorolja. Ez viszont nem idézhette elő, hogy öngyilkos legyen.

3. Az igazi öngyilkos szándéka végleges, ezért még arra is ügyel, hogy ebben véletlenül se akadályozza meg senki. A megmászhatatlan szándékot végre akarja hajtani, nem akar tanúkat, nem akar szenvedést. Erre lelkiileg is fel kell készülnie. Széchenyinek az öngyilkosság soha nem volt megmászhatatlan szándéka, és a nagyhéten, illetve halálának előestéjén, 1860. április 7-én, lelkiileg sem készült rá. Erre utaló jeleket titkára, az aznap vele sakkozó Kiss Márton sem látott a grófon.

4. Széchenyi öngyilkossága atipikus a tekintetben is, hogy nem hagyott hátra búcsúlevelet. A búcsúlevélnek jogi és hétköznapi értelemben egyaránt nagyon szigorú tartalmi követelményei vannak. Nem is a konkrét és precíz indoklás a valódi követelmény, hanem az öngyilkosság szándéka, a megmászhatatlan elhatározás, hogy írója önkezével vet véget az életének. A tipizálható búcsúleveleknél még az öngyilkosság módját is feltüntetik: „felakasztom magamat”; „vonat elé ugrom”; megmérgezem magamat”; „felvágom az

ereimet”; „leugrom az emeletről”; „a folyóba ugrom”; „főbe lövöm magamat” stb. Széchenyi esetében nemhogy tipizálható, de semmilyen búcsúlevél nincs.

5. Az öngyilkos-jelöltnek nincsenek tervei. Széchenyinek viszont voltak, hiszen másnapra, azaz 1860. április 8-ára, látogatókat várt, mások között titkárát és írnokát, Kiss Mártont, akivel előző este tíz óráig sakkozott. Ezt feljegyzései és a barátaival, látogatóival való személyes beszélgetések, illetve a látogatók vallomásai bizonyítják. *„Tehát holnap reggel tíz órakor találkozunk!”* – így köszönt el Széchenyi Kiss Mártontól 1860. április 7-én, este tíz órakor. Nem beszélve arról, hogy amikor Nagycsütörtökön, tehát 1860. április 5-én, Falk Miksa – Lonovics püspök titkárával, Hopf kanonokkal együtt – meglátogatta Széchenyit a döblingi intézetben, Falk – a politikai helyzetet és a bécsi udvar Széchenyi-ellenes hangulatát és tevékenységét tapasztalva – azt javasolta a grófnak: hagyja el Döblinget. Széchenyi ezt az ötletet kategorikusan elutasította, mondván: *„Nem tehetem, halálotmat jelenteni!”* Ez is bizonyítja, hogy Széchenyi nem akart meghalni, nem készült a halálra. További terve volt a cenki templom megépítése. Ezt az 1860. január 20-án a cenki hívekhez írt levele is bizonyítja. Aki öngyilkosságra készül, az nem folytat olyan intenzív szellemi-irodalmi tevékenységet, mint Széchenyi. Ha öngyilkosságra készült volna, akkor azt sem írta volna, hogy 1862-ben ott

6. Széchenyinek nem volt szuicid – öngyilkos – hajlama. Ezt többek között Rákosné Ács Klára pszichografológus is alátámasztja, aki ilyen szempontból (is) vizsgálta és elemezte Széchenyi utolsó éveinek kéziratait: *„1860. február 2. Ez az ember nem lett öngyilkos: nem! Érzí a halálát, de nem akarja a halálát. [...] Annyira tiszta és annyira józan: aki öngyilkos akar lenni, az nem írja ilyen tisztán a betűket és a számokat. Teljesen átadta magát a halál gondolatának, de nem lett öngyilkos, tudja, érzi, hogy meg kell halnia, de nem önkezével: abhoz nem is itt volna ereje. [...] Ő sokkal fiatalabb volt szellemileg, testileg, mint az életkora: biológiaiilag volt elhasználva, elsovadva. Annyira alázatos volt, annyira tisztelte az életet, hogy nem lehetett öngyilkos.”*

7. Széchenyi nemcsak mélyen vallásos ember volt, hanem hú katolikus is, ráadásul a család tulajdonképpeni „alapítója” Magyarország egykori hercegprímása volt. A gróf tehát már ezért sem lehetett öngyilkos.

8. Felmerül a kérdés: Ha Széchenyi öngyilkos lett volna, vajon miért kellett holttestét preparált helyzetbe tenni? Ha az eredeti helyzetben hagyták volna a holttestét, hihetőbb lett volna az öngyilkosság verziója, hiszen a helyszínelés során minden körülmény az öngyilkossága utalt volna. Így viszont teljesen hiteltelen és fizikailag lehetetlen az öngyilkosság verziója.

halál három módja közül – baleset, gyilkosság, öngyilkosság – közül kizárom a baleset és az öngyilkosság verzióját, így marad a gyilkosság.

11. Ha Széchenyi öngyilkos akart volna lenni, akkor képtelen lett volna olyan tiszta, józan észből fakadó, tartalmas, stilisztikailag és mondanivaló szempontjából olyan értelmes leveleket megfogalmazni, melyeket tragikus halála előtt írt.

12. Ha Széchenyi öngyilkos akart volna lenni, akkor 1860. április 5-én, Nagycsütörtökön, azaz meggyilkolása előtt három nappal (!), képtelen lett volna olyan tiszta elméről valló, politikai nyilatkozatot tenni Deák Ferencnek, amelyet tett.

13. Ha Széchenyi öngyilkosságot tervezett volna, akkor képtelen lett volna 1860. április 7-én, nagyszombaton, néhány órával halála előtt, szinte egész nap a sakkfigurákra és azok logikai lépéseire figyelni.

14. Széchenyi István meggyilkolása éjszakájának valamennyi szereplője – aki tudott vagy tudhatott a gróf ellen tervezett és végrehajtott gyilkosságról – néhány hónap leforgása alatt meghalt. Mégpedig igen különös körülmények között: búskomorság, rosszullet, szélütés, öngyilkosság stb. Egyetlen szemtanú sem maradt közülük. Vajon miért? A válasz egyértelmű: azért „kellett” meghalniuk, hogy az abszolutista rendszer esetleges bukását követően ne maradjon élő ember, szemtanú, aki esetleg nyilatkozna arról, hogy gróf Széchenyi István nem öngyilkosság, hanem gyilkosság áldozata lett.

15. Vajon miért döntött a bécsi rendőrmínisztérium – és közvetve a bécsi udvar – úgy, hogy Széchenyi Istvánt meg kell ölni? Miért nem állították őt törvényszék elé? A bécsi udvarnak nem volt sok választása Széchenyivel és a gróf tevékenységével kapcsolatban. Igaz ugyan, az osztrák büntető törvénykönyv 532. szakaszának több paragrafusa, de különösen az osztrák Btk. 59., 63. és 64. §-a értelmében vizsgálati fogásba helyezhették volna őt, és eljárást indíthattak volna ellene. Törvényszék elé azonban nem lehetett állítani Széchenyit, hiszen tébolyodottnak számított, bár ezt soha semmilyen hivatalos orvosi szakvélemény nem mondta ki (!) Széchenyinek komoly érdemei voltak a múltban, Magyarországon óriási népszerűségnek örvendett, ezért nyilvános meghurcolása és büntetőjogi felelősségre vonása az osztrák kormányzat számára rendkívül kellemetlen következményekkel járt volna. Nem beszélve arról, hogy ha a Széchenyi elleni nyomozásban – ország-világ előtt – kiderült volna a gróf ártatlansága, akkor a bécsi udvar indokolatlan botrányba keveredett volna. Így más módszerhez folyamodtak. Megölték őt, és öngyilkosságnak álcázták.

A bécsi hatóságok kommunikációs stratégiája részben eredményes volt, hiszen sokáig elhitték, hogy Széchenyi öngyilkos lett. Az igazság azonban mégis kiderült: a legnagyobb magyart 1860. április 8-án hajnalban politikai gyilkosság áldozata lett.

A fent említett érvek önmagukért beszélnek, és egyértelműen megcáfolják az öngyilkosság verzióját. Széchenyi öngyilkosságára semmi bizonyíték nincs – soha nem is volt –, a gyilkosság viszont egyértelműen bizonyított.

10. Könyvemben egyébként kriminalisztikai módszerekkel is bizonyítom a politikai gyilkosságot, mégpedig oly módon, hogy a nem természetes

IGÉNYBEJELENTÉS SAJÁT ÚTRA

EMLÉKKONFERENCIA KOVÁCS IMRE SZÁZADIK SZÜLETÉSNAJÁN

Czifrik Katalin

Akár a „harmadik út” metaforát, akár a „saját út” megnevezést használjuk ugyanarra az elgondolásra, végső soron azt jelenti, amit Gombos Gyula hangsúlyoz elsősorban: igénybejelentést. Mégpedig igényt egy ésszerűbb és igazságosabb társadalmi berendezkedés és elosztás megvalósítására.

Bíró Zoltán a tanácskozás szünetében. Fotó: Deák Mór

Elősorban ez az igény határozta meg az elmúlt század egyik leghatékosabb magyar politikusa, írója, Kovács Imre életútját. A magyar népi mozgalom és a nemzeti demokratikus emigráció kiemelkedő alakja március 10-én lett volna százéves. Az évfordulóról konferencián emlékeztek meg a Parlamentben, március 9-én.

A rendezvényen részt vett Kovács Imrénél ma is Amerikában élő özvegye, lánya, unokája. A centenárium alkalmából középiskolásoknak és egyetemistáknak szóló esszépályázatot írt ki a Lakitelek Népfőiskola. A díjakat Lezsák Sándor, az országgyűlés alelnöke és dr. Bíró Zoltán irodalomtörténész, publicista, az MDF első elnöke osztották ki. Kovács Imrénél olyan pályatársak emlékeztek, mint a 93 éves Borbándi Gyula író, történész, aki évtizedekig szerkesztette a müncheni Új Látóhatárt, vagy dr. Horváth János közgazdász, politikus, az Országgyűlés legidősebb tagja.

Dr. Bíró Zoltán *Harmadik út – saját út* címmel tartott előadást, megrajzolva a fent már idézett igénybejelentés máig ívelő gondolatkörét.

Mint mondta, a magyar paraszttársadalom és mindenekelőtt a szegényparasztság felemelkedésének ügye a korabeli szellemi élet meghatározó áramlatát adta. „...a birtokviszonyok átalakítása, a parasztság földéhségének a kielégítése a két világháború között nemcsak szűkebb értelemben a parasztság, de az egész magyar társadalom megerősödését és strukturális változását is jelenthette volna. Ezen túl nemcsak történelmi igazságtételt, de az ország önvédelmi erejének és kulturális teljesítő képességének a kibontakoztatását, a nemzeti megmaradás garanciáját olyan időkben, amikor az újra kétségessé válhatott. Ebben a parasztság ügyéhez kötött jó-

vóképben is uralkodó volt már a harmincas-negyvenes években a harmadik út gondolat, mely a birtokos parasztság magántulajdonán alapuló szövetkezeti demokrácia képét vetítette ki a társadalomra és ez által szemben állt mind a szovjet kollektívizmussal, mind a kapitalista individualizmussal épülő modellel.”

A Kovács Imre által képviselt harmadik út azt is jelentette: „igényt támasztunk a nemzeti önrendelkezésre akkor is, ha a történelem éppen uralkodó folyamatai erre nem adnak esélyt... A nemzeti önrendelkezés és az állami szuverenitás ugyanis előfeltétele volna annak, hogy a magyarság saját igényei, saját kedve és szükségletei szerint rendezkedjen be a saját hazájában és a bennszülött léttel szemben a gazdálétet élhesse.”

Dr. Bíró Zoltán szerint a rendszerváltás óta eltelt évtizedekben azt is meg tapasztalhattuk, hogy ez az igénybejelentés ugyanúgy érvényes két impérium közé, mint a mai, globalizmusnak nevezett hatalomrendszer kényszerei közé szorulva. A saját utas gondolkodás pedig sem a második világháború után, sem ma nem nyerheti el a külső hatalmak és a „realpolitika” bűvöletében élő hazai politikai erők tetszését. Az akkori és a jelenlegi állapotokra is jellemző ugyanis, hogy amíg az „önfeladás és önkialásítás politikája” realpolitikaként dicsőül meg, minden saját utas elképzelés „egyenesen kártékonynak, korszerűtlen legfontosabb döntések hivatalos dokumentálás nélkül születtek, ráadásul egyre kevesebb az a hiteles szereplő, közreműködő, tanú, aki ezekről beszélni tudna. A jelen megfelelő értékeléséhez és a jövőbe tartó nemzeti politizálás megalapozásához azonban feltétlenül tudnunk kellene, milyen megegyezések, alkuk születtek a Nyugat és a felbomlóban levő szovjet birodalom között a szocialista utóállamokról, így hazánkról.

„ideges elutasítást” a „meghunyászkodás haszonélvezőiből.”

„Régi történet folytatódik tehát, a siker kétséges, de lemondani természetes igényeinkről akkor sem lehet, mert nemzeti létünk van kockán, és nem vigasz, hogy más nemzetek is Európában” – zárta gondolatait dr. Bíró Zoltán.

Előadása után Lezsák Sándor bejelentette, hogy kormányzati támo-

Fotó: Deák Mór

gatóból hamarosan létrejön a Rendszerváltást Kutató Történelmi Intézet, amelynek irányításával a tervek szerint dr. Bíró Zoltánt bízzák meg. Az irodalomtörténész politikus a Stádium kérdésére később elmondta, a rendszerváltás során az ország jövőjét meghatározó legfontosabb döntések hivatalos dokumentálás nélkül születtek, ráadásul egyre kevesebb az a hiteles szereplő, közreműködő, tanú, aki ezekről beszélni tudna. A jelen megfelelő értékeléséhez és a jövőbe tartó nemzeti politizálás megalapozásához azonban feltétlenül tudnunk kellene, milyen megegyezések, alkuk születtek a Nyugat és a felbomlóban levő szovjet birodalom között a szocialista utóállamokról, így hazánkról.

Dr. Horváth János 1944-ben részt vett a Magyar Nemzeti Függetlenségi Mozgalomban, ezért a Gestapo letartóztatta. Halálraítélték, de a börtönből sikerült megszöknie. 1945-ben az FKGP színeiben nemzetgyűlési képviselő lett, a miniszterelnök munkatársa, a Magyar Parasztszövetség gazdaságpolitikai igazgatója és az agrárszövetkezeti központ igazgatója volt. 1947-ben koholt vádak alapján letartóztatták és négyévi kényszermunkára ítélték. Az 1956-os forradalom kitörésekor az Országos Gazdasági Újjáépítési Tanács ügyvezető elnöke lett, a forradalom leverése után emigrálni kényszerült. Strasbourgban a Magyar Forradalmi Tanács egyik szervezője, majd New Yorkban a Kossuth Alapítvány egyik létrehozója lett. 1997-ben költözött végleg Magyarországra.

A konferencián úgy vélekedett: Kovács Imréről, az egykori munkatársáról és jó barátáról tábornokok mellett és népfőiskolai előadásokon kellene szólni, ő azonban elsősorban azt tartja fontosnak elmondani róla, hogy nem emigránsnak született, mégis évtizedekig az volt, ennek ellenére tette külföldön is, amit tenni lehetett a nemzet ügyéért.

Jó néhány hűséges barátal, munkatárssal tartott kapcsolatot a száműzetésben az irodalom és a politika világából is, mivel „sok témája volt”, de ami a többségtől megkülönböztette, hogy ő tudta a leginkább, valamiért hatáson kívül cselekedni csak csoportban, csapatban lehet. Nézeteit elsősorban az Új Lá-

ról valósággal udvaroltak neki, de fél év professzorkodás után elege lett abból, hogy „modelleket alkosson”.

Ha élete, szellemisége, intellektuális és erkölcsi integritása, a magyar útkeresés és önbecsülés témája valóban népfőiskolák és tábornokok témája lesz, „jobban fogja érezni magát ez a nemzet!” – összegzett dr. Horváth János.

Borbándi Gyula a Svájcban kezdődő emigrációt és a Nemzeti Parasztpárt külföldön való újjászervezésének kísérletét felidézve Kovács Imre mindenkorai függetlenségét hangsúlyozta, példaként említve azokat az írásait, amelyekben a nyugati politikát értékelte, elemezte a leigázott kis népek szemszögéből.

„Mit ér az ember, ha száműzött, emigráns magyar, és ráadásul Kovács Imrénél hívják?” – kérdezte előadása elején *Szeredi Pál*, a két háború közötti népi mozgalom kutatója, a centenáriumi tanácskozás egyik kezdeményezője. Válasza pedig így hangzott: a XX. századi magyar történelem leghatékosabb, egyedülálló politikusa, a politika mestere lehet.

Kovács Imre harmincnégy évet élt itthon és harminchármat száműzetésben. Először a Horthy-korszak lázadó rebellese, aztán a Rákosi-, majd Kádár-rendszer gyűlölt ellensége volt. Legfőbb üzenete, hogy a politikai pártoknak nem ígéretekkel, hanem cselekedetekkel kell versenyezniük, és ő maga is egységbe foglalta, cselekvésre váltotta kora minden jelentős szellemi áramlatát. Sem a jobb-, sem a baloldalon nem állt, élete végéig pragmatista maradt, de kizárólag a nemzeti függetlenség, a parasztság felemelkedése és a társadalom demokratizálódása ügyéért. Ebben az ideológiai egységbe tartozik az a törekvése is, hogy nem a kultúrát kell terjeszteni a parasztság körében, hanem a paraszti kultúra hagyományait kell integrálni a társadalomba. Útja nem „a harmadik”, hanem az egyetlen nemzeti út volt.

A '40-es évek második felében a nemzeti ellenállás elismert személyiségét nem lehetett egyszerűen letartóztatni, egyszerűbb volt emigrációba kényszeríteni. Utolsó kísérlete politikai eszméi valóságra váltására a '60-as évek elején Magyar Disputa elnevezésű memorandum volt. Ebben úgy vélekedett, a szovjet birodalom meggyengülésével eljött az ideje, hogy az emigráció vezetői kompromisszumos megoldásokat keressenek még a magyarországi vezetéssel is. „Nem félek semmiféle párbeszédtől” – mondta. A fokozatos, erőszakmentes átalakulást, az „evolúciós felszabadítást” tűzte ki célul. Elképzelését keresztülhúzta a keményvonalas Breznyev-éra beköszöntése.

1970-ben Borbándi Gyulának azt írta: „Valószínűleg arról a Magyarországról már nem mennék el, de erre a Magyarországra még nem mennék vissza.” Fájdalmasan sok korai halála miatt nem érthette meg az ország felszabadulását. Munkásságának leghívebb kutatója szerint „sok tartozásunk van” neki.

„Vidulj, gyászos elme!”

A VILÁG LEGIRODALMIBB NÉGYZETKILOMÉTERÉN ÖT ZSENI SZÜLETETT

Magyari Barna

Nagyszalontán található egy páratlan értékű négyzetkilométer, ahol öt jeles irodalmi nagyság született. Páratlan irodalomtörténeti ritkasággal büszkélkedhet Nagyszalonta. Szerte a nagyvilágon nincs másik település, ahol egyetlen négyzetkilométeren öt ismert irodalmi nagyság született volna. Földi János (1755–1801), Arany János (1817–1882), Arany László (1844–1898), Zilahy Lajos (1891–1974), és Sinka István (1897–1969) szülőhelyei légvonalban alig néhány száz méterre találhatók egymástól. Hogy ez az irodalomtörténeti csoda miért éppen ott történt meg, s hogy a nagyszalontai „humusz” miként válhatott az irodalmi személyiségek ilyen termékeny talajává, máig rejtély.

Ezen a telken állott a „bogárhátú” öreg ház, melyben Arany János született 1817. március 2-án – hirdeti a 185 esztendővel ezelőtti jeles eseményt Nagyszalontán, az Arany János utca 46. szám alatti telken a tábla. Az igazi – egykori szalmatetős – kis szülőház már rég az enyészeté: 1823. április 4-én a Bajó-féle tűz emésztette el. Arany János apja, Arany György és anyja, Megyeri Sára tíz holdon gazdálkodó szegény paraszt volt. Részben a család szegénységével magyarázható, hogy tíz gyermek közül csak az első, Sára, és az utolsó, János (a köztük lévő korkülönbség 23 esztendő) maradt életben. Arany János szülőházának leégése után szinte azonnal egy hasonló kis házikót építtetett Arany György. Ezt akkor bontották le, amikor a későbbi nagy költő még kisegítő tanítóként a nagyszalontai iskola „egyik kis kamrájában” lakott. Szülőháza pusztulásával a költő is tisztában volt. Egyik versében így írt erről: „Híre pora sincsen már az öreg háznak, / Honnan elindultam földi utazásnak, / Nem is úgy épült, hogy századokig álljon, / Csak rövid tanyául, mint a fecskéfészek...” Az egykori Arany-portán jelenleg látható épület legalább a negyedik ingatlan ezen a telken. Ha a kíváncsi látogató betekint az Arany portára, akkor balra még azt az ázott kutat találja, amelyből egykor az Arany család mert vizet. S ott áll egy hatalmas eperfa, amelyik valószínűleg annak a versből ismert, „feketén bólintgató”-nak a leszármazottja.

Az Arany-portától alig kétszáz méternyi sétára található Sinka István szülőháza. „Születni, Szalontán születtem a Nagy- Csegöd utcában, a Bozsár-féle házban... Anyám vallomása szerint az érthetetlen dolgok egész sora történt, amikor születtem” – írja önéletrajzi vallomásában a Fekete bojtár, aki 1897. szeptember 24-én, hidegen záporozó éjjelen jött a világra. A költő apja, Sinka János, régi bihari ridegpásztor család sarja, hallgatag, nagytermetű ember

volt, aki szerette a könyveket. Anyja, Nucz Erzsébet a Nagyszalontához közeli Madarász község valamelyik pusztájának szellérházából került a szomszédos városba. Házasságukból három fiú, János, Ferenc, István, és egy lány, Erzsébet született. Sinkákék nagyon szegények voltak. A költő szülőháza sem volt egyetlen pillanatig sem a család tulajdonában. Bár a Sinka-család csak néhány évig lakta az ingatlant, ezt a tényt a költő mégis versben örökölte meg: „kicsi juhászkunyhó / ölelgeti Bihar. / Onnan jöttem én a / népem álmaival.” A később Rózsa, majd Busuiocului, ma pedig Sinka nevet viselő utca egyes számú házának (a porta bejárata ebben az utcában található, az épület – sarki ház lévén – maga viszont valóban az egykori Nagy-Csegöd, majd Bocskai utcába nyúlik be) külön értéke, hogy az eltelt bő egy évszázad alatt külseje nem sokat változott. Ezen a telken ma is Sinkákék eredeti háza tekint vissza a szemlélődőre, ahol 1990 nyara óta márványtábla hirdeti a ház jelentőségét.

A lírájában, balladáiban a pásztorok keserves, százados szenvedését megörökítő Sinka István szülőházától alig kétpercnyi sétára található Zilahy Lajosnak, a letűnő dzsentri és polgári réteg remek ismerőjének szülőháza. A két világháború közti irodalmunk egyik legismertebb írója, költője 1891. március 27-én a Nagy-Csegöd (később Bocskai) utca 29. szám alatti, hatablakos, nagy udvarú, polgári házban látta meg a napvilágot. Ez a ház az Arany-portától sincs messzire, mint ahogy azt Zilahy egyik versében megfogalmazta: „Én ott születtem kétszáz lépésnyire / a »bogárhátú ház«-tól. Kisfiú koromban / e kétszáz lépést nem egyszer lemértem / a Bajó-kerten át, esőben, sárban. / De azután, ahogy nőtt a lábam, / csak száz lépés lett az a kétszáz.” Zilahy Lajos ősei – apai ágon – há-

romszáz évre visszamenőleg református prédikátorok voltak. Ezt a folytonosságot a költő nagyapja szakította meg, aki Bihar vármegye közismert jogász- és bankembereként tevékenykedett, apja pedig Nagyszalontán közjegyzőként dolgozott. Édesanyjáról csupán annyit tudni, hogy dunántúli földbirtokos családból származott. Zilahy Lajosék hatan voltak testvérek. Két egészen fiatalon elhunyt testvére – az édesanyjával együtt – a nagyszalontai temető dízsírhelyén, Arany János lányának, Arany Juliskának a közelében nyugszik. Zilahy Lajos élete végéig hűséggel őrizte a szülővárosához fűződő lelki kapcsolatot. Ezt is méltányolták földíjei akkor, amikor 1990-ben márványtáblával jelölték meg az egykori Zilahy-házat.

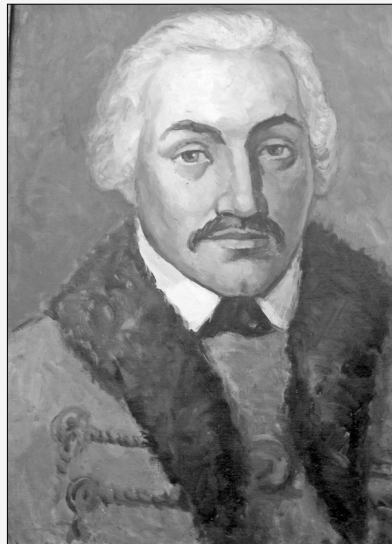
Zilahy Lajos szülőházától újabb pár száz méterre, az egykori főtéri jegyzőlakban született 1844. március 24-én Arany János és Ercsey Julianna második gyermekeként Arany László költő, műfordító. Apjához hasonlóan ő is elnyerte a Kisfaludy Társaság pályázatának jutalmát. Sőt az ifjú Arany kétszer is diadalmaszkodott az efféle megmérettetésén: elsőre az Elfrida című költői elbeszéléssel, másodszor *A délibábok hőse* című verses regényével aratott sikert. A nagyszalontaiak pedig főleg két nemes tetteért áldják emlékét. Apja bútora-inak, könyveinek és kézíratainak egy részét szülővárosának adományozta, így már 1885-ben Arany emlékszobát rendezhettek be Nagyszalontán. Majd pedig kitartóan közreműködött annak érdekében, hogy a Csonkatoronyban Arany János Emlékmúzeum létesüljön. Sajnos korai halála miatt utóbbi óhaját a megvalósulás útján csak elindíthatta, de nem fejezhette be. Apja múzeumát 1899 augusztusában már nélküle avatták. Arany László szülőházát még valamikor a XIX. század vége felé lebontották, így ezzel az ingatlannal már nem

találkozhatunk. Mintegy bő évtizeddel ezelőtt viszont Nagyszalonta vezetése Arany László feltételezett szülőhelyét is emléktáblával jelölte meg.

Ha Arany László emléktáblájától kilencven fokban eltekintünk balra, akkor a víztorony hatalmas objektuma tekint felénk. Ott a mai víztorony környékén állt a XVIII. század közepén Földi János szülőháza, ahol a híres költő, nyelvész, orvos, természettudós született 1755. december 21-én. Földi János Kazinczy Ferencsel baráti viszonyt ápolt, közösen dolgoztak a magyar nyelv megújításán. Költőként is első-sorban a nyelvi-technikai elemek érdekelték Csokonai Vitéz Mihály mestereinek tekintette, ezért meg akarta írni Földi János életrajzát, de az özvegytől, Weszprémi Juliskától nem kapta meg mestere kézíratait, levelezéseit. Földi Jánosra így is úgy tekintünk, mint kora egyik leghíresebb polihisztorra.

Tehát Nagyszalonta páratlan irodalomtörténeti ritkasággal büszkélkedhet azzal, hogy egyetlen négyzetkilométerről öt irodalmi nagyságot adott a magyar irodalomnak. Mind az öt jeles helyi szülőtről fotót, dokumentumot tekinthetnek meg azok, akik el látogatnak Nagyszalontára, és felkeresik a híres Csonkatoronyban található Arany János Emlékmúzeumot.

A HÉTSZER SZÜLETETT KÖLTŐ

József Attila grafológus-szemmel

W. Barna Erika Viktória

„hét emberként szállj a sírba”
(*A hetedik*)

I. Látott, hogy látni tanítson

2005: József Attila éve. A költő születésének századik évfordulóján kulturális életünk egészét átható ünnepléssorozat kezdődött. Lépten-nyomon emlékműsorok, életéről, költészetéről szóló könyvek, cikkek áradata, viták, s mi több: a leghétköznapibb életünket élve is – a metrókocsik falain vagy az interneten barangolva – gyönyörű verseit olvashatjuk.

Mi a rejtélye a halála pillanatában megszületett mítosznak, amely évtizedek alatt nemhogy kihunyna, de egyre tisztábban fénylik? Miért szeretnénk őt egyre többen szóra bírni, miért érezzük úgy, hogy sokdimenziós világa még számtalan eddig feltáratlan üzenetet rejt mindannyiunk számára? Miért érzünk ma is felelősséget az életéért és tragikusan bekövetkezett haláláért? Az utókor tisztelete, érdeklődése, büntudata sokszálú jelenség, de a titok feltehetően abban is rejlik, hogy a költő mindmáig folyamatos párbeszédben áll velünk. Költészetének elementáris ereje van, s mondhatjuk, hogy a halálában sokkal előbb, mint fizikai jelenlétekor.

Bár a líra bensőséges, személyes műfaj, mégis kevés költő jutott az önvallalásnak és önfeltárlkozásnak arra a szintjére, amelyre József Attila. Álarc nélkül élt, a védtelenséget vállalva a legebezhetőbb pontjait is feltárta önmaga és a másik ember előtt. *„Magadat mindig kitakartad / Sebedet mindig elvakartad”(Karóval jöttél...)* – olvashatjuk belső vádbeszédét. Ön-odaadása áldozat-ajándék: mindannyiunk számára bepillantást enged legbensőbb élete legtitkosabb redőibe, s megélt élményein, gyötrelmein, örömein és felismerésein át az egyedi léten és fizikai síkon túlmutató, a világegyetemet működtető szellemi törvényeket villantja fel. Minél mélyebben nézünk az életébe, annál jobban megérthetjük önmagunkat, és annál tisztábban hallhatjuk kozmikus létünk sokszólamú dallamát.

Noha a legteljesebb nyíltsággal és bátorsággal vallott önmagáról, mégis a versei, levelei, személyes vallomásai és a családtagok, barátok, kortársai és emlékezései alapján a bennünk élő József Attila-kép sok ellentmondást is rejt, amelyek mind a mai napig vitát szülnek, és sok tekintetben feloldatlanok maradtak. A személyiségéről közvetlenebbül a Kozmutza Flórával felvett félkész Rorschach-tesztből, valamint a pszichológusai (Bak Róbert, Gyömrői Edit, Rapaport Samu) által közreadott diagnosziskból, nyilatkozatokból tájékozódhatunk, de ezek töredékesek.

Viszont eddig teljes mértékben feltáratlan maradt még annak az „önvallomás”-nak a titka, amit József Attila akaratlanul is a kézírásaival hagyott hátra az utókornak. A grafológiai személyiségvizsgálat egyedülálló abban, hogy tértől és időtől függetleníthető, nem igényel személyes jelenlétet, így a pszichológiai tesztekkel ellentétben, egy ember halála után is elvégezhető. A kézírás közvetlen Ön-lenyomat, a szellemi tartalomként megszületett belső energia anyagi formában történő kivetülése. Mint ahogyan minden jelenség a teremttett világban, a kézírás is magán hordozza alkotójának jellemzőit: miközben az írásban mozgósított energia „átfolyik” egész lényünkön, magába gyűjt minden információt testi-lelki-szellemi fo-

lyamatainkról, amelyet kivetít és rögzít az írásképben. József Attila kézírásának grafológiai elemzésén keresztül lehetőségünk nyílik bepillantani a költőnek abba a belső világába, mely vélhetően még önmaga számára sem volt minden részletében hozzáférhető.

Gazdag „vizsgálati anyagot” hagyott ránk örököül. Verseinek többségét kézzel írta, ezek épségben megőrződtek, lehetőségét nyújtva a sokrétű találkozásra. A különböző időpontokban készített kézírások értelmezésével különös szellemi utazást tehetünk, egy másik dimenzióban követhetjük lelki és szellemi fejlődését, új kilátótoronyból tekinthetünk fel csillagsorsára, rendkívüli lényére, s érthetjük meg ezek alapján költészetének világhiány-betöltő üzenetét.

A grafológusi etika felveti azonban a személyes hozzájárulás igényét. Vagyis fölöttünk lebeg a kérdés: beleegyezését adná-e maga a költő ehhez a vizsgálat-hoz? Nem avatkozunk-e be illetéktelenül szent titkaiba, amelyet az írásképek rejtenek?

Verseinek üzenetét, vallomásait és a költő lelkét jól értve, hallani véljük válaszát. Ha csupán kukucskálni szeretnénk, a felszínen bukácsolva ítélkezően távolról figyelni őt, akkor nincs jogunk bolygatni e titkokat.

„Csak az olvassa versemet, / aki ismer engem és szeret” (*Csak az olvassa...*) – szól kérése és szigorú parancsa. Vagyis a feloldást egyedül a szeretetteljes feléje fordulás, az értő befogadás adhatja. Ha valóban őt, az igazi József Attilát tudjuk általa új oldalról megismerni, s tisztábban szeretni, akkor feloldható az etikai kódex tilalma.

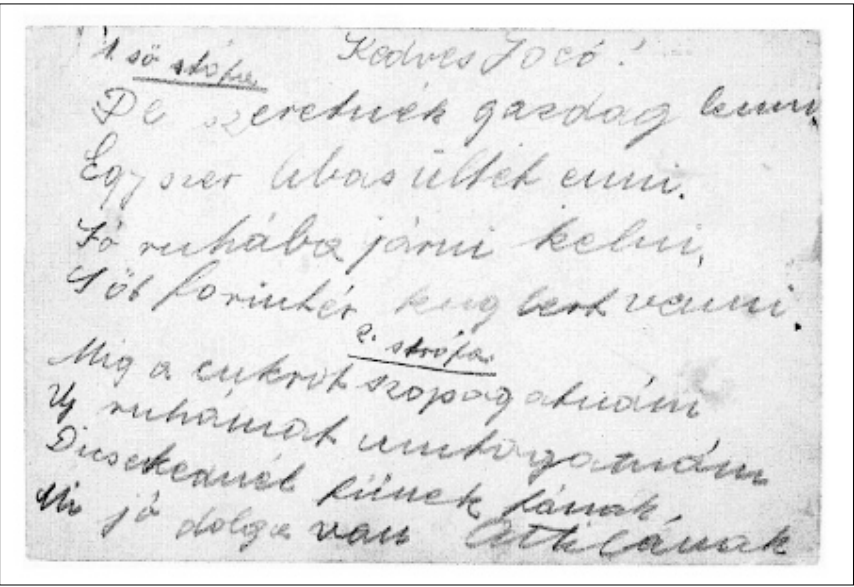
De egy másik irányból is olvashatjuk a választ. *„Hiába fűrösztyöd önmagadban, / Csak másban moshatód meg arcodat”* (*Nem én kiáltok*) és *„magadat tisztán találod meg másban”* (*Hét napja*) – sorai viszont arra is utalnak, hogy az önmegismeréshez, az öndefinícióhoz minden embernek szüksége van külső rálátási, vonatkoztatási pontra. Egy másik ember életútjában, önkeresési, öneszmélési, önmagává válási kísérleteinek értelmezésében önmagunk kivetülését pillanthatjuk meg. Minden önfeltárlkozásban a legmélyebb emberi találkozás lehetősége rejlik. *Érik a fény* c. versében a legteljesebb önmegmutatásra biztat: *„Nyissuk ki egészen magunkat, / egyszerre jusson mindenki szeretetre.”* Minden önfeltáras, minden másik emberrel megosztott élményanyag forrásul szolgál a kölcsönös önépítkezéshez, a világot befogadó szeretet megéléséhez. A művészet helye ezért is létkérdés egy társadalomban, hiszen a művészek által feltárt önformálódási és létértelmezési folyamatokon át egyre magasabb lelki-szellemi szintre juthatunk, egyre közelebb önmagunkhoz és Istenhez.

„Mert szeretsz s nyugton alhatom / neked én be is vallhatom / az elmúlástól tetten érten, / hogy önmagamba én se fértem, / a lelkem azért közvagyon” (*Flórának*) – írja Flórának, egyben vélhetően mindnyájunknak, hiszen egész költészete ezt az üzenetet rejtí. Szinte Krisztusi magasságba emelkedő emberi gesztusként értelmezhetjük lelkének közvagyonná tételét, amelynek valódi értékét mind a mai napig fel sem fogtuk, és nem méltattuk igazán.

A Szabad ötletek jegyzékében felhívta arra a figyelmet, hogy „a felnőtteknek nem irányítaniuk, hanem csak értelmez-

niük kellene a kicsinyeket”. Életünk értelmét alkotó egyedi feladatunk teljesítéséhez már újszülöttként magunkkal hozunk adottságokat, „eszközkészletet”, amelyet – fejlett tudatossági szinten és környezetünk segítő erőivel egyesülve – kibontunk, továbbfejlesztünk, vagy ellenkezőleg: vakon botorkálva, esetleg a környezet pusztító értetlenségében elorvasztunk, szétforgácsolunk. A felnőttek felelőssége elsődlegesen a gyermekek egyedi létét definiáló, személyre szabott életfeladatainak a felismerésében, megértésében és egy optimális társadalmi (gazdasági-kulturális-jogi) környezet megteremtésében áll, amelyben ezek a képességek szabadon fejlődhetnek és bontakozhatnak ki. A gyermekkori lelki-szellemi szint jelzi az életfeladat horizontját. Úgy tűnik, hogy minél magasabb dimenziókat és minél nagyobb közösségi célokat érint egy ember küldetése, annál kiemelkedőbbek az ezt szolgáló egyéni képességek, és annál közvetlenebb ezek kapcsolata a szellemi világgal.

Ezért is felbecsülhetetlen érték a grafológiai személyiségvizsgálatban a költő 11-12 éves korából fennmaradt írásmintája, mert ebben még tisztán látható „égi batyujának” valódi tartalma. Ezáltal betekinthetünk abba a fizikai-lelki-szellemi „fegyvertárba”, amellyel József Attila útnak indult. Az íráskép alapján körvonalazhatjuk személyiségének alapjellemezőit, temperamentumát, azokat az adottságokat és hajlamokat, amelyekből felfakadt és kiteljesedett költészete, beteljesült küldetése. De a grafológus szemszögéből ugyanilyen nagy horderejű az élete utolsó napján megírt négy levele is, amelyet Flórának, Juditnak, Bak doktornak és Cserépfalvi Imrének küldött el. Ez utóbiakból rekonstruálni tudjuk a halála napján megélt belső történéseket, az eltávozása előtti testi-lelki-szellemi állapotát. Mindez kegyelemként felfogható ajándék számunkra, akik József Attila sorsának üzenetét szeretnénk minél tisztábban megérteni.

1. Kedves Joci c. versének kézírata

A *Kedves Joci* c. versének kéziratából „gazdag szenvedés” kalapálta koravén lélek tekint vissza ránk. Hiába keressük az iskolában tanított modellel szolgálain utánzó, gyermekre jellemző betűformákat, helyette egy határozott, de kissé nehézkes mozgásvezérlésű, kifejezetten idős ember grafikus lenyomatát idéző látványban van részünk. Az írásképek zaklatott, szöges formáiban, a vonalak drámai vonaglásában újra átélhetjük azt a belső feszítő-fájdalmas konfliktust, ami gyermeki lelkében munkálkodott az igaztalanul megélt sérelmekért, az elszenvedett agresszióért, a korán rászakadt és önként magára öltött felelősséggért. Az önfeledt gyermekornak nyoma sincs, a mély indulati feszültségek azonban nem nyomják le, inkább felemelik őt. Tizenéves írásképeinek döbbenetes keménységére rímel

a két évtizeddel későbbi kifakadása: *„Tejjoggal kőbe mért haraptál?”* Nehéz fegyverzetben indult útnak, s az íráskép hitelesíti az életút végi létösszegzést: *„Karóval jöttél, s nem virággal”* (*Karóval jöttél...*).

József Attila költészetének és lényének kulcsfontosságú adottságát fedi fel e korai kézírás jellemzője: a relief, amely a hajszaál és árnyék vonalak ritmusában jelenik meg. Ez a grafikus jelenség legfeljebb késői kamaszkortól szokott kialakulni, gyermekkorban ilyen tisztán, ahogyan itt látjuk, csak rendkívüli esetben mutatkozik, akár a hat ujjal születés. A hol felduzzadó, hol éterien elhalculó vonalak ritmikája, a magasra ívelő és mélybe szálló mozgás lüktetése, a fénnyel átjárt, szellős írástömb egészen közeli élménnyé hozza számunkra a költő tartós és mélyre hatoló figyelmét, szenvedélyes lelkületét, fel-s aláhullámzó érzéseit, finom antennáit, „mennybe látó” intuícóját, a szellemi világgal való közvetlen kapcsolatát. A dolgok legbensőbb lényegét képes megérteni, meglátni. A korán érett gyermekeknek arra a jellemző vonására találunk rá, hogy a gondolatokat mély érzéssel itatja át, a bölcsesség csírait növesztve.

E korai íráskép alapján a transzcendencia-élmény számára gyermekkorától gyakran megélt lelki esemény volt, feltehetően ő maga sem volt tisztában az-zal, hogy spontán módon létrejövő meditatív állapotai milyen különlegességet jelentenek az emberi életben. Neki természetes volt az, ami egy hétköznapi ember számára teljességgel ismeretlen. Nemcsak adottságai, hanem szerencsétlen körülményei: a napokig tartó éhezés, a „kényszerű böjt” is rásegíthetett a „más tudati állapotba” kerülésre. Ezért is lehetett képes rövid idő alatt mélyre merülve verset írni, amit a kortársai sehogyan sem tudtak helyre tenni, pláne nem voltak képesek utánozni.

Amit látott, mélyen megfigyelte, értelmet keresett mindenben, kemény gyermekora lét- és igazságtapasztalatban részesítette. Látott, hogy látni tanítson, hogy láttasson, hogy egy magasabb rendű élethez közelítsen mindannyiunkat, akik vele egyszerre éltek, és akik őt követően élnek. Tudatszintje fényekkel megelőzte a kortársait, s ez az előny megmaradt élete végéig. Ez rögtön beláthatóvá teszi, hogy miért is álltak értetlenül vele szemben oly sokan, miért értelmezték félre verseit, megnyilvánulásait, s mi több „betegségét” is. Magyar költő körül talán soha nem volt akkora zűrzavar, talán senki sem keltett akkorra vihart, mint József Attila. Szemben állt korának esztétikai felfogásával, kritikai szemléletével és eljárás módjával, rövid idő alatt diagnosztizálta a marxi filozófia lélekölő hiányait, rátalált az ünnepelt kortárs Babits költészetének gyenge pontjaira, rámutatott az emberi lét elmulasztott feladataira, amivel szinte sokkolta kortársait. Magányának, tragédiájának forrására találunk rá a gyermekkori írás „öreges” formáiban, de egyben felismerhetjük az egész népet tanítani érzezett tudós-táltos költőt is. A korai próbatételek beavatásként is értelmezhetők, a földi hontalanságért cserébe igen korán szellemi otthonra talált József Attila.

Egyértelműen látható már a gyermekkori írásban is, hogy olyan képességek együttesével született, amellyel már az indulásnál a Parnassus csúcsairól szólhat, és szolt is a tizenhét éves kamaszköltő a *Szépség koldusa* című kötetében 1922-ben. Juhász Gyula, a rokonlelkű költő-barát szavai tisztán fénylenek ma is: *„József Attila Isten kegyelméből való költő, ezt meg lehet és meg is kell mondaní, és nagy fiatalsága olyan ígéretekkel teljes, amelyeknek beváltása – és ez nemcsak és nem mindig a költőn múlik egészen – őt a jövőnd magyar poézis legjobbbbjai és legigazibbjai közé fogja emelni.”*

A kézírás ritmusa az egyéni élet „kortájaként” értelmezhető. József Attila személyiségének alaplallamát a kolerikus tulajdonságok harcias belső feszültsége és a melankolikus tulajdonságok szelíd, Istent kereső, Istennel újra egyesülni vágyó, egyre magasabbról szóló akkordjai alkotják. A személyiségmin-tázatát alkotó képességek közül a melankolikus temperamentum szintézis-teremtő igényéből és képességéből sarjadó rendrzéket, a koncentrált figyelmet, a cizelláltan árnyalt érzékelést, a szemlélődő, mélységekig hatoló gondolkodását, rendkívüli érzékenységet és vívódó, önmarcangoló hajlamát emelhetjük ki. A kolerikus tulajdonságok közül az íráskép alapján legmarkánsabban a magas aktivitási igény, akarat, küzdőképeség, a szenvedélyes érzékiség, lobbánékonyság mutatkozik. A költő mélységes önismerettel adta hírül a kolerikus-melankolikus tulajdonságok egymást el-lenpontozó polarítását: *„Én magamban rejtem a tűzőkádót, / De ajkaim keserű rímeknek a bánatát facsárják”* (*Erőneek*). Ez az ellentét a szeretet adta biztonságban, a megértő, együttműködő „mediterrán klímájú” környezetben oldható fel, amely zavartalan alkotómunkát és termékenységet tesz lehetővé.

Visszatérve a fentebb bemutatott első kézírathoz, még grafológiai ismeretek nélkül is bárki számára jól látható az a rendkívüli teljesítmény, amelyet ez mutat. Egy kisméretű (87x130 mm) lapon találjuk, szinte mérnöki pontossággal tervezett térkitöltéssel, tagolással. Ismeretes, hogy az írástanulás során egy gyermek számára a legnehezebb feladat

az üres lap feletti uralom megszerzése, ez alakul ki a legkésőbbben a formák elsajátítása után. A költő szinte felnőtt módra uralja a teret – beszámítva a sorvezetési egyenetlenségeket is – a két négy soros versszak a megszólítással pontosan betölti a lapot, melyben rácsodálkozhatunk a költő kivételes rendérzékére, s egyben megmutatkozik igénye és képessége a magas szintű tudatossággal tervezett tevékenységre is.

Pillantsunk be József Attila rendjébe! Milyen szinteken jelenik meg az életében, költészetében, világképében? Tárgyi környezetében tisztaságot, rendet tartott, ahogyan a Mama is példásan teremtetta meg a gyermekek számára az otthonos környezetet. József Attila verseinek jó részét füzetekbe gyűjtötte, költeményeinek szövegét csiszolta, javíttatta, a végső változatról tisztázatot írt, s néhány kivételtől eltekintve pontos dátummal látta el azokat, hogy követhető legyen keletkezésük ideje. A kéziratokat nem hagyta elkallódní, a lapokra írt verseit is megőrizte, s láthatóan a családtagok, barátok is féltett ereklyeként őrizték azokat. Életének utolsó napján is fontos volt a rend, a kölcsön kapott könyveket postára adta Cserépfalvi Imrénék. Öltözködésére is ügyelt, s nagy gondot fordított arra, hogy ha fotózzák, akkor rendezett külsővel álljon lencse elé, az utókor elé. Már az első versében megszólaltatja a „jó ruhába jární kelni” vágyakozását.

Gondolataiban, érzelmeiben olyan rendet teremt, amilyet a természet teremt a testünkben. Esztétikai elveiben is sajátos rendet követ. A világirodalomban nem találunk egyetlen költőt sem, aki olyan magas fokú tudatossággal szerkesztette volna meg a verseit, ahogyan József Attila, s ez a versformán és a versek belső felépítésében egyaránt tükröződik. Költőként önmagát „*az adott világ varázsainak mérnöke*”-ként definiálja (A város peremén).

Az *Esztétikai töredékeiben* meghatározta, hogy a hagyományos láncszerű kapcsolással ellentétben a költemény „*az értékminőségek nucleus-centrumú, gerezdszerű nyelvi szerkezetbe foglalása*”. Versei gömbszerű belső tágulással szerveződnek verstestté. Hangsúlyozta a versegész és a versrész egységének dialektikáját, vagyis a versegész jelentését hordozza és sugározza ki minden részegység is. A versmag tágulása fizikai és szellemi síkon, térben és időben egyaránt megnyilvánul. „*A műalkotás befelé végtelen egész.*” „*A műalkotás egyetlen idődarabot fog össze, ezt az idődarabot végtelenné mélyíti [...], végtelen, önmagába visszatérő görbévé alakítja. Határolt végtelenséget hoz létre*” – olvashatjuk saját meghatározásában. Munkamódszere is egyedülálló, verseit gyakran írta úgy, hogy a papírív különböző pontjaira először a kulcsszavakat írta le a rímekkel nem törődve, és erre „szerkesztette” rá a teljes költeményt. Mondhatni, hogy fraktálszerűen megsokszorozva rejtí el a vers minden részletében a vers egészét alkotó, áthozott szellemi tartalmat, üzenetet. Saját megfogalmazásában: „*az intuício végtelen megsokszorozása és kisugárzása*”, „*a világbiány létrehívása és a világrend teremtése*” minden költemény – mindez páratlan szellemi tisztánlátásra utal...

A külső szerkezeti rend és a belső gondolati fegyelem szétválaszthatatlan nála: igen gyakori, hogy a versindítás a konkrét képektől az egyre elvontabbak felé tart, majd újra visszaér a konkrét világba. Ez a legjelentősebb verseit (Eszmélet; A Dunánál; Levegőt!; Téli éjszaka; Óda; Hazám) organikus egészé szervező perspektívaaváltás követhetővé teszi az olvasó számára a meditatív állapotban zajló gondolkodás folyamatát és törvényszerű útját. A költő figyelmének iránya a látható világból emelkedik föl a szellemi dimenzióba, a csak szellemi érzékeléssel megragadható szférába, majd

onnan újra visszatér az érzékelhető fizikai világba – áthozva az üzenetet, hogy cselekvésbe fordulhasson át az alkotó megvilágosodás folytán szavakba öntött szellemi tartalom.

A belső rendezettségre való törekvése a nyelvi pontosságban is megnyilvánul. Tiszta definíciókat követel önmagától és másoktól, végsőkéig kimunkált, kiciszolt nyelvi formába öntött gondolatokat, amellyel teljesíthetővé válik a belső parancs: „*az igazat mondd, ne csak a valódit*”(Ars poetica). A valóság (mint emberi, materiális dimenzió) és az igazság (mint isteni, szellemi dimenzió) gyakran ellentétpárként jelenik meg József Attilánál. Az igazság transzcendenciára utal, az „igaz” több mint a valódi, mert a teljes átlátszóságot és a szubjektumtól való mentességet jelenti, azt, hogy semmi nem marad rejtve a világban, vagyis a tudatosság fejlesztése által elérhető legteljesebb szellemi rend állapotát jelzi.

A munkavégzés ritmusát a világegyetem rendjéhez igazítja: „*dolgozni csak pontosan, szépen l, ahogy a csillag megy az égen, l úgy érdemes*”(Ne légy szeles).

Szellemi síkon a rendigény és a rendteremtés képessége szinte magától értetődő természetességgel növekszik benne kozmikus szemléletté, a mikrokosmosz és makrokosmosz egyenlőségének felismeréséig. A kozmikus rendet belső világában is megélve az univerzum ritmusát önmagában érzi: „*minden szervem óra, l mely csillagokhoz igazítva jár*”(Majd emlékezni jó lesz).

A teremtet világ spirituális rendjét konkrétépben hozza le az érzékelhető világba, a szabad akarat és a determinátság filozófiai kérdését feszegetve: „*Akár egy halom hasított fa*

hever egymáson a világ l szorítja, nyomja összefogja l egyik dolog a másikat l s így mindenik determinált”(Eszmélet).

Az emberi társadalmak élhetőségét a Teremtés törvényéhez illeszkedő rendben jelöli meg, amelyben az isteni kegyelemként az embernek juttatott szabad akarat a Teremtés rendjébe történő belesimulás felismerését jelenti: „*Ahol a szabadság a rend l Mindig érzem a végtelent*”(Töredékek).

Az emberi kapcsolatok rendezettségét az összetartozásban éli meg: „*Mindannyian és egyformán l Testvéreim vagytok*”. (Tanítások) Az „egyformán” és a „testvéreim” fogalmak pontosan tükrözik József Attila világképét: a teremtet világ, s benne az ember az isteni egység létfontosságú elemei. A teremtet világ beteljesülését az emberi élet végső értelméhez elvezető rendben, s egyszersmind a fentebb hivatkozott, a különválasztottságot feloldó kozmikus egységben látja: „*Tudom, hogy nemcsak por vagyunk: l Por és Istenpor vagyunk. l Visszahullván l A por a porral elkeveredik l Visszahullván l Így keveredik el Istennel a lélek.*”(Tanítások)

Egész élete, költészete a végső rend megteremtésére, a hajdan elvesztett egység helyreállítására tett kísérletek sora, folytonos erőfeszítés, hogy az elválasztottság sebe így gyógyulhasson. A harmónia megvalósulását társadalmi szinten a XXV. századra prognosztizálja az *Érzitek-e* c. versében: „*Barátaim, a pilátusok megfürödtek, l Lemosakodtak tetőtől-talpig szublimáttal l És mi igen gyönyörű gyerekek leszünk, l Kezünkben cukorrá válnak a dolgok. l Érzitek-e a XXV. századot?*”

Ahogyan a költészetében, úgy a kézírásában is végtelen mélységű szeretetvágý és szeretetképesség tükröződik, amelynek a megélése frusztrált. Nem pusztán egy érzésről, egy múltkony

hangulati jelenségről szól József Attila akkor, amikor szeretetről beszél, hanem krisztusi világértelmezésről, az emberi életet kiteljesítő, emberi lényünkbe „programozott” létfontosságú funkcióról. A világ széthullottságát értelmes rendbe fordító szeretet az, aminek a hiányát az éhezésnél is jobban megszenvedte. Legsérülékenyebb pontja ez, akár önmaga elpusztítására is képes, ha reménytelennek látja a kiégésülést.

A szerelem spiritualitását már tizenhét évesen felismerte: „*Ó úgy szeretnék egygý lenni véled! l Hogy folya egygý vérem és a véred l Mint szélvész ültén két fáradt folyam. l Egy lelkünk lenne, mely nyugodtan lengne l És semmisülne át a végtelenbe l S betelt egy test, mely többé nem akar*”(Eggyéölődés vágya).

Prózában ezt így értelmezi a Vágó Mártához írt levelében: „*Azt hiszem, a szerelem semmi más, mint a test szőrnyű erőfeszítése, hogy ó is oly végtelenül szabad és örökkévaló legyen, mint a szellem, tehát, hogy szellemmé váljon.*”

A párkapcsolatok végső lényegére világított rá ezzel: a szerelem spirituális célja az isteni egységhez való visszatérés: a szerelem hidat épít az isteni és emberi világ között. Az „eggyéölődés” fizikai-lelki-szellemi összeilleszkedése teljесedik ki a „másik felünkkel” való kiegészülésben. Napjaink párkapcsolati káoszában egyre világosabban tisztul ki, hogy a csapdáink múltékony egydimenziós kapcsolatokat rejtjenek, az ür betölthetetlen, égető vágy úz a lelki-szellemi kapcsolódás megtalálására is. Viktor Frankl ezt úgy tette a helyére, hogy „a házasság csak akkor javasolható, ha a partnerek egyfajta szellemi munkaközösséget akarnak létrehozni, nem pedig két biológiai egyed „fajfenntartási társulását”. Szerinte nincs és nem is lehet „boldogtalan” szerelem, az önellentmondás, ugyanis az igazi szerelem boldog, kölcsönösen gazdagító és teremtő erejű. Spranger szerint a szeretet felismeri a szeretett ember érték-lehetőségét, Dosztojevskij szerint szeretni valakit annyi, mint úgy látni, ahogyan őt Isten elgondolta.

József Attila életének egyik tragédiája, hogy nem találta meg az igazi párját, lelkének másik felét, akivel megélhetne volna a földön beteljesülő legmagasabb szintű találkozást. Ezt önjóslatként tizenhat évesen elsiratta: „*Egyedül fogok én állni a világon. l Egyedül, egyedül nem lesz soha párom*”. (Egyedül) Minden kapcsolatában küzdött az el-nem-fogadottság gyötrő érzésével. Vágó Márta egy másféle József Attilát keresett, erről tanúskodik a költő levele: „*Te mindig „zavarosságaimat” vetetted a szememre*; „*Kívántad zavarosságomról való lemondásomat, holott zavarosságaim csupán a jelzett társadalmi felekezet szellemiségétől való eltérülések, nem zavarosságok*; „*Azt kívántad tehát, hogy hasonló legyek olyan emberekhez, akiktől lényegileg különbözöm, szerinted hátrányomra, szerintem előnyömre, de mindenesetre minőségileg*; „*De tisztán áll előttem az is, hogy belső, fejlődésbeli eddigi tevékenységem mennyiben volt abajgós és mennyiben értékesbbülés.* – És minden csámpa ellenére is szépen lépegetett a lábam, úgyhogy mégis szeretném megveregetni vállacskaát, de nem merem, mivel azonnal dühöngénél.”

Hamar kiderült, hogy Szántó Judit sem volt igazán lelki-szellemi párja, betegítő konfliktusokban éltek. A Szabad ötletek jegyzékében meglehetősen nyersen fakadt ki a költő: Judit csak „technikai közösülésre alkalmas”, ami jelzi a kettejük között betölthetetlen űrt. Flóra jelenthette volna a szellemi-lelki társat is, aki költészetét nagyra becsülve áldozatot is hozott volna, de ő sem tudta József Attilát teljességel elfogadni, teljes lényéből szeretni, valójában Illyés Gyula párja volt.

Lelki-szellemi fejlődése írásképének változásai alapján

A Teremtés törvényei folytán az ember nem „készen” születik. Emberré válni életfeladatot jelent, hozott „eszköztárunkra” alapozva tanulás, önfejlesztés és önkiteljesítés révén válhatunk teljes önmagunkká. A fizikai születésünk után sorozatos újraszületésekkel emelhetjük egyre magasabbra lelkünket – Istenhez közelítve. Önmagunkon belül kell kihordani újabb önmagunkat és a lelki-szellemi szinten egyre magasabb rendű embernek életet adni. Ez a megkerülhetetlen folyamat a pszichológia nyelvén a személyiségfejlődés, s ennek stációi minősítik életutunkat. Tévelyg-hetünk, távolodhatunk önmagunktól, közeledhetünk igazi énünkhöz, választásaink, döntéseink, felismeréseink, félreértéseink segíthetnek vagy tévútra vihetnek, ebben áll egész életünk gyötrő dilemmája, avagy megváltást jelentő megérkezése. A kézírás változásai átalakulásaink, lelki-szellemi újraszületésink lenyomatai.

A grafológiai vizsgálatban a kézírás mélyrétegeinek: ritmusának és vonaljellemzőinek lényegi átalakulása jelzi a személyiségfejlődés folyamatának különböző szintjeit. Az egyes szakaszok azonban mereven nem választhatók szét, fokozatosan áthajlanak egymásba, a jelzett évszámok ezért jelzésértékűek.

Végigtekintve József Attila kézírásait az első verstől az élete utolsó napján készített levelekig, rendkívül meredek lelki-szellemi fejlődést, többszörös új-jászületést látunk. A már bemutatott Kedves Jócó c. vers „koravén” írásképe alapján arra következtethetünk, hogy 11-12 éves korára már átlépett a gyermekkoron. Ismerve korai életeseményeit, arra következtethetünk, hogy a világra jövetel utáni második „születés” az öcsödi név- és anyavesztés lelki válását követő önmagára találás lehetett („*egyszer disznók közt az ölban*”). Attila király felfedezése nyomán édesanyja profetikus álmának megvilágosodása, s a kilencéves kori halálközeli élménye lehetett számára az első spirituális beavatás. Bár Öcsödön többszörös veszteséget kellett elviselnie, mégis kiemelkedő fontosságú élményei között véljük a természetközelséget, amely az első meditatív állapotokat előhívhatta. Másrészt a „Pista”-ság megélése révén jutott el a „mégis vagyok” felismeréséhez, saját küldetéstudatának megerősödéséhez.

A költői feladat tudatos vállalása, az első versek megszületésének ideje, a „szárba szökkenés” lelki-szellemi mozanata a következő stáció („*egyszer hajó, szép búzában*”). Ez az időszak átfogja kamaszkorát. Láthattuk, hogy súlyos kalászokkal integet már az első pillanattól kezdve, látható rendkívülisége, a fentiekben feltárt koravén gyermekiség állapota. Az íráskép fokozatos tisztulása, élettelibbé válása, oldódása alapján követhetjük József Attila fejlődését.

Az írása és a lelke fokozatosan alakul, szinte „megfiatalodik” a korábbi önmagához képest: „*Oly friss-ízű az ég*”. (Oly friss) A kezdeti nehézkes írómozgás egyre gördülékenyebbé, egyre tisztábbá szelídül, egy magasabb szintre emelkedve. Kézírásának harmóniája, szépség áthatotta átlénygülsége olyan hatást kelt, mintha fokozatosan levedlené a komor „öreg” testet.

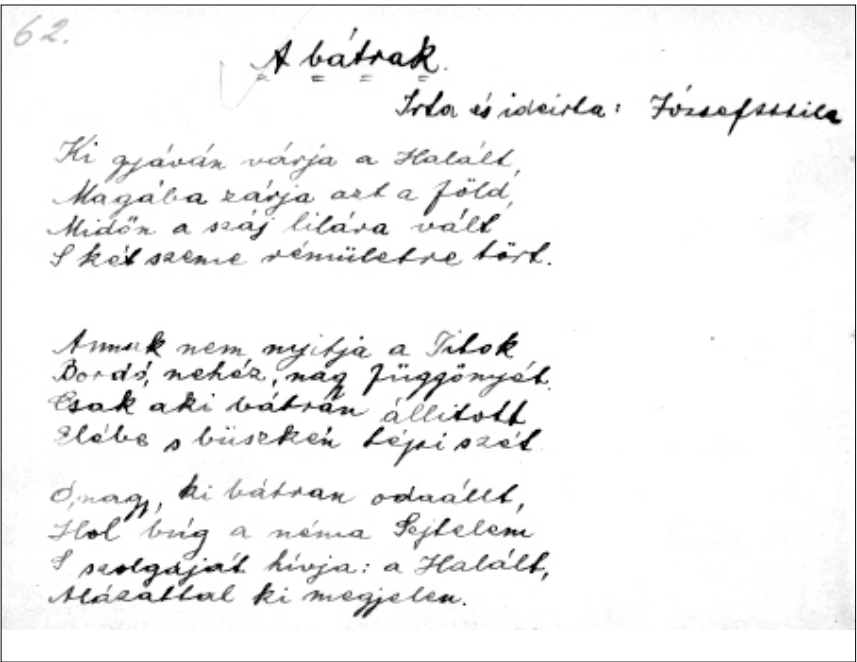
A *bátrak* c. versének kézírása lendületesen halad előre, nagy méreteiből erőteljes önérvényesítési vágyra, méltóságérzetre, dacos, öntudatos kiállásra követhetethetünk. A költő életvággyal telten, hittel, bizalommal fordul a világ felé, a szépség-jóság-igazság hídjáról pásztázza körbe az égi és földi világot. Szinte az egész teste egyetlen érzékszervvé válik, erőteljes intenzitással érzékeli mindazt, ami körülötte van. Egymást ellentétezik a férfias és nőies polarítások. Egyfelől mágiкус erőérzet tölti el, nincs akadály, ami előtt megtorpanna, másrészt végtelen érzékenysége, szeretetvágya, könnyező ellágyulásai sérülékenységét is felfedik.

A jól olvasható, tiszta formák az önmagával szembeni igényességről, magasan lebegő én-ideálról vallanak. Mércéje már itt felsejlik, amelyet majd az *Ars poetica* c. versében parancssá emel: „*A mindenséggel mérd magad*”. A kézírás érzelmi telítettsége már az alkotói élmények hatására formálódó, lélekben erősödő kamaszt mutatja, aki miközben áhítja az elismerést, nem akar, és nem tud leadni saját mércéjéből.

Az írás eredetiségi foka alacsonyabb a későbbi mintákhoz viszonyítva, a magas fokú kreativitás mellett a külső modellek még támaszul szolgálnak. Ugyanezt a tendenciát a költészete is követi, a pályakezdés első éveiben még felismerhetően igazodik a nagy elődökhöz és csodált kortársakhoz – több esetben a témaválasztás és a stílus egyaránt jelzi ezt.

Az írás mélyen rejlő, lappangó belső feszültségét a lobbanékonyság, az érzelme intenzív megélése és a szélsőségek megfékezésére törő önfegyelem egymásnak ellenfeszülő dinamikája adja. Erős érzékiség árad a vonal sűrűségéből és mázoltságából, az első szerelmi ölelés felizása fűti át. Szívében „*vágyhegylánc jaj-kráteres*”, amelyet igyekszik kordában tartani, de szeretetvágya minden-nél erősebb késztetést jelent.

Az íráskép nyugtalanító vonalegyenetlensége a konfliktuskezelés nehézségeire hívja fel a figyelmet, amely a hasítás elhárító mechanizmusára utal. A konfliktuskiváltó én-állapotokat mereven szétválasztja, ami gyakran a szeretett személy iránti ambivalens érzésekhez vezet. Erős egység-igény hatja át a személyiségét, ezért is él meg gyötrelmesen minden kettősséget, minden diszsonanciát, de az integráció képessége érzelmi síkon még kialakulatlan.

2. A bátrak c. vers kézírata

Kézmozdulatainak szabad kilengése hírül adja, hogy saját értékének egyre inkább tudatában van „*És a végtelen Nap ideszédült lelke / Égbelibillenő fejem koszorúzza*” (Erőének). E korszak mélypontja 1922, hatvan Aszpirinnel adta hírül magányát és hűvösebb klímájú környezetének elutasítását.

Ha pályaválasztási dilemmával fordult volna grafológushoz annak idején József Attila, akkor bizonyára felmerült volna a zenei pálya is. Kézírása fejlett ritmusérzékét, tiszta hallását mutatja, s ha korai gyermekkortól tanítják hangszeren játszani, nagy művész lehetett volna. De ugyanígy zeneelméleti területen is sikeresen alkothatott volna. Előadói képességét ismerjük, ezt részben kiaknázza, nagyon szeretett szavalni, s elbűvölte azt, aki hallgatta.

Rendkívüli adottságai, sokoldalú tehetsége révén viszont akár tudós vagy feltaláló is lehetett volna, kreativitása, intuíciója révén új összefüggéseket fedezhetett volna fel. De bármilyen úton is járt volna, a művészet és a tudomány szétválaszthatatlanul összefonódott benne. Ezek lehetőségek, képességek, amelyeket végül is a költészet és filozófia terén kamatoztatott – mindannyiunk okulására.

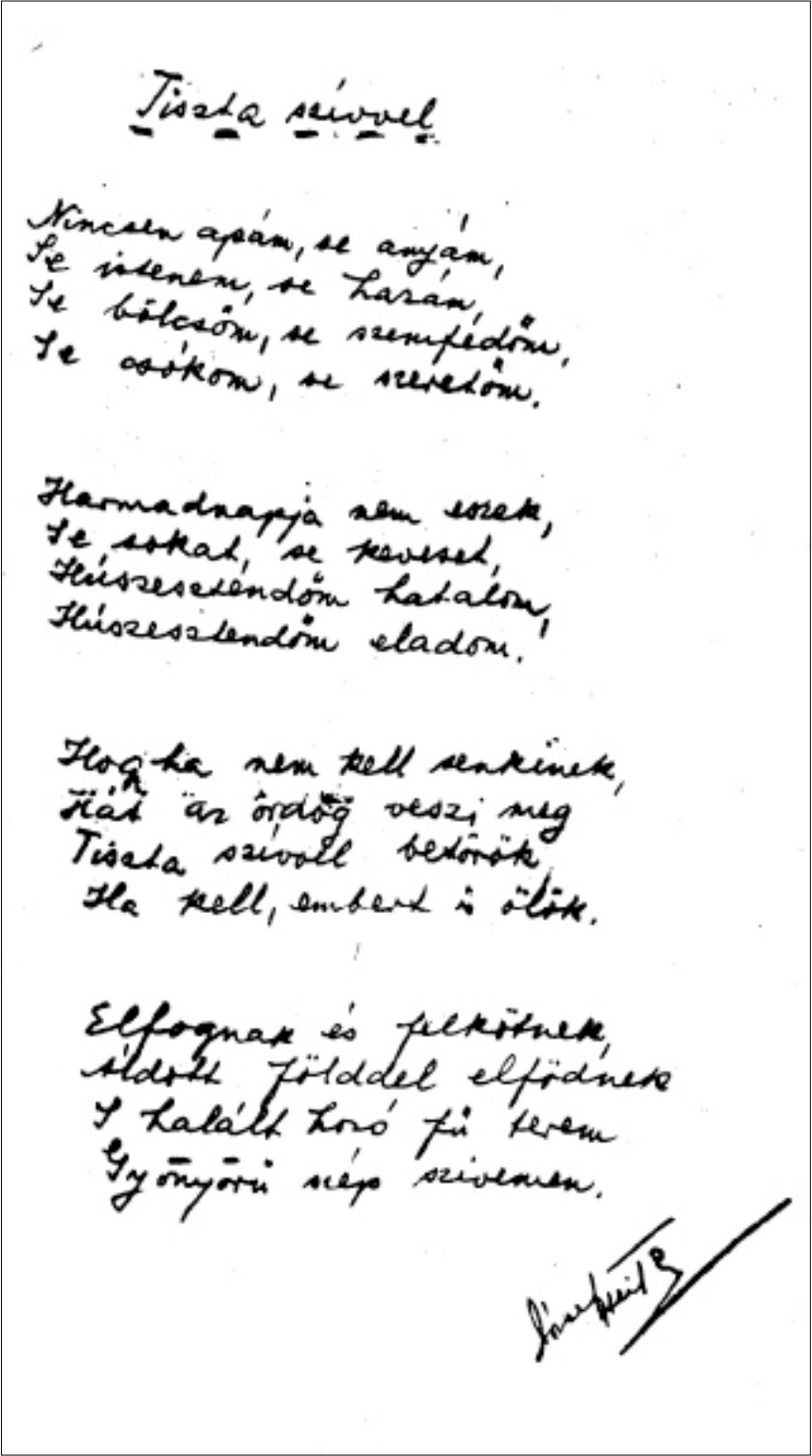
A negyedik „újjászületés” a próféciák, a „mennyebe látás” korszaka („*egyszer kongó kolostorban*”), amely tizennyolc és huszonkét éves kora közötti életszakasz. A Kedves Jócó c. versének kézírásához képest élenkebbé vált az írása, hajlékony ívek oldják fel az ellentétek feszültségét. Csiszoltabbak, árnyaltabbak a mozdulatok, a formák művesebek, a „mennyebe látó” költő lelkének éteri tisztasága árad az írásképből. Az elementáris ritmus (Grundrhythmus) szabad kibomlása is sugallja, hogy transzcendencia élményeiben átéli a világ egységét, amelyet *A Kozmosz éneke* c. verséből ismerünk: „*Minden világ a Mérvetetlen része, Az Isten is a lelkek Egy-Egése*”.

Tudjuk életeseményei alapján, hogy ez sem volt zavartalan időszak, mégis a kézírások alapján ez a legharmonikusabb életszakasza. A szellemi emelkedés egyre intenzívebb, de még a fizikai világban is erősek a gyökerei. Írásának ritmusa Vivaldi és Beethoven zenéjét idézi, még a földön állva a csillagokra néz, és hallja Isten szózatát: „*Nagy bánatomnak égő csipkebokrán, / Ó én Uram, hogy megjelentél nekem...!*”, min-

dent levetkezem, Uram, / S elődbe küldöm lelkem szüzi pörén” (Uram).

Az írásminták egyre markánsabban jelzik az öntudatos, dacos kiállást, a belső szabadságot, autonómiát. Már nem az alkalmazkodás, hanem az önkifejezés, a kiválás lép elő elsődleges értékke, ahogyan néhány évvel később a *Kész a leltár* c. versében összegzi lelki fejlődésének dinamikáját: „*Ha féltem is, a helyemet megálltam-születtem, elvegyültem és kiváltam*”.

A *Tiszta szívvel* c. versének kéziratában a sajátos József Attila-i írásrítmust, egyéni formavilágát látjuk. A kézírás líraisága drámai sűrítettséggel vegyül, melankolikus és kolerikus grafikus elemek ötvöződnek. Bár a betűszárak kilengései még a korai dinamikát őrzik, mégis csökkenni kezd a betűméret, harmonikusabb az összkép, a szélsőséges elemek ritkultak. Az íráskép határozott mozgásvezérléssel jött létre, van ereje. Az írás homogenitása alapján építő és nem romboló erőt áraszt.

3. Tiszta szívvel c. versének kézírata

Provokatív kezdőbetűi a környezetét a respektusgból kiragadó bátor kiállásra vallanak. A lehajló sorok viszont vívódásait, felhősödére hajlamos hangulatait jelzik. Nem destruktivitást, hanem inkább a kétségekkel és nehéz sorsával birkózó, végső kicsengésében mégis reménykedő lét-értelmezést körvonalazhatjuk belőle a grafológiai vizsgálat alapján. Ha Horger Antal rendelkezett volna grafológiai ismeretekkel, József Attila kézírásában mélységes szeretetvágyáról, kamaszos provokációról, kitisztult igazságérzetéről olvashatott volna.

Betűinek ívelt formái, kecses hajlata a szépségre vágyó, nemes eszményekért áhítozó ifjút idézik. Ön-ideálja, vezérképe a tiszta lélekkel leélt élet, amelynek őszinteségét hitelesíti az íráskép ritmusa: „*igazi lelkiunket, akárcsak az ünneplő ruhákat gondosan / őrizzük meg, hogy tiszta legyen majd az ünnepekre*” (József Attila).

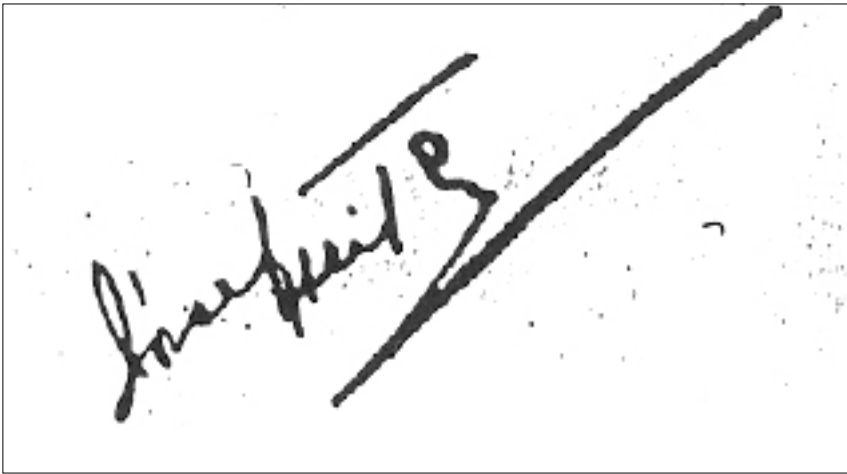
E korszakban írt verseinek egy jelentős része prófécia, a szellemi világból áthozott olyan üzenetek, amelyek tartalmi-filozófiai mélységei még kibontásra várnak. Mintha egyre tágabbra nyitott szemekkel nézne körül, s megértene, hogy korábban az őt körülvevő világnak csak egy részét látta, s immár kezd egyre teljesebben kibontakozni a láthatatlan dimenzió. Gyermeki extatikus rácsodálkozással tekint a világ szépségére, teljességére, isteni rendjére. Ekkor már kezdett tudatossá válni benne az emberi lét látszólagos szétválasztottsága, saját életének iránya, amelyet később 1928-ban Vágó Mártához írt levelében így fogalmazott meg:

„Az ember egyszerre él az életben és az örökkévalóságban, és ha ezt tudja [...],

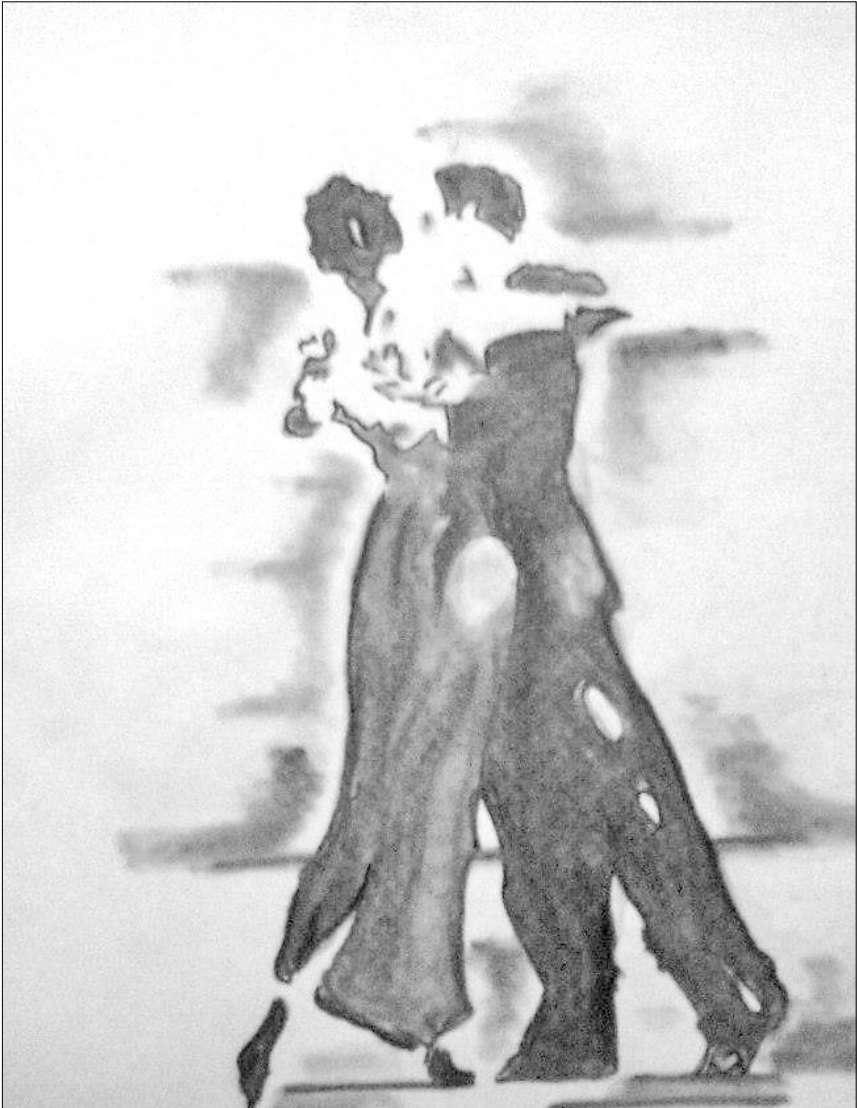
mindent úgy tegyen, mintha csak egy élete volna, éspedig nem történeti, hanem örökkévalósági, tehát lehetőleg ne fizikai, hanem szellemi, fizikai csupán annyi, amennyi saját egyéni történeti életéhez szükséges.”

Egyéni feladata túlmutat a művészen, költészte által az egész emberiségre vonatkozó küldetését teljesítette, ami mind a mai napig nem kap kellő hangsúlyt és méltó figyelmet! A költészet célját nem a szórákkoztatásban, hanem a létértelmezésben jelölte meg. „*A művészettel, mint valóságos szellemiséggel foglalkozom*” – írja, új szemléletet, „harmadik szellemiséget” sürget, számára egyértelmű, hogy a művészet megértéséhez csak a metafizikán át vezet az út. „*A művészet a nem szemléleti végső világegész helyébe való teremtese egy végső szemléleti egésznek*.” Versei ezért is válnak kinyilatkoztatássá, a teremtet világ törvényszerűségét felfedő végső igazság kimondásává. Költeményei magas szintű tudatosságra ösztönöznek, a lélektani és spirituális értelemben vett felnőtte válásra, az önmagunkért és embertársunkért, egyáltalán az egész emberi lét minőségéért ezert felelősség kimunkálására szólítanak. „*A világ-egyetem összefüggései a tiszta értelem és a tiszta élet munkáját megkövetelik. A tiszta élet egyik tevékenysége, vagyis formája a tiszta értelem. Különbö meggömbölné a világ gyémánttengelye.*” Az ember szellemi tevékenysége nélkül a világ saját értelmező tengelyét veszítené el.

A grafológiai gyakorlatban az aláírás gyakran az egész életutat felvillantja, különösen művészek és nagyon kreatív emberek esetében, amikor nem az olvashatóság, hanem az önkifejezés hangsúlyozódik, s a tudattalan képszerűen, pecsétszerűen formálja meg azt.

4. A „sínék” közé szerkesztett aláírás

József Attila aláírásai korszakonként változtak, ebben az életszakaszban elámulhatunk egy igen különös formán. A párhuzamos vonalak közé szerkesztett aláírás alapján sínekre asszociálhatunk, annál is inkább, mivel tudjuk, hogy egész életét végigkísérte a vasúttal való kapcsolat, verseiben is gyakori motívum a sín, a vonat, a pályaudvar. Egyik gyermekkori játéka és élménye volt a vonatok alatti bújócska. A makoí diákévek alatt ráfeküdt a sínekre, a sorsszerű véletlen mentette meg az életét. De akár önjóslatként is értelmezhető grafikus jelenséget látunk, mintha önmaga sorsának végzetyszerű kimenetelét rajzolni bele ebbe az aláírásába.

A születésétől a haláláig tartó kapcsolata a vasúttal mintha anyagi-fizikai síkon megjelenítené egész életének megoldandó feladatát: „sínen lenni”, saját – Isten által kijelölt – pályán haladni akkor is, ha mások el akarják téríteni.

Az ötödik újjászületés a világhiány megélését hozza („*egyszer jeges áradásban*”) 1928-tól 1932-ig.

(Az írás második részét a következő számban közöljük)

SOBOR ANTAL NAPLÓJÁNAK PREMIERJE

Ritka élményben lehetett része annak, aki nemrég Székesfehérváron, a gyönyörűen felújított Hiemer-ház báltermében részt vett Sobor Antal *Napló* c. kötetének bemutatóján. Ritka manapság az is, hogy több százan vesznek részt egy ilyen eseményen, és az sem gyakori, hogy egy könyvbemutatón azonnal elfogy mintegy száz példány.

Itt pedig ez történt. S tegyük hozzá, hogy nem valamiféle celeb- vagy bulvárszaga volt az eseménynek... Ellenkezőleg: a három évvel ezelőtt elhunyt író naplójegyzetei, tűnődései abba a sorba tartoznak, amely sorban pl. Márai Sándor vagy éppen Hamvas Béla számít útjelzőnek. *Román Károly*, a kötet szerkesztője is azokat az értékeket hangsúlyozta, amelyek valóban egyetemessé teszik annak az írónak a gondolkodását, aki egyébként regényben és novellában is a magyar irodalom élvonalába tartozó műveket hozott létre.

(Az éjjel hazamentek a katonák, Hosszú háború, Perelj, Uram! stb.)

A *Naplót* egyébként az az Alba Civitas adta ki, amely nem sokkal korábban megjelentette a két világháború közötti legendás székesfehévári polgármester, *Csitáry G. Emil* emlékiratait is. *Csurgai Horváth József*, a kiadó vezetője mindkét kötetrel kapcsolatban jelezte, hogy ezek a kiadványok éppen a Szent István-emlékév keretében jelentek meg Székesfehérváron, amely város polgármestere, *Cser-Palkovics András* is megítélte jelenlétével a bemutatót. Ebből az alkalomból az író veje és az életmű gondozója, *Hajdú Csaba* is méltatta a kezdeményezést. S természetesen az író özvegye, *Márta asszony* is szóhoz jutott. Meleg szavakkal köszönte meg a városnak és a támogatóknak, hogy férje teljes naplója napvilágra kerülhetett.

És felvételről, *Deák Péter* dokumentumfilmjéről szólott hozzánk Sobor Antal is. (B.I.)

SOBOR ANTAL MŰVEINEK SOKSZÍNŰSÉGE

Arató Antal

Tematikai sokszínűség: jelentős forráskutatások alapján készült történelmi regények, az első, majd a második világháborút felidéző regények (*Az utolsó nap vagy a Heten a hídon*), női szerepben, egyes szám első személyben megírt, több nemzedéket átfogó családregegy (Én, Virág Anna), színház-történet, naplójegyzetek. Minde mellett írt esszét, könyvkritikát, műelemzést, kiállítási beszámolót, és még ki tudná felsorolni, hogy mit, de persze leginkább elbeszélést, kispörzát, itt is a legváltozatosabb tárgykörökben: életkép, zsánerkép, karcolat, portré, rövid útinapló, vagy éppen a sci-fi (*A madarakkal délre*), krimi (amely persze inkább paródiája az igazi kriminek), történelmi vonatkozású lírai kispörzsa (*Borostyán, Borostyán...*). És ha valaki a ma annyira divatos erotikát, szexet kérné számon tőle, akkor csak emlékeztetnem kell őt a *Hosszú háború* fiatal hősei titkos szerelmi légyottjának vagy éppen Báthory Erzsébetet felidéző valóságos bacchanáliának leírására.

Ám ugyanúgy (vagy még jobban) emlékeztet marad számunkra annak a fiatal egyetemista párnak a története, meghitt együttléte (1952-ben), akik az operaházi előadás szünetében a folyósó rejtett zugába félrevonulva jóízűen falatozzák a leányzó által hozott két szelet sült tökört. Mindenesetre biztos vagyok benne, hogy Sobor Antal, ha kedve adódott volna rá – teremtető fantáziája, változatos nyelvi kifejező készségei – révén, a gyermekkorom kedvenc olvasmányai közé tartozó, nagyszerű cowboy- vagy kalózsregényt is írhatott volna.

Írásművészetéről: A manapság divatos irodalomtudományi áramlat, a hermenautika szerint a szöveg és annak megértője között tolmácsra van szükség. Sobor Antal esetében ez felesleges. Történelmi regényeire vagy elbeszéléseire egyaránt jellemző, hogy egyszerűen valóban megtörtént eseményeket és ténylegesen élt személyeket (*Hosszú háború, Perelj, Uram!*), másrészt a korhűség jegyében ábrázol merőben kitalált hősöket és helyzeteket (Éjjel hazamentek a katonák stb.). Nála a történelmi téma párosul a szinte mélylélektani megközelítéssel, az író fantáziája a tények mellett nem másodlagos, hanem meghatározó szerepet játszik, arra szolgál,

hogy érzékletes, plasztikus leírásokkal, atmoszférateremtő eszközökkel, művészi stílussal élményszerűvé, élvezetesebbé s egyszersmint elhíhetővé tegye az eseményeket. A *valóságosság és képzelet* (ld. Szenczi Miklós azonos című tanulmánykötetét) különböző aránainak a megteremtésével kelt mindig meglepetést olvasói számára. Persze nehéz és talán felesleges is a kettő viszonyát vizsgálni. Néhányat hadd említsek meg. Számomra egyik legkedvesebb novellája *A mese a kertből*. Első részében tüntetően pontosan, érzékletesen jeleníti meg, hogy hogyan viselkednek a cinkék a madáretető kifüggesztése után, majd tavaszra váltva – immár a képzelet világába lépve – hogyan és miről beszélgetnek, feleselnek egymással azok, valamint a napraforgó, az alma („a derék Jonanathán”), a „pötytyös szoknyában illegő két menyecske”,

a meggy és a cseresznye stb. A talán mindnyájunk által ismert egyik elbeszélése (*Hárman utazunk*) a szó legszorosabb értelmében valóságű alapja, hogy Ujházi Péter festőművész, amikor egy karnist vitt az autóbuzson, az beszurolt a padlózat és tető közé, s a felszálló utasok, fogódzóként tekintve azt, abba kapaszkodtak. Ebből a szituációból teremtet Sobor Antal különböző poénokat poénokra halmozó elbeszélést, amely Turkesztániából, azaz egy turkálóból érkező és a karnisba kapaszkodó utasokat szólaltatja meg afféle pillanatképek, de monhatnánk sorskérdéseket is felidézve életükből, életükből. Mindezt már a képzelet szülte, ám mégis a legvalóságűbb történet, érezzük, hogy hősei itt élnek közöttünk, ismerőseink, akár az ő és mindnyájunk „ismeretlen ismerőse”, hogy egy másik elbeszélését is (*Az illető*) megemlítem. Ilyen ismer-

rőseink a *Ligeti padon* című novellájának, a parkban megpihenő, majd tovább sétáló hősei, s még sorolhatnám a sort.

Stílusáról, hangulatteremtő képességéről, egyedülálló jelzős szerkezeiteiről, hasonlatairól, metaforáiról:

A rózsabokor ágyasában kinőtt napraforgóról ezt írja: „Lángoló sárgáját a magasba löki, telt tányérját a napba emeli, hogy fényt, fényt és fényt! Kerek képében hervadhatatlan mosoly, harsány nevetés. Villog egészséges, hiánytalan fogsora”. A ligeti padon ülő „örök és elmaradhatatlan” csokolózó párról ezt olvashatjuk: „Néha felpillantanak, megemelik a fejüket, mint akik mély vízből merülnek fel egy pillanatra.” Valóban elmondhatjuk Huizinga nyomán, hogy a gondolat nála a látható képek alakját ölti.

Röviden összefoglalva: Sobor Antal írásait olvasva – lett légyenek azok regények, elbeszélések, naplójegyzetek – érezzük, hogy azoknak valamilyen megtisztító, az ember legbensőbb lényével összefüggő, azt felszabadító hatása van. Lukács György szavai szerint az olvasó, a befogadó sajnálja, sőt olykor valamiképpen szégyenli is, hogy a valóságban, a saját életében nem vett észre valamit, ami olyan természetesen kínálkozik. Sobor Antal írásai ilyen felismerésekre készítenek, de leginkább az erkölcsi jóra, nemesre való felkészülésre biztatnak.

Amikor együtt olvastuk Szalay Károlynak, a Magvető Könyvkiadó egykor nagyhatalmú igazgatójáról, Kardos Györgyről szóló, *Az ezredes* című visszaemlékezését, előbb a *Lyukasór*-ban közölt folytatásokban, majd önálló kötetben is, megemlítette: „Kardos hívott Budapestre, állást, lakást kínált.” (Megtehettem, mert még Aczél György telefonhívására is megüzente a titkár-nőjével, hogy nem ér rá.) Az érvényesülésre bizonyára nagyobb lehetőséget kínáló alkalmat megbeszélték feleségével, Mártikával, s úgy döntött, döntöttek, hogy Székesfehérváron maradnak, maradnak. Ám a város irodalmi, közösségi életének szorgalmatos részvevőjeként, a helyi folyóiratok munkatársaként is a kortárs magyar irodalom egyik jelentős személyiségévé vált.

Saitos Lajos

Hazamentek a katonák

A lányok hozták el a tavaszt a katonáknak a lányok hozták el a béke virágait

és tanították nevüket
viola jázmin margaréta
örültek a katonák
és feledték bajaikat
és feledték bétrétű fájaldalmukat
és feledték felejtethetetlen bajtársuk szavát
csapott cölömbbél úgy célzunk
viola jázmin margaréta
és örültek a katonák
hogy idők árkaik túl is
értik egymás
szerelmes szavát
viola jázmin margaréta
kék fátolba öltöztetett tündérek
tündérei a meséknek
tündérei a tüdőbajos futóárkoknak
tündérei a kénzágú tüzvésznek
tündérei a meséknek
a gyermekkor álmoképeiből kiléptek
ezerarcúvá lett az ünnep
szétosztották az illatos szappant
viola jázmin margaréta
szétosztották az illatos olajokat
s fehér inget fehér kendőt kéket
és levetették a katonák az egyenruhát
és átkarolták szerelmesük csipjét
és átkarolták a virágtengereket
violát jázmin margarétát
és tánclepcsében indultak a főtérre
hol mutatóványosok várták őket
kik kardot nyeltek a tiszteletükre
és más harci szerszámokat süllyesztettek
a történelemkönyvek lapjai közé
majd szóvá tették a virágok nevét
s énekelték

viola jázmin margaréta
tépott szívekből nyíló rózsá

PÉNTEK ESTI LÁTOGATÓK

Lukács János

– Egészségünkre! – egymásra emeltek poharukat. A doktor aprókat bólogatott fejével, miközben megszólalt: – Tudod, Lőrinc bátyám, irigyeltelek, amikor ide kerültél hozzánk. A küzdelmes iskolai élet után a szép, hegyvidéki faluba, egy értékes gyűjteménnyel, csend és béke... – nevetni próbált, aztán kezével valami tétova mozdulatot tett.

– Hagyd ezt a bátyámozást, én magam füttyölök a koromra, te se juttasd eszembe. Azért, mert a hajam fehér, még Lőrinc vagyok! – a nyugalmazott földrajz tanár kitekintett az estébe, hatalmas markában elveszni látszott az apró pohár. – Az ásványgyűjtemény viszont – ezt nem árt, ha tudod, doktorom – már nincs a házban. Nem itt a helye! Itt kevesen látják, legfeljebb te meg én, meg a vendégeink. És még rossz vágyakat kelthet ebben-abbban, érted, mire gondolok. Hogyan védjem meg? Nem csibészeknek hoztam Afrikából. A múzeumban viszont az iskolások megnézik, legalább évente egyszer.

A doktor mormogott valami egyetértés felét, de láthatóan sajnálta, hogy az ásványcsodák, a száz színben csillogó, sokszögű kristályok, a drágakövek elvándoroltak a faluból. Mintha tündérkert telepedett volna közéjük az idős tanárral, és most – tessék – már el is röppent. Pedig nagyrészt ezért járt ide a doktor péntek esténként. No, persze, Lőrinc kedvéért is, aki mátol már nem „bácsi”. – És... mondd, Lőrinc... – mintha nehezen állt volna meg magában a név –, végleg, és mindent odaadtál? – Lőrinc észrevette, és meg is mosolyogta „doktorom” látható sajnálkozását.

– Végleg... és majdnem mindent – a szekrény tetején egy fekete szobor villogtatta tar koponyáját és szépszámu fogát. – Ő itt maradt, az obszidián.

– Obszi... – a doktor a fekete bálványfőre emelte tekintetét.

– Obszidián. Kemény és rideg kő. Szép, nézd meg a rajzolatát.

– Értékes? – ezt azért jó tudni.

– Elég értékes – aztán helyesbített Lőrinc. – Nekem igen. Könnyen törik, és bosszút áll: a szilánkja éles, mint a penge – a penge szó nem volt az orvos kedvére való. Elfordította tekintetét a fekete fejről, ennek a kedvéért nem fog idejárni. De ezt nem mondta, inkább mást kérdezett:

– És mondd... te ott, Afrikában valóban... lőttél oroszlánt? – ámulat, irigység, és ki tudja, még mi volt ebben a mondatban.

A földrajztanár felpattant a karosszékből: – Nem képzeled, hogy lelőnék egy oroszlánt! Én! Aki szeretem az állatokat, és akit szeretnek az állatok?! De az igaz – azért egy kis mosoly bujkált a mondatban –, hogy éjszakánként egészen a telep kerítéséig jöttek. Én meg nem riogattam, hanem csalogattam őket.

Az ablaktáblán sietős kopogtatás hallatszott, egy legény állt a tornácon, zavartan markolászta kalapját, és szavát egyenesen a doktorhoz intézte: – Doktor úr, tessék sietni, a Terinél megindult...

A vendég egy pillanat alatt visszaváltozott orvossá, a fiatalember vállát bátorítóan megpaskolta, és – már menet közben – fordult egy záró mondatral Lőrinchez: – Majd holnap folytatjuk a fenevadakat!

Lőrinc mondta volna, hogy bizony nem olyan fenevadak azok, de addigra az orvos már beült a legény mellé az autóba, és elzörögtek a falu alsó vége felé.

A tanár utánuk nézett, kezét egy percre elnyugtatta a kerítés gömbjén. Aztán megfordult, és a kerten át visszaindult a házba.

Akkor találta magát szembe a látogatókkal. Ott álltak a sötétben, bizonyosan az orvos távozására vártak. Öten voltak, vagy hatan, a fa sötétjében, a ház sarkánál, Lőrinc nem látta pontosan. De azért felismerte őket, nem volt örömére a felismerés. Olyanok voltak, akik soha nem köszöntek neki, és nem vették jó néven, hogy Lőrinc mégis rájuk köszönt. Soha még a szemébe nem néztek, de a háta mögött mindig összesűgtak. Falkában jártak, vagy inkább sompolyogtak.

– Jó estét! – köszönt rájuk ezúttal is a földrajz tanár, bízva a kimondott szó erejében. A bujkálók hallgattak, valamelyik krákogott, feszengtek. – Ezek betörők! – villant Lőrinc agyába. – Ezek betörők? – és már szinte elnevette magát.

A két pihés fejű most is egymás mellett állt, mint egyazon torzó két példánya. Az árnyékból kivillant a zömök fehér inge, de mintha fej nélkül való volna, zsíros, fekete haja belelógott az arcába. A krumpliorrú az ujjperceit ropogtatta, nála ez az erőfitogtatás jele volt. Ötödik volt a főnök, a semmilyen formájú, a házsarok mögött. Embereinek gonosz mondatokat suttogott, de az emberek tétováztak. Aztán az egyik pihés csak megszólalt: – Hol a kincs? – és fél lépést előre lépett. – Igen, hol a kincs?! – de ez már fenyegetés volt, és mindegyik előre lépett, csak a főnök maradt rejtekben.

Lőrincben lakott valamelyes erő, bátorság dolgában sem állt rosszul. De ezek öten vannak. – Most még! – formálódott a gondolat Lőrincben, és a két pihés fejéhez fordult. Négy savószínű szem nézett rá. Lőrinc egyszerre emelte föl mindkét kezét, és határozott mozdulattal csapta egymáshoz a két pihés fejet. Ijesztő volt a roppanás, amint koponyájukon a bőr fölrepedt. A pihés két fej testvéri egyetértésben terült végig a fűben. – Most már csak három! – nyugtatta magát Lőrinc, de a krumpliorrú

az oldalához ugrott, és csontos-ropogós öklét a bordái közé vágta. – A kincsedet, a kincünket! – és újra ütött. – Ez tud ragozni! – futott át Lőrinc agyán egy léha gondolat, de a fejével inkább szembe támadta a krumpliorrot, amely éppen előre lendült. Az ütközéstől azonnal széjjellapult a krumpliorr, az arcát patakokban öntötte el a vér, valami gyámoltalan nyöszörgés buggyant ki a száján. Lőrinc sajnálni kezdte ellenfelét, miközben meghökkenve tapasztalta, hogy az ő homloka is meleg lett támadója véréttől. A krumpliorrú ott ült a ribiszkébokor alatt, tenyerét lecsorgó vére alá tartotta.

A zömök most indult volna támadásra. Lőrinc ösztönösen nyúlt előre a sötétbe, ahol – a fehér ing folytatásában – a zömök zsíros, fekete haját sejtette. Belemarkolta a baljával, a föld felé rántotta-nyomta a láthatatlan fejet. A zömök térdre esett, meggömbült Lőrinc előtt, Lőrinc most jobbójával a zömök hátán a nadrágszíjat markolta meg – vastag marhabőr szíj volt, szögekkel kiverve –, megemelte, egy kicsit azért a térdével is segített, és a zömököt, két végénél markolva, áthajította a kerítésen. A kerítésen túl vizesárok húzódott, amelyben ilyenkor csak békalencse zöldellt. A zömök elcsendesedett az árok fenekén. A főnök már régen nem volt a házsarok mögött.

Lőrinc letörölte magáról a krumpliorrú véré, belehallgatott az éjszakába, aztán visszament a házba. Távolról megszokásból ugatott egy kutya. – A kertem tele van sebesültekkal! – állapította meg Lőrinc tárgyilagosan, akár egy haditudósító. A telefonhoz lépett, az orvos még nem volt otthon, a tanár üzenetet hagyott, hogy föltétlenül látni akarja még ma, „szerszámostul”, – így mondta. Hogy miért, arról minek szolt volna. Talán el is aludt a karosszékbén, az obszidián szobor őrző pillantása alatt, az ajtót megnyitó orvos rebbentette el az álmát.

– Baj van, Lőrinc bá...? – harapta el a doktor a szót, és kicsit meg is ijedt a székbén alvó, mozdulatlan házigazdát látva.

– Velem nincs... – rejtélyeskedett a földrajz tanár -, de odakint... – és a kert felé mutatott.

– No, talán megint az oroszlánok? – az orvos nevetgelt a saját tréfáján.

– Inkább sakálók... – Lőrinc vette a kézilámpát, és a kert felé indultak. A gyp alaposan össze volt dülva, az orvos elhúlve nézett idősebb barátjára, meg a négy áldozatra. Egy kevésbé már mozogtak, de erejük az elfutáshoz még kevés volt.

– Ezek itt... – azt se tudta, mit kérdezzen.

– Baleset érte őket... – adta meg Lőrinc a némiképp pontatlan diagnózist. A doktor a fűbe térdelt, Lőrinc világotott. – Bevihetnénk őket a házba? – fordult hátra az orvos a házigazdához.

– Hát persze, betegek. Rendezd be a rendelődet a verandán – betámogatták a négy sérültet, Lőrinc titkon reménykedett, hogy közben maguktól csökkenni fog a számuk, a sebesültek azonban a földön maradtak. A doktor határozott, gyors mozdulattal varrta a felrepedt bőrt, tamponálta a bevert orrot, még a zömökből is kiszedett néhány méretes tüskét, tövist, szálkát. Amikor egy-egy beteggel készen volt, azok hálálkodva hátrálta ki a földrajz tanár házából, és elsompolyogtak az alvóg meg a felvég felé hangtalanul.

– Ennyi volt? – kérdezte az orvos.

– Ennyi, doktorom. Az ötödik maga lábán távozott, még a baleset előtt, a házsarok mögül.

– És most? – komoly volt a doktor kérdése.

– És most? – komolytalan a vissza-kérdés.

– Mi legyen? Akarsz-e feljelentést tenni? Neked nem esett semmi bajod? És a két ütés az oldaladon? Meg a többi, amit talán észre se vettél?

– Doktorom, ne marhaskodj! Kettőt én ütöttem föbe – egymással, a zsíros hajúnak tüske ment... a hóna alá –, én löktem bele a kanálisba, a krumpliorrú pedig fának szaladt. Nehogy már ügyet csináljunk ilyesmiből!

– De hiszen ezek mind itt, együtt, a te kertedben...

– Ugyan már! Ha külön találod őket, eszedbe se jut, hogy orvos kezéről rendörkézre add őket, elég baj nekik az egyik is! – Lőrinc lopva az orvosra nézett, a doktor keskenyre húzta száját.

Az orvos összeszedte „szerszáma-it”, még egyszer maga felé fordította Lőrincet, újját végigfuttatta a bordáin, Lőrinc összeszorította a fogát és hallgatott. – Jobban örülnék, ha inkább az oroszlánokkal ingerkednél egy szöges kerítésen keresztül – szúrta a szót fogai között, aztán a tanár szemébe nézett, és elkomolyodva mondta: – Nem akarok ma este harmadszor is idejönni! – ezek már a búcsú szavai voltak.

Lőrinc a távozó orvos után nézett, fiatalember volt, mégis mintha egy falu minden gondját hordozta volna a vállán. Mint aki sok mindenről tudna beszélni, és ezért sok mindenről hallgat. A kutya megunta a távoli ugatást, Lőrinc is lassan, hogy a saját lélegzetvételt hallgassa.

Talán egy hosszú sóhajrás volt, vagy valami elfelejtett dalfoszlány, amivel

a házba belépett. Becsukta maga mögött az ajtót, és összehúzta a függönyt. Amint megfordult, az őt emberrel találta magát szembe, ott álltak a szoba négy sarkán, a főnök középen, a kandalló mellett. Lőrinc hátán hideg futott végig, a hideg a félelem testvére. Este vele volt a sötétség, de most már éjszaka volt a kivilágított szobában. Négyen is feléje léptek, a főnök pedig suttogott vészjós-lóan: – Szóval, hol a kincünk, te verekedős...? – aztán maga is előre lépett, kezéit a zsebébe mélyesztette.

– Nincs kincs, itt semmit nem találnak! – Lőrinc még szolt volna, de ez most már nem a szavak ideje volt. Négyen fogták közre, ököllel, térdrel földre vitték Lőrincet. A két pelyhes fejű szétrántotta a tanár két karját. – Kézenállás! – hörögte a semmilyen formájú főnök, és a pelyhesek Lőrinc ujjaira tapostak. Rajta is maradtak. – Téged fejtelt le? – kérdezte a semmilyen a krumpliorrút, az bambán bólogatott.

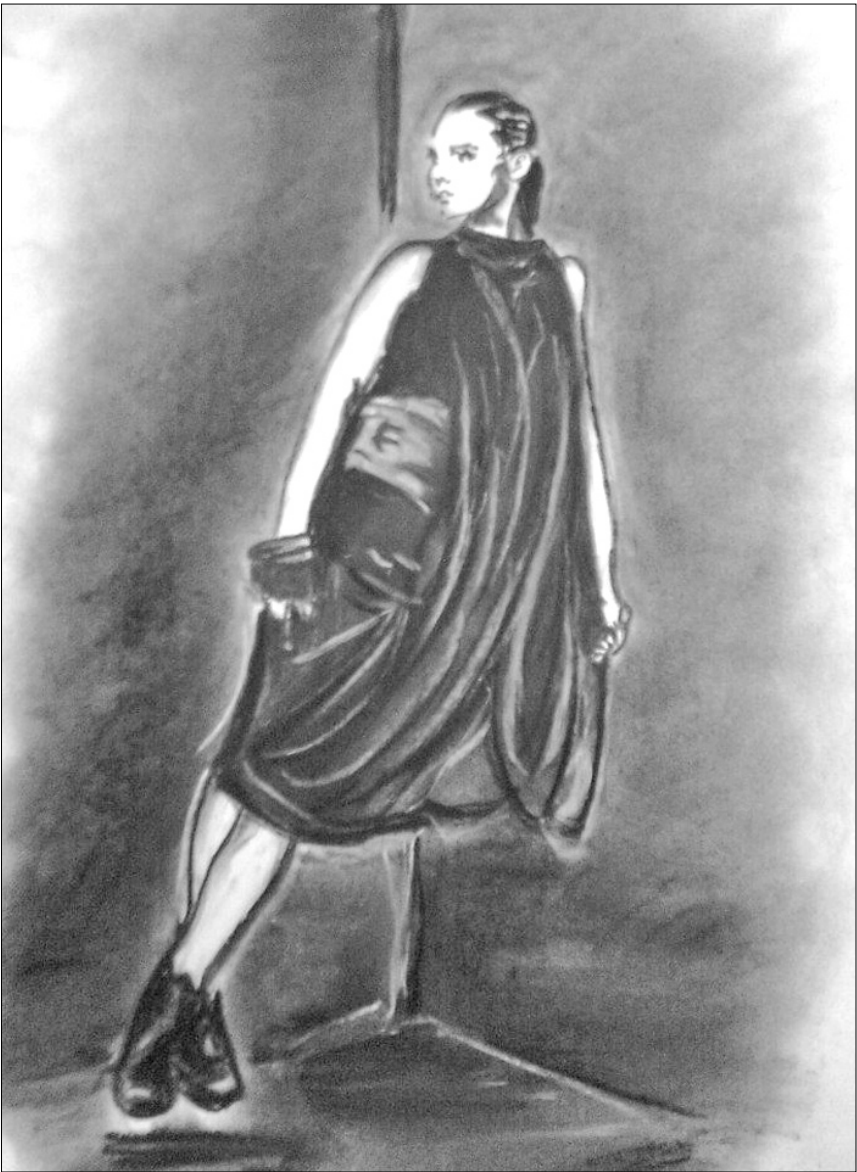
– Ott az a szentség! – a főnök szeme megakadt az obszidián istenszobron. – Add vissza a kölcsönt! – aztán hozzátette: – De vigyázz rá! – A krumpliorrú leemelte a fekete köszöntet a szekrény tetejéről, fogást keresett rajta, kétszer is megforgatta a markában, aztán lecsapott a földön fekvő Lőrinc fejére. A koponyát jobb oldalon érte az ütés, ahol a legkeményebb a fej, az obszidián bálványszobor szilánkokra törött, a szilánkok feketén és fényesen pattantak széjjel a szobában. Lőrinc arcán keskeny vércsík futott le a szája felé, az obszidián pengeéles.

– Mondtam neked, hogy vigyázz, te marha! – egyik öklét kirántotta a zsebéből a semmilyen forma főnök, és meglengette a krumpliorrú előtt. – Ez egy értékes darab, te állat, milliőkat ér. Mi marad nekünk?! – a krumpliorrú behúzta a nyakát, tenyerét a nadrágjába fente, az obszidián szobor az ő kezét is megvérezte.

A főnök készült a mai estére: – Azt hiszed, eldughatod a kincseidet előlünk? Hogy pimaszul rám köszönsz, és minden rendben van? – haragra tüzelte magát, egyre közelebb lépett, és most belerúgott a földön kifeszítve fekvő Lőrincbe. Aztán gyorsan hátraugrott. – Hogy elásod, elrejtéd, aztán a szemünkbe röhögsz. Amíg te a doktoroddal konyakozol, addig mi a rohadt kannás bort igyuk? – megint belerúgott. – Mutasd meg, hova tetted, mert nem marad egy ép darab benned, ha elő nem adod! – Lőrinc nem felelt, ha akart, se tudott volna, a főnök üvöltözése alatt egy halk sóhaj hagyta el a torkát, amit szinte ő maga se hallott. Arcát elfektette a padlón, látta, hogy a pelyhes fejűnek kopott sarkú és malteros a cipője.

De minta nem is a kincs érdekelte volna már a főnököt, a többiek is, mintha letettek volna haszonról, drágakőről. Aztán még az a szobor is eltörött, csak a baj van ezekkel a kincsekkel. A főnök a zsebébe nyúlt, amit kivett belőle, zárt markában tartotta. Arca állati vigyorra torzult: - Látod ezt? – de nem nyitotta ki a markát.

A földön fekvő Lőrinc persze nem láthatott semmit, de a többi négy mind a főnök zárt marka felé pislogott, a két pelyhes fejű szinte lecsúszott Lőrinc keze fejről, aztán visszahelyezkedtek. – Ez majd meghozza az eszt neki, vagy elviszi a maradékot is! – és a főnök a cimborák elé tartotta tenyerét. Két hatalmas szöget tartott a kezében, nagyfejű, hosszú szögeket, a hegyük villogott, a fejük sötélett. A két pelyhesnek hideg futott végig a hátán, és félni kezdtek a

főnöküktől, a zömökből szörnyűködő torokhang tört ki, a krumpliorrú újra az ujjperceit ropogtatta. Lőrinc nem látta a rémület okozóját, de ez a nem látás rosszabb volt, mintha minden a szeme előtt történt volna.

– Szerezz egy kalapácsot! – adta ki az utasítást a semmilyen formájú főnök, a tervéhez a zömökben sejtett leginkább társat. A zömök kihúzogatosított néhány fiókot, kalapács nem volt. – Na, hozod már?! – de a zömök nem hozta, a konyhában sem, a kamrában sem volt kalapács. A kőszobor szétrepedt, kalapács nem volt, csak földgömb és térkép, meg könyvek, rengeteg könyv. – Ennyit sem lehet rátok bízni?! – hörgött a semmilyen, de ő se talált kalapácsot, sőt még egy valamit érő fém hamutartót sem. Se mozsarat, se súlyzót. – El dugrad a kalapácsodat is, a kincsekkel együtt! Na jól van... – de már maga se tudta, mit keres. – Vegyél le egy köny-

vet, mindegy, melyiket, nagy legyen, keményfedelű. – A zömök kirángatta az alsó sor könyveit, az egyre idegesebb főnök egy keménytáblás vászonkötést kirúgott a többi közül. A pelyhesek lába már zsibbadni kezdett Lőrinc keze fejen, a krumpliorrú ujjai megunták a ropogást. A főnök intett, a zömök szó nélkül munkához látott, előbb inge ujjába törölte a homlokát.

A szög átszakította a tanár bőrét, az apró kézcsontok közé fúródott, a fájdalom Lőrinc agyáig hatolt. Szeme sarkán – érezte – meggyűltek a könnyek, ajkát összeharapta, a karja megrándult, hiába. A pelyhes rémülten nézte, amint malteros cipőjétől néhány ujjnyira a tanár kezébe szöget ver a fehéringes zömök. Lőrinc tüdejében megakadt a lélegzet. A könyv tompán pufogott, és alig akarta teljesíteni rettenetes feladatát. Alig bírta a szöggel, a szög a kézzel, a könyv borítója már néhány ütéstől cafrangosra szakadt. Lőrinc testét a fáj-

dalom csípős verejtéke lepte el, néhány csepp vér a zömök fehér ingének a kez-előjére fröccsent.

– Szóval? – de nem kérdezett semmit a főnök, a krumpliorrú oda gugogolt Lőrinc orra elé és bámult. A szög feszegette széjjel az idegeket, az izmokat, tördelte a csontokat, rettenetes fájdalmat szabadított elő a földrajz tanár kézfejéből. A szíve rángatózni kezdett. Aztán – a csontreccsenések után – egy tompa dobbanás, a szög elérte a padlódeszkát, de itt megállt, feje pedig mélyen befúródott a könyv testébe. – Másikat! – másik könyvet rúgott a zömök felé a főnök, miközben Lőrinc arcába nézett. – Mondod végre? – de látta, Lőrinc nem fogja megmondani a kincsek lelőhelyét, de talán mást sem. A tanár ajkát maga harapta sebek borították, arcán barázdák mélyültek.

A zömök a másik könyvvel már bevverte a padlóba a szöget, ez alkalmasabb volt kalapácsnak. Az egyik bolyhos fejű

leszállhatott Lőrinc kezéről, most zsidbadt lábát rázogatta, félszeg vigyorral pofozgatta lábikráját. – Te segíts nekik, nehogy kiszabadítsa magát... – a főnök rendelkezett. – Azt gondolta, csak úgy elmegyünk, csak úgy kiverhet a kertjéből?! Hát nem, még ha ti ilyen gyáva, szemét banda vagytok is. Én nem, engem nem lehet... Mi lesz már a másik szöggel? Feszesebbre húzzad!

– De, főnök, megfullad.

– Kid neked, hogy így sajnálsz? – aztán hagyta egy kicsit lazábbra, hogy Lőrinc, ha akarja, a másik arcára fordulhasson. De Lőrinc nem fordult a másik arcára. Apró, gyors lélegzetvételei hallhatóak voltak a szobában.

A zömök most Lőrinc másik kézfejéhez közelített, már némi gyakorlattal vette kezébe a szöget, a kertben talált egy hasábfát, az jobb kalapács volt, gyorsabban ment a munka.

– Meg neki se fáj annyira... – kezdte volna az egyik pelyhes, de a főnök belefajította a szót. Négy-öt apró ütés, meg két-három nagy, és a zömök készen volt. Izzadt vérfoltos kezét nadrágjába törölte, vigyorgva mutatta művét a főnöknek. A főnök szó nélkül elfordult.

– Mit tájtátok a pofátokat! Menjünk már innen! Még képes ez a hülye orvos, és visszajön még egyszer megnézni a barátját. Legközelebb hozzá is elmegyünk,hátha nála van, amit keresünk – a főnök végezetül átlépte Lőrincet, és közben belerúgott az oldalába, aztán szó nélkül kiment a házból. A többi utána, leoltották a villanyt. Valahol a hátsó kerítésen kimásztak a kertből.

Lőrinc úgy feküdt szobájában, a padlóhoz szegezve, mint egy földre döntött, újkori feszület.

2012. február 26

TAMÁS MENYHÉRT: ÉVGYŰRŰK OLVASATA

Bakonyi István

Ez a kis formátumú, vékony verseskötet elfér egy kabátzsebben is. A „zsebkönyvek” legjobb fajtájából való. Mindezzel nyilvánvalóan összefügg Tamás Menyhért verseinek tömörsége, választékossága, lényegre törése. A végsőig megszürt lírai nyelve, amelynek a gyökerei kétségkívül visszanyúlnak a kibocsátó közeg, a bukovinai székeleyk világához, sőt, az archaikus magyar nyelv sajátosságaihoz. Ám bizonyos értelemben vitám van Görömbei Andrással, a jeles irodalomtörténésszel, aki ajánló szövegében azt írja, hogy ezek a versek „archaikus hangvételűek”. Azt gondolom, hogy bár érződnek ezek a sajátosságok most is, de ez a hangvétel inkább a költő korábbi pályaszakaszaira volt jellemző. Persze az is igaz, hogy továbbra sem feledi ama bizonyos, hajdani „földönfutást”, a történelem megalázó pillanatait.

Szerves a folytatás ugyanakkor az ezt megelőző *Alkonyút* c. kötethez viszonyítva. Tovább faggatja az időt, az évgyűrűket, egy-egy találó jelzéssel. Küzdelmes emberi és írói-költői sors az övé, jeles hozadékokkal, nemes hagyománnyal, megújító szándékokkal. Küzd a múlt idővel, a valóság gyakran kegyetlen mozzanataival. Nyitó négy sorosa, a *Könyveimre* így szól: „*Világ világa, / betűkeresztem, / veled-igába, / veled-keresztel!*” Néhány szóval kötődik az ősiséghez, a keresztény hagyományhoz, s mintegy beleolvad annak szakralitásába. Prózája, lírája egyértelműen ilyen értékeket mutat föl.

Belső lírai önéletrajz is ez a kötet. A kezdetektől a jelenkorig tárja föl a lényeges momentumokat. Foglalkoztatják a végső kérdések is, de ellen is áll a múltékonyságnak. Ezt írja: „...nem érzem a sötét / szögelő közelét!” (*Kezdetek*) Gyönyörű nyelven idézi meg a *Régi reggelek, napok* világát. Idillikus volt az az idő, melyben az együvé tartozó család értékrendje uralkodott. A strófákon belüli hatosok szép ritmikája, lüktetése adja a mives formát. Az 5. négy soros után az összegző 6.: „Szembe, szembenővő, / árnyékoló idő – / örvény-akaratát / rajtunk sötélt át!” A máig lélekerőt adó emlékek tehát nem múltak el az eltűnt idővel együtt.

Tamás Menyhért a megtartó anyanyelv költője. A „fogva tartott szavak idején” lett eszmélő emberré. Ezek a szép szavak a Kalász Mártonnak ajánlott *Ha akkor* c. versből valók. Példás szellemi kézfogás ez a két, kisebbségi létükben közös, de különböző hovatarozású költő között. Tudjuk Kalászról,

hogy ő annak idején a székeleyektől tanulta a magyar nyelvet. S tegyük hozzá, hogy mindez jó értelemben meg is látszik stílusában, nyelvezetében. Nála is, Tamás Menyhértnél is érzékeljük tehát az önéletrajz illetén megnyilvánulásait. Az *Évgyűrűk olvasata* szerzője nemcsak

megtartja, de teremti is édes anyanyelvét. A kötetcímadó ciklus darabjai erre is számos példát szolgáltatnak. Nézzük pl. *A harmincadikat*: „Előrehátrálok... // Mióta hozott szóval szölok, / kincsell bennem / az eltemethetetlen Idő, / vállvetve kísér az ég!” (S milyen jellemző:

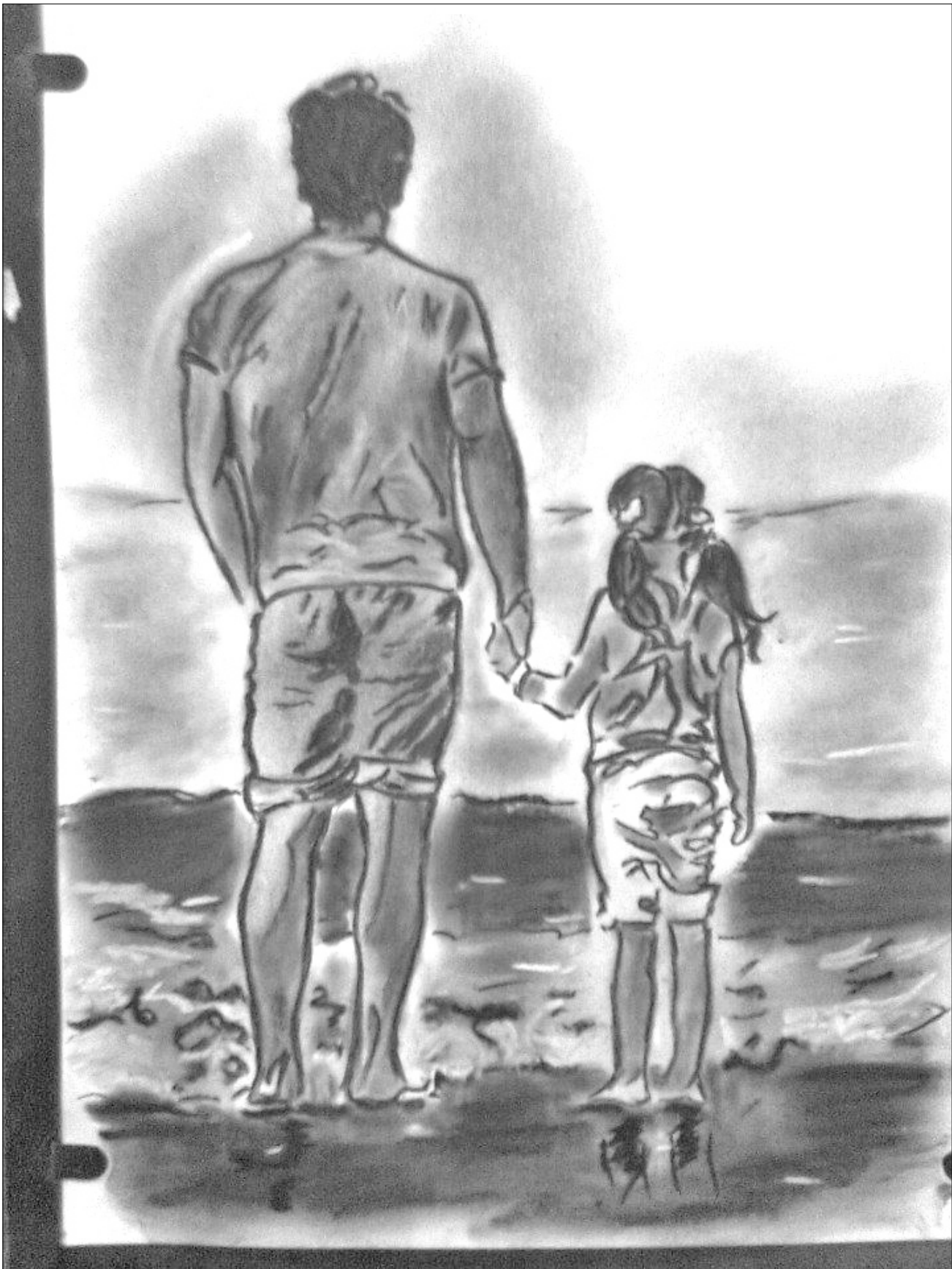
a számítógépemen levő program alá is húzza pirossal a „kincsell” szót, hiszen nem ismeri föl. Milyen jó, hogy mi fölismerjük!...) Összeér itt a hagyomány és a modernség, s miként pl. Bella István, ő is sikeresen hozza létre ezt a szintézist. Mögötte pl. olyan értékekkel, amelyek

a népköltészetből jönnek. Ezért vallja a *Kavicsok szemrése*-ben: „Forrás, kavicsok / szemrése néz rám: / nekem a népköltészet / az antik példám.”

Ebbe a gazdag kínálatba belefér a bordal világa is. Emlékezetes strófákat találunk e nedű dicséretére a *Pincesorok*-ban: „Égi szó, földi szó, / kocintásközi ének, / könnyítő kegye van / e szent venyigevérnek.” És esztétikai vonzódása, szellemi hovatarozása kiviláglik legtöbb verséből. Pl. Az anyám fekete rózsza költőjének, Csoóri Sándornak ajánlott *Előszorong a rózsadal* c. szonettből. S hasonlóképpen fontosak számára a földrajzi vonzódások, a befogadó táj szeretete, a „földönfuróknak” otthont adó helyszínek. És néhol egy-egy aforizma-szerű, bölcsesség is kikívánczik belőle. Ilyenek: „Aki hű, magával határos...”; vagy: „A forrásnál keressetek!” (*Születésnapiköszöntőkártya*). És tisztelgő versek szólnak Szokolay Sándorhoz, Kő Pálhoz, Ács Margithoz. Veretes nyelvű méltatások ezek, a jelölt életművek lényegét sűrítő lírai pillanatok. A legnemesebb szépség bizonyítékai. A *Kege* c. ciklus eszünkbe juttatja a szótöbblől képzett „kegyelem” szót is, és azt, hogy a műalkotás csak kegyelmi állapotban születhet meg. Így születnek Tamás Menyhért művei is hosszú évtizedek óta. Közben tudja azt is, hogy „Int az idő: – / bölcsen / töltsem!” Szójátékai, verscsírái is ezt példázzák.

Székeley szonettje pedig keserédes valóság az értékörzés nehézségéről és fontosságáról. A fölös sallangokkal szemben álló tartásról és helytállásról. „Csak semmi dísz, változz előre, / eddigképp légy a magad őre, / mígnem megint jelen lesz a jelen, // rovásjeleit túlnővi jelem, / az Isten se akarja, Ő sem, / hogy visszat járjam tetszetősen!” Harsogástól mentesen, de a szó legjobb értelmében népben és nemzetben gondolkodó költő, akinek az alannyal és az állítmánnyal sincs semmi baja... Egy reményt vesztett korban ad reményt olvasóinak, s ez nem vitás, hogy a költői tettek egyik legfontosabbika! Ha kell, játékos, ha kell, ünnepélyes, ha kell, emlékezetesen fest tragikus színeket. Hite mélyen átélt, a kereszténység tiszta forrásában gyökerezik. Nem más, mint Jézus szenvedéstörténetében fogant szellemiség, a legmisztikusabb mélységekkel való azonosulás. A kötet záró verse, a *Húsvét* mindennek fényes bizonyítéka: „1 Ím, az átölt test, / időmély mély sebéből / bárányol a vér! // 2 Ím, a Megváltó! / szög és szív – lelünk java / végeztetvé-gig...”

(Nap Kiadó, 2012)

ILLYÉS MEGTÖRTÉNT VELEM

Szabó Magda

Az a felekezeti iskola, amely felnevelt, amelynek tizenkét évig növendéke, kettőig tanára voltam, az ország egyik legszigorúbb, legrangosabb pedagógiai intézete volt. Baltazár püspök Debrecenjében progresszív irányítás érvényesült, a protestáns Áprily Lajos verseit éppúgy könyv nélkül kellett tudnunk, mint a katolikus Mécs Lászlót, s aki netán belesült Kis József Ágota kisasszony-ába, vagy nem készült megfelelően az életrajzából, azt Péterffy tanár úr, összefonva finom ujjait s maga is gyöngén elpirulva a szomorú ténytől, hogy érettségi előtt álló nagylányokat ilyen méltatlan módon kell büntetnie amiatt, hogy szemmel láthatólag nem méltányolják eléggé azt aényt: a mezőcsáti zsidó fiú Arany János szókincsével és stilisztikai fegyverzetében próbálja rögzíteni azt, amit a világból észrevett, nem csak ellenőrző könyve átadására kérte a bűnöst, de arra is, töltené az óra egy kurta részét arccal a fal felé fordulva a sarokban. Mikor egymás múltjával ismerkedtünk, megdöbbsentem, hogy férjem, Szobotka Tibor iskolájában, a pesti Madách Gimnáziumban nem tanulták Adyt. Mi úgy ismertük a *Nyugat* költőit, akár a debreceni hajdani Bokréta- vagy az aktív Csokonai-kör meg Ady-társaság tagjai. Nánay tanár úr még a Cobden Szövetség matinéira is elvitte az osztályt, hadd értsük meg a csizmás, nyitott ingnyakú, akkor persze még fiatal Veres Péter láttán, nekünk mennyit kell, illik tanulnunk, akiknek születésünk óta mindig megvolt a lehetőségünk erre, ha ez a világ csudája valaki ott a pódiumon csak úgy, a maga embersége, tudásszomja, kivételes képessége révén egymaga, iskola nélkül is ennyit el tudott sajátítani a világból. Kosztolányit, Babitsot, Szabó Lőrincet, Tóth Árpádot sokat szavaltuk, nem az önképzőkörben, az óráközi, holt unalmas, katonai fegyelmező gyakorlatokhoz hasonlatos, párosával lebonyolított sétáink alatt. Nagyon sokat kellett tanulnunk nagyon sokat kíváno, nagyon művelt tanároktól. Akkoriban a gimnáziumnak nyolc osztálya volt, a nyolcadik végződött az érettségivel. A nyolcadikos diáriumomba – jegyeznünk kellett a magyarázatot, s a magyarfüzetet hívták nálunk diáriumnak – írtam be a magyarázat alapján először ezt a nevet: *Illyés Gyula*, és ezt a címet: *Puszták népe*.

*

Debrecenben ennek a szónak: pusztá, más a jelentése, mint egy felvidéki vagy hegyvidéki tájegységen, nálunk otthoni szó ez, ismerős, illata, íze, kiterjedése, jellege egyértelmű. Debrecen lakója nemcsak a Hortobágyot ismeri, de Óhátot, Mátát, Zámot, Elepet, Köselyszept, Álomzugot, Cserét, Bánkot, Halápot, Fancsikát. Mi még láttunk délibábot, Arany vén gulyása rokon módjára ismerős jelenség volt, mi iskolai kiránduláson, nem tankönyvi olvasmányból követtük nyomon Petőfi látomását, a nyargaló futású ménes lovait. Valami ismerősen sablonosan vártunk a bevezető mondatok után, a vessíró Illyést előző órán ismertette Péterffy tanár úr, nemigen értettük ugyan, miért nem intézte el tüstént a prózáját is, máskor így szokott eljárni, ha kortárs alkotóról beszél, de hát abban az iskolakombinátban, ahol nevelődtem, a neveléshez tartozott, hogy kérdésekkel nem terheli az ember a testület tagjait. Ha az

osztályfőnökünk a *Puszták népe*-ről akar beszélni, méghozzá külön, tegye. Sok újat aligha közölhet, pusztáügyben specialistának érezte magát minden dóczista. Hallgattunk tehát, a tanár úr meg felolvasott, kis téglalap alakú óravázlatokat tartott mindig, úgy beszélt, cserélgette a lapocskáit, mint az előadóművészek a mikrofon előtt, ha egynek-egynek a végére ér. A mi iskolánk abszolút, már-már nyomasztó némaságot követelt tőlünk oktatás idején, megszoktuk aktíve is, passzíve is a csendet. Az első néhány felolvasott mondat után arra lettem figyelmes, hogy a megszokott csend egyre mélyül, aztán egyszer csak akkora lesz, mint egy kráter, s minket magába szív valami ismeretlen mélység. Mert Illyés pusztája fölé váratlan és ismeretlen ég kerekedett, a szabvány flóra, fauna, a szokásos kelléktár hirtelen lesöprődött a horizontról, s maradt helyette a pusztán élő *emberek* települési helye, létformája, maga az ember, aki ott születik, s méghozzá nem a birtokos, hanem a birtokosnak dolgozó optikájával elemzi önmagát, környezetét. Régi, húsvétábrázoló festményeken az ég kárpija hasad meg úgy, ahogy konvencióink vásznát hirtelen eltérte a szöveg keltette vihar, ott, a tanteremben, otthonos padomban, egy szabályosnak ígérkező magyaróra keretében Illyés *megtörtént* az életemben, mint egy lávakitörés, mint egy nekem személy szerint új utat tisztító hurrikán. Péterffy tanár úr nagy pedagógus volt és jó előadó, ahogy egyre csak mélyült az immár nem ránk parancsolt, de a műre válaszoló csendesség, ránk-ránk pillantott a szöveg fölött. Tudta, mi játszódik le most a padokban, s engedte, hadd merüljön alá a kő, amit fiatal szíveink tavába dobott. Mint a mennydörgés, nagyon távolról már jelzett a jövőendő. De ki tudta ezt akkor még? Az egyetlen, amivel azonnal tisztában voltam, valami boldog riadalom érzékelése volt, ha a mai eszemmel és pszichológiai ismereteimmel próbálok meghatározni, azt hiszem, azt kellene mondanom: hirtelen elfogott a felelősség. Először néztem túl életemben a kertünk kerítésén, s gondoltam arra, mi lesz – legyen majd –, ha ez itt mind igaz. Mi lesz egyszer, valamikor, ha már igazi felnőtt leszek, nem is imádotk apámmal, anyámmal, akár velem is, hanem azzal a fogalommal: Magyarország? Illyés *megtörtént velem* azon az órán, el se hagyott azóta sem, pedig hol van már Péterffy tanár úr finom keze, a *Válasz*-ból kigépeelt soraival?

*

Illyés megtörtént velem, s ez így igaz. Egyetemista koromban iszonyú leckére fogott: „*Nem a békét keresem itt sem, nem a lány vizet, de az örvényt, a zavart mindig, nem a törvényt, nem lelt meg engem még az Isten. S ha a csend hívott, ha az álom, mit e föld föld korától alszik, legyek lidérc, kísértő arc itt, legalább álmában kiáltson.*” Az egyetemről jövet a villamosmegállóhoz mindig az erdőn átvágva mentem, kívántam a mozgást, s ahogy lépkedtem az ismerős ösvényen, csak jöttek-jöttek velem a sorai. Mindennek az ellenkezőjét mondta, amit egy fiatal lány kívánt vagy gondolt az akkori eszével, csendesesen hullámozó délszaki tengert szerettem volna látni, és békét, békét, rendet, akkor már volt fogalmam róla, mi közeledik a háttáraink felé, az Anschluss utáni Bécs, ahol a nyaraimat töltöttem, nem volt rossz tanítómester. Ha élt valaki, aki a személyes békét a kozmikus csend-

del együtt kívánta, az bizonyára én voltam, s közben egy költő ébresztgetett, aki a disszonanciát követelte, szelíd, szép, délszaki álmom helyett az örvényt kínálta nekem. Jogász lánya voltam, a „törvény” szó a házunkban szent, mint a biblia, hideglelős gondolat volt, hogy Illyés szövege azt kívánja, ne legyen számomra menekülés akkor sem, amikor lehetne, és olyan programot szab, amit ha elvállalok, kiszámíthatatlan következményekkel járhat, és délszaki tengerre álmódott ablakom nem becsapódik, ki se nyílik talán. Ablakban könyökölve nem lehet az ember lidérc, ablakban könyökölve nem juthat az ember örvény közepére soha. Csak mentem-mentem a Nagyerdőben, megpróbáltam végigelemezni, mi ellen kiáltok úgy, ahogy ő önmagától követeli. Most ebből az írásból fogja megtudni, ha a kezébe kerül, hogy neki is köszönöm, ha olyan lettem, amilyen, s hogy útmutatása nyomán pontosan érzékelttem a háború alatt éppúgy, mint annak végeztével, s később a személyi kultusz idején, mi történik velünk. Mindig van valami előzménye annak, ha az ember elveszíti megtéveszthetőségét, és annak is, ha megvásárolhatatlanná válik.

*

Hogy miért csak most tudja meg, amikor a születésnapján köszöntöm? Mert gátlásos vagyok, és vidéki ma is, és amikor én őt személyesen megismertem, s valamivel pestibbé váltam, a kollégáim akkora tömege kiáltotta részint szorgalomból, részint megrendelésre azt a szót, hogy „nép”, hogy istennek kellett volna lennem, nem embernek, ha el nem némít a tény, ebből a tartományból, melyhez végtére nekem akkor is közöm van, ha felmenőimet véletlenül a tizenharmadik századig számon tudom tartani, ki akarnak rekeszteni végképp. Baráti körömet a nép nevében szórták szét, a férjem pályáját a nép nevében törték jóvátehetetlenül ketté, itt annyi minden történt a nép nevében, hogy alig tudjuk máig jóvátenni. Én – akkor – aligha tehettem valami gesztust, ő igen. Meg is tette. Micsoda közgyűlés volt az az emlékezetes, amelyet mi, polgári elemek a leghátulsó pad karanténjában ültünk végig, tudtuk már előre a rólunk hozott ítéletet, de azért mégis lenyűgöző volt végighallgatni a szónoklatokból, mint ásta alá az Újhold

című lap pusztá vézna létével Lengyel Balázs és Nemes Nagy Ágnes, Pilinszky, Rába, Mándy, Otrlik, Kálnoky, Vidor, Végh meg a többiek – például én – segítségével a haza biztonságát, a nép nyugalvét. Mire szünet lett, az undor fojtogatott, nem is annyira attól, amit hallottam; mióta Szobotkát a saját házassági tanúink értesítette, szolgáltatassa be írószövetségi tagsági könyvét, mert kizárták, nemigen lehetett meg engem semmi, inkább a kolégáktól undorodtam, ahogy lapítottak vagy a szemünkbe mosolyogtak, hát hiszen úgy kell nekünk, a *trimeter jambicus* ismerete előbb-utóbb a népi hatalom megdöntéséhez vezethet.

És akkor egyszer csak odajött hozzám Illyés. Nem olyan helyszínr volt az a közgyűlési terem, nem is olyan pillanat, ahol s amikor szólni lehetett volna – adni viszont igen, méghozzá ilyen feltűnően, hogy a gesztus messze túlmutasson önmagán. Illyés a tenyerén elem tartott egy cukrászsüteményt, és némán végigvárta, míg megeszem. Ez, amit leírtam, történelem már, nem tudom, a mostani fiataloknak mennyire érthető, hogy engem azon az ülésen Illyés Gyulának bármivel is megkínálnia, a közelemben maradnia olyan volt, mint amikor leesik az atombomba. Felnéztem rá, ő is engem nézett – soha olyan keserűen édes, édesen keserű cukrászsüteményt! Akkor vettem észre, hogy tigrisszeme van. Hogy tudnám, hogyan is tudtam volna elfelejteni, akár ezt, akár azt a pillanatot, mikor már ismét szobatiszta voltam Szobotkával együtt, s az ő és a Déry kíséője egy nemzetközi konferencián! Felismerte és körbevette a sajtó, akkor hirtelen elkapott, maga elé húzott, tartott, mint a pajzsot. Aki őt akarta fényképezni, nem tehette nélkülöm. „A kis ázsiait! – kiáltotta a fényképészeknek –, vele foglalkozzanak. Engem ismernek már.” Bécsben történt, a Hiltonban, annyi tanú előtt, hogy hiába iparkodnék, nem tudná letagadni, mint taszította-emelte a nyilvánosság felé hozzá képest érdektelen kollégáját, s csak nevetett, nevetett közben tigrisszemével. Örömet és kataklizmát egybéként, holott egyikünk sem járt soha a másik otthonában, mindig megosztott velünk. Ha kitüntettek, ugyanúgy jelezte, tudja, figyel, mint ahogy az elsőők között volt, akik keresni keztek februárban otthonom romjai alatt.

*

A *Kortárs* kérdésére, kívánom-e köszönteni, eleinte nem tudtam, mit feleljek, mennyire vagyok képes még írni, tavasz óta sokat változtam, s nem hiszem, hogy íráskészségem előnyére. Aztán egy éjjel csak eldöntöttem, én elmondom neki Péterffy tanár Urat meg a Nagyerdőt meg azt, amit mondás nélkül is ért, mégis meg kell mondani. Ránk akkorákat vertek, Szobotkát az ötvenes évek elején olyan szakértelemmel teregettek idő előtt sírja felé, hogy a mi nyelvtudásunkkal, a mi lehetőségeinkkel más ötvenhatban meg sem állt volna Kaliforniáig. Csakhogy még csak eszünkbe se jutott elmenni. Nem lehetett. Illyés életműve, prózája, lírája, emberi képlete megszeghetetlen, új törvénnyel idekötött minket a puszták népéhez, amely nem volt felelős azért, amit a nevében cselekedtek. És a leckét is megtanultuk tőle, legalábbis úgy remélem, mert éltünk az örvényben, és lettünk lidérc és kísértő érc, ahogy a soraiban kívánta, míg végre a rend helyre nem állt a romokban.

(*Kortárs*, 1982/11.)

Bozók Ferenc Nehéz feltámadás

Nem lehetetlen a hajnali mosdás, bár az öt óra pofája borostás. Kertek alatt lobogó sikoly ébred szájkosarát odatartja a szélnek sanda pofával.

Mége szabad belehalnod az éjbe, merd belemártani arcod a szélbe, merj kitalálni a sárpuha ágyból, merj kitalálni az éj mocsarából, lépj be a mába.

Szabdal az ébredés. Rád feni törét, bontja az éjjelt, lenyúzza a bőrét. Vagdos a Nap. Darabokra alázó. Lépj ki a fénybe az éjszaka fázó kábulatából.

Oszlik az éj, ragacsos, puha átok, szürke lavórba zuhognak az álmok, zúzmara-szíveden átfut a kényszer, talpra, hiszen gyakoroltad elégszer, nem lehetetlen!

A VAK REMÉNY

A MÁRCIUSI FRONTRÓL

Illyés Gyula

Ha a Márciusi Front valóban történelmi esemény volt, végül a szemtanúnak is akként kell földélnie, történelmien. A Márciusi Front negyvenedik évfordulója engem így először is egy szép hiedelemre – már megvillanásaival is szívdobogtatóan boldogító reményre – emlékeztet; elszomorítóan. Mert hisz nem teljesedett be. A sokat emlegetett írói népmozgalom fordulópontra érkezett. A legradikálisabb, a szegényparasztsághoz legszorosabban fűződő csoport képzeletében az csillant meg, hogy a magyar nép tán kezibe tudja venni a saját sorsát; tán még a nemzetét is.

A most elmúlt év Mohács megvitatása volt. Hogy voltaképpen mikor is történt igazán az országvesztés? A vitába azzal is be lehetne szállni, hogy nem a török betörésének, hanem kiűzésének az idején. Az iszlám ellen ekkor alig harcolt több magyar, mint mellette. A külső irányítással, vezetéssel visszavett ország új berendezése, betelepülése így nem a nemzet kezébe került vissza. Megbillent a középkorban még jól működő anyanyelvi egysúly. Végzetesre alakult viszonyunk a köztünk és a körülöttünk élő népekkel. Pusztán azért, mert nemzetiségeink nem a mi szervezésünknek köszönhatték a fől-szabadulásukat. A valóságos Hungária ettől roppant sorsszerűet. A különböző nyelvű „hungarus”-ok tényleges szék-helye nem Buda lett. Nem a magyarok fővárosa.

Merész remény volt, de nem álom akkor 1937 tavaszán, hogy a négy száz évnek annyi hasztalanul hősi kísérlete után támadhat még annyi erő a dolgozó nemzetben, hogy elkezdődhet egy olyan folyamat, amely során megsza-badítja magát először is az ország belső ellenségeitől. Ez a népellenes hatalom félelmetes volt. Európa egyik legön-zőbb feudalizmusa szövetezett Euró-pa egyik legfalánkabb finánciókjével, legmegrontottabb információs, hírter-jesztő rendszerével.

De mindezekkel szemben nemcsak a dolgozó nemzet mutatott ismét élet-erőt ezekben az években, hanem a szel-lemi élet is. A félelmes, az önhittségtől is merevített várrend- szer nemcsak kívülről kapott bomlasztást; belülről is. Lesz tehát egy új magyar reformkor és annak betetőzéséül egy új talpra-ma-gyaros március. Ha nyolc-tíz év múlva is, de meglesz. Tán mégis meglehet. Ha nem lesz háború. Dologra hát.

Könnyű gúnyolni – mert játéknak is tekinteni – a statisztikák „rideg” adatait. De van, amikor ezek a száraz adatok ablakzúzó parittyakövek, hie-delmeket robbantó ekrazitöltések. A millennium délibábos, dalszínműves, népnemzetiesen boldog hazaképét Né-meth G. Béla éles visszapillantása sze-rint a statisztikák vetették levegőbe: ez a nemzet adja a leggavallérabb grófok, a legillatosabb delnök kiegészítéséül tüzetes európai viszonylatban a legtöbb kivándorlót, bűnözőt, iszákost, írástud-lant, elhagyott gyermeket és – ami ránk visszamenően is legarcpirítóbb le-het – a legtöbb lakájt, inast és cselédet, vagyis „személyes szolgálatot végző” egyént. A hazában, mely Isten kalapján a bokréta, a legrosszabb a földhozam, a lakáshelyzet, a táplálkozás; legnagyobb a gyermekhalandóság és legrövidebb az életkor. Legtöbb a bértollnok, legke-vesebb az orvos. Fő kiviteli cikke már nem a búza és a tokaji, hanem Ameri-kába a napszamos, keletre a prostituált; a hunky és a vengerka.

Ettől lett Ady, az alapjában kozmo-polita, magyar.

Forradalmár a tempós Móricz.

De még Károlyi is, az épp Afrika-vadász. De nem egyedüli még egy-egy Vadnay Andor, Vargha Gyula megren-dülése sem.

Ilyen kirakatzúzó kövekkel, ilyen-képpen rideg adatokkal lötte belülről az osztály-várfalakat az a jellegzetesen magyar szociográfia, amely a két hábo-rú közt a szelíd falu-kutató nevet kapta.

Amelynek újszerű statisztikái ilyen című könyvekben jelentek meg: *Tardi helyzet, Viharsarok, Az Alföld parasztsá-ga, Cifra nyomorúság, Futóhómok, Egy magyar parasztsalád története, Falusi krónika, Néma forradalom* és vezérmű-ként: *Kiskunhalom*.

A tüzetes adatközlés kezdettől fogva falu-lázító és nemzetfölrázó szándékú volt. A kettő társulása – társítása – sze-rencsésnek bizonyult s még célszerűbb lehetett volna; hiszen a nemzetet külső veszély is növekvően fenyegette, az ad-dig belső megszoríttatással versenyt.

Ha időlegesen is, de egy hadállásba (egy „szekértábor”-ba) gyűlhettek volna a nemzeti szabadságnak és a társadalmi fől-szabadulásnak önkéntesei.

Miért nem forrt össze vajon ezút-tal sem elég erő, hogy a nemzet maga vegye kezébe a sorsát s induljon meg a maga választotta úton?

Mert az – már a kezdeti célok ki-jelölésekor – a népforradalom útja volt.

Arra pedig még nem forrt ki eléggé a nemzet.

Ezt magának a vidéki indíttatású mozgalomnak erősödése, eszméinek fokozódó hatása világította meg. Kül-lönös önállósulása, ami ugyanakkor elszigetelődése is lett.

A városodásnak már kezdeti kor-szakai óta még oly általános forrada-lom sem érhetett célt a városi tömegek részvétele nélkül. Jóval a klasszikus megfogalmazás előtt fölismerhető volt az igazság, hogy a parasztság és a mun-kásság harci szövetsége a föltétele a társadalmi forradalomnak. A nemzeti forradalomhoz oda kell csatlakoznia a maga kívánalmaival még a polgári ré-tegeknek is.

Miért nem történt meg ez a csatla-kozás, ez az általános frontbazárkőzés a Márciusi Front jelezte történelmi pilla-natban?

Miképp esett, hogy az a történelmi pillanat nem lett történelmi periódus? Hogy az ilyen erőknak mindenhol másutt tán jól irányítható egymásrautalt-ságából itt szinte Mohács-korabeli zúr-zavar alakult?

A sokban sajátosan magyar, az úgynevezett „sors”-problémáknak mé-lyéből kellene fölszínre hozni a ma-gyarázatot, hogy ez a szövetség, ez a kohézió miért nem történt meg, de még csak a szükségessége sem világosodott meg kellő időben és – körökben; még a legális tömegirányító körökben sem. Hogy – a melegen kezdve a példát – a szociáldemokrata párt miért nézte pa-rasztáruló paktumjainak nyomasztó büntudatával kezdettől fogva gyanúsan a mozgalmat már csak azért is, mert az ezúttal hitelesen paraszti volt. Hogy a liberális neveltetésű és érdekű rétegek, méltán megdöbbenve a hitleri dema-gógiának kétségtelen hatásától a német tömegekre, miért hallucináltak bele a magyar 48-as zengésű „népi” szóba is rögtön a „völkisch”-t, s miért hátrált nem egy demokrata hangadójuk a nép-szűtitő nagybirtok és a népzüllesztő nyugtőke sajátosan honi liberális tábo-rába, rettegve mindentől, ami „tömeg”, védelmet várva mindentől, ami nyugat-európaian „elit”, még ha mágnás és kle-rikális keretű is.

Azt hiszem, közel az idő, amidőn nemcsak csüggesztő, de tanulságos is lesz akár kapásból lepörgetni emléke-zetünk filmszalagját arról, hogy a pá-nikban kilótt nyilak milyen raja szállt a verbuválódó népi hadakra, gúnytáblá-jául használva még a – földosztást is, de a nemzetahalál gondját is. Miközben a másik oldalról ilyenféle „demagóg” eszmék miatt ugyanarra a sokszor - mi ta-gadás – kurucmód is sereglő mozgalom szabad hadnagyaira, de szegénylegény katonáira is periratok, ügyészségi vég-zések, börtönbehívók szálltak, de még csendőri pofonok, detektívi öklök is.

E kétoldalú fogadtatás tapasztalatá-val lépett föl a Márciusi Front.

E fogadtatás folytatására számítva.

De mégis annak leküzdésében re-ménykedve.

És még mi mindenben reményked-ve visszamenően négy száz évre. Szinte összeszorított foggal bízva abban, lehet esély megkísérelni azt, ami az akkori „mohácsi idők” óta – micsoda nagy jel-lemeknek, lángelméknek és áldozatos szíveknek, minő tehetség és munkabí-rás birtokában sem sikerült. Mert hátha mellénk kisorszerűl végre az a Zrínyi-ostromolta *sors bona!*

Visszatekintve tárgyilagosan, azt hiszem, kellő ésszerűség sokat má-síthatott volna a történelmi azok idehatott játékán. Vagy legalább azok történelemben páratlan brutalitásán. „Visszatekintve”, mondom. De van-e

eszmélésünk, észre térésünk csak viz-szatekinteni is önlelküzdő tárgyilagos-sággal?

Mi, népfrontos magyar baloldal, kezdettől a náciizmus ellen eszmei har-cot folytattunk. A fojtó anyagiak győ-törte tömegekre eszményekkel véltünk hatni. Ez a mód a német tömegeket sem állította meg abban, hogy milliószám-ra ne essenek áldozatul a fasizmus nem kis mértékben szociális hangszerelésű demagógiájának. A magyar munkásság órábére ésszavaróan elmaradt a már ha-diiparral is foglalkoztatott német mun-kásságé mögött. A valóságosan éhező magyar agrárproletárok millióiából a nyilván propagandacélzattal is kivitt tízezrek elkápráztatva számoltak be porosz sors társaik irigyelt helyzetéről. Az alföldi kaszákseresztések vezetője eszelős izgató volt. A tömeget, amely mögéje gyűlt, azért láttam én (szemmel is) félelmesnek, mert a napi gondoktól vértolulásos agyak már a kétszerkettő logikájára sem működtek. A számrá százat közelítgető szélsőjobb képvis-e-lőkre a közép-európai külnegyedekben is esett olyan arányú szavazat, mint a – Rajna vidékén. Aki látta a Szálasi-idők fegyveresen garázdálkodó, jassznyelven üvöltöző „suhanc”-ait, az attól a gon-dolattól is elborzadt: hogyan kerültek azok oda? Ki fele eltévelyedésükért? Ezek szomorú kérdések és igazságok. Folytatást is kaphatnának. Igazolandó – mit is? Emlékként is tiszteletre méltó, ahogy a magyar szociáldemokrata és liberális polgári tábor a náciizmus haladásellenességét, embertelenségét szinte központilag azzal leplezte le, hogy szellemellenes, mert hány nagy tudóst foszt meg a katedrájától, hány híres regényt éget el: hogy milyen közel égem már Ucalegon; de a közelharc, a fél-elmés, már nem ebben a szép utcában csattogott. Az elhanyagolt körökben és sikátorokban.

Ha voltak a Márciusi Frontnak elő-tanácskozásai, azokon egyre inkább e veszélyről folyt a szó; végül valami ha-diterv kidolgozásáról.

Erdei Ferencel pályánkon elég-szer tértünk más-más oldalára az út-nak, még a cél-látásban is, hogy aztán a még maradék néhány évben ismét jól megértstük egymást. Ha aztán lett haditerv is, annak ő volt akkor a szin-te hadtudományi fölvázolója. Olyan terepföldérítők hozzászólása alapján, mint Veres Péter, Kovács Imre, Féja Géza. De számba véve azt a mozgatha-tó gárdát, mely íróként nézve Németh és Nagy István, Darvas, szakembereket tekintve meg Ortutay és Bibó közt gyü-lekezett, harci düvvel.

Ilyen nagyra néztünk hát, ilyen magasból szedtük volna a példát már a kezdeti vállalkozáshoz. Hogy mit műveltek e vállalkozással a mind baljóslatúbb évek: más lap. Arra írják rá mások a maguk történelmi látomásait és – meglátásait.

*

Épp mert oly ünnepi magaslataira merészkedtem a történelmi madártáv-latoknak, fokozódik bennem a vágy, hogy hirtelenül most már nagyon is emberközeli valóságba ereszkedjem: minél ünnepietlenebbül, idézhessek még emlékeket. Már az események hétköznapi, talajszinti lefolyásából.

De lehessen mindazonáltal egy mozdulatom most mégis évforduló-ian ünnepies. Meghajtván mintegy a nemzet lobogóját mozgalmunknak mindmáig eléggé nem méltatott, szívó-san lelkes és szerény tagja előtt. Sárközi György emléke előtt.

Kiáltványaink megfogalmazásához kellett annyi taktikai érzék, mint stilisztikai. Hisz nemcsak híveink olvas-

sák, hanem ellenségeink is. És át kell jutniok a paragrafusok kanyarjain. E sokszor átrírt Kiáltványainkat Sárközi György Városmajor utcai kis kerti laká-sában vitattuk meg, majd vetettük újra és újra rögtön papírra, félretolva a bie-dermeier asztalkán az egyszerű paraszt-vacsora tányérjait. A paprikás illatok-ban mondhatni benne volt a kedvesen élesnyelvű háziasszony csípős szelle-messége is. A fura helyzet iránt, hogy azt a vaderős gulyást ő maga, Molnár Ferenc svájci intézetben nevelődött le-ánya főzte és merte szét; oldalpillantás-sal méregetve, milyen kétes küzdelmek útjára is tér velünk az ő szelíd hangú férje, aki ilyen versgyűjteménnyel nyí-totta meg a *Nyugat* utáni nemzedék fölsorakozását: *Az angyalok harca*. S a maga részéről ilyen címmel fejezte be: *Higgy a csodában!*

Ez az út azt a társaságot először is az ügyészség pulpitusa elé vezette. Nem emlékszem, hogy a tányér-közi együt-tes fogalmazványokért az aláírók közül kit hány havi börtönre érdemesített a jog címén még akkor is kiváltságot vé-delmező bíróság. Az ítélet súlyossága nem a rövidebb-hosszabb szabadság-vesztés volt, hanem a tartós állásvesztés. Nem az, hogy az ember állami kenyérre tömlőbe került, hanem az, hogy utána kenyértelenül az utcára.

A pörökről is halványodik fejem-ben a részletesebb emlék. Nem egy vacsorát kellett Mártánknak kimernie, míg a „végső” fogalmazványok elké-szültek. Az utolsó pillanatilg folyt raj-tuk a csiszolás, azaz a szavak olyanféle tompítása, hogy azért az elvek élessé-ge megmaradjon. A mondatok akként is kacsaringóztak, ahogy a kétoldali vermek megkívánták; helyesebb szóval: rendelték.

Épp a legvégső szöveg megfogalma-zásánál nem lehettem ott. A város má-sik végén, a néptelen Örmövíggy utca és a Népliget között volt négy ember sorsára is kiható ügyben hosszú, nem magányos föl-alá járásom. Utcai tele-fonfülkéből hívtam föl Sárközi lakását, így közöltem észrevételeimet a véglege-sülő szövegre, tömören, hogy társnőm-nek ne kelljen soká várakoznia, majd hallgattam meg a módosításokat – már egy másik fülkében – s kértem végül elnézést tán a negyedik vagy az ötödik fülkéből, hogy az aláírásra se mehetek oda. Márta is, György is kitűnően raj-zolt; elfogadták megbízásomat, azaz ké-résemet nevem odamásolására.

Már a törvény fórumai előtt azon-ban e körül is majdnem história – s lám valami emlékanyag – támadt. Mindjárt a szokásos adatfölvételek során a tár-gyalásvezető elnök, elem tárva a „bűn-jelet”, ügyrendszerűen megkérdezte, az enyém-e az az aláírás. „Vállalom.” „Nem azt kérdeztem, hogy vállalja-e, hanem hogy az öné-e?”

Nem láttam bele, nincs-e valami más is a dolog mögött. Egy pillanatra rétvázás fogott el. Am volt még annyi ifjúi humorérzékem fölismerni, mitől is tartok. Hogy – ha nem ügyelek – kima-radhatok abból a megszámoltatásból, amitől voltaképpen tartok. A Nemzeti Banknál szolgáltam, s nemcsak a sa-ját megélhetésem volt a gondom. „Az enyém”, adtam ki a becsületbeli hazug-ságot, észrevétlen nyálnyelés után.

Mindnyájunkban volt humorér-zék. Egy következő, szintén célzatosan készült népi vacsorán az a percnyi té-továzó kínlás arra a vad illatokkal gőzölögő finom asztalkára – hogy ha nem képzavar –: már holmi adoma-ként tálatatott föl, nem kell monda-nom, hogy Mártánk által. Hidegen fújtak már a nevezetes történelmi sze-lek, de mi még neveltünk rajta.

Illyés Gyula

A Duna fiaihoz

I.
Szalad a Duna s itt marad;
rohan s egyhelyben hánytorog,
Mint a tejúti csillagok!
Őt kis nép kertjei alatt.

Történet előtti korok,
mesék roppant emlékéént
játsszatja hű hasán a fényt.
Míg futnak fent a századok.

És kínálja két sor csecstét:
jöjjetek, kerekedjetek,
falvak, városok, nemzetek;
szíjjatok, van erőm elég.

S csörtet a bozótból a nép.
Jön mind, kit szomj és félsz gyötör
Észak és Dél mélyeiből.
És - egymásba veri fejét.

S zajdul sívítás, jaj hasít
s messzire zengve ki-kiűr
a fölrepesztő torz-gyönyör:
megint legyűrtek valakit!

És újra valakit! S megint
egy másikat, harmadikat!
És táplálékot egy se kap,
csak vért – vagy sebet, aszerint

támadó-e, vagy áldozat
s hogy mint fordult a szüntelen
felcsapó malac-küzdelem.
Ez az ólvégi kárbozat.

Ezt hallom. És ezt üzenem
őt határon át, társaim,
költők, kikkel ha más nem, ím
közös talán a szégyenem!

II.
Meggondoltátok, mit csináltok?
Most földön fekszik a magyar.
De láncai mellette nyúlnak
s ő talpra kelhet mihamar.
Meggondoltátok, mit csináltok
azzal, ki csak sebei foglya?
de lassan szabadságra gyógyull!

Nem ismeritek a magyart,
míg nem tér magához, - amíg
nem tértek ti sem magatokhoz!
Visszatekintve néz a nép
önmönmagába. Egy a tükrünk:
egy a multunk! Uraink
mindönket egyformán tiportak
s örökösük egyenes ágon

József Attila

A Dunánál

I
A rakodópart alsó kövén ültem,
néztem, hogy úszik el a dinnyehéj.
Alig hallottam, sorsomba merülten,
hogy fecseg a felszin, hallgat a mély.
Mintha szivemből folyt volna tova,
zavaros, bölcs és nagy volt a Duna.
Mint az izmok, ha dolgozik az ember,
reszel, kalapál, vályogot vet, ás,
úgy pattant, úgy feszült, úgy ernyedett el
minden hullám és minden mozdulás.
S mint édesanyám, ringatott, mesélt
s mosta a város minden szennyesét.
És elkezdett az eső cseperészni,
de mintha mindegy volna, el is állt.
És mégis, mint aki barlangból nézi
a hosszú esőt – néztem a határt:
egykedvű, örök eső módra hullt,
színtelenül, mi tarka volt, a mult.
A Duna csak folyt. És mint a termékeny,
másra gondoló anyának ölén
a kisgyermek, úgy játszadoztak szépen
és nevetgéltek a habok felém.
Az idő árján úgy remegtek ők,
mint sírköves, dülöngő temetők.

2
Én úgy vagyok, hogy már száz ezer éve
nézem, amit meglátok birtelen.
Egy pillanat s kész az idő egésze,
mit száz ezer ős szemlélget velem.
Látom, mit ők nem láttak, mert kapáltak,
öltek, öleltek, tették, ami kell.
S ők látják azt, az anyagba leszálltak,
mit én nem látok, ha vallani kell.
Tudunk egymásról, mint öröm és bánat.
Enyém a mult és övék a jelen.
Verset írunk – ők fogják ceruzámat
s én érzem őket és emlékezem.

az, aki még ma is tiporna!
Nem látjátok? Belétek szökhét,
amit mi, bár porban és vérben
rángva, de rázunk már magunkról!
Ragadós baj a hatalom
s dübe bőr-váltó, mint a kígyó.

Jól tudja, ki mindig alul volt.
Beh ismerős a teli mell
s hang fölöttünk! Beh ismerős
a parancs az örök magyarnak
(örök levertnek-lázadónak),
ki velem most még szót emel
s ki épp parancsra nem hajolt;
ha ezredszer is beleroppant.

Beh ismerős mind a coki!-t
lökő ujj e belül is rabnak,
kit én is egy életen át
csak nemre és dacra szítottam,
de kinek ezt mondom ma: béke.

Mit teszték? Tudjátok? A porban
s a vérben is előrekúszott,
tán elibétek, a magyar!
Századok bús ismeretlenje
most nyújtja megismerni arcát.

S ti most veritek szembe őt
keserű bosszúba vakultan
a vér miatt, mely rajta foly?
de mely már övé, csak övé!
Az embert veritek már s benne
magatokat. Ne adja Isten,
rá fiaitok sírjanak föl.

Magyar vagyok. Testemben érzem,
hogy sarjad emberré e nép.
Azt hiszitek, van rendelet
a gyermeknek, hogy vessé ki
szívéből ő is szülő házát,
mert őt abból már kivetették?
Hiszitek: valaha is a grófé
lett a szülöttem föld, melyet
nem láttam (de itt bent azóta
láttam csak jól s beh jól) mióta
elűzték róla az apámat?
A történelem válaszol.
Most kérdez még. Majd talpra áll
a magyar. Máris emelkedik;
most válik el, hogy dúlt szívében
- ahogy én oktatgatom őt -
egyesre-e vagy a végső
vadzüg szűk szikláí alatt
ugrársra nyomva, mint a tigris.
Tudom, pusztá szó, amit mondok.
De én a Sorsnak is beszéltem.

3
Anyám kún volt, az apám félíg székely,
félíg román, vagy tán egészen az.
Anyám szájából édes volt az étel,
apám szájából szép volt az igaz.
Mikor mozdulok, ők ölelik egymást.
Elszomorodom néha emiatt –
ez az elmulás. Ebből vagyok. „Meglásd,
ha majd nem leszünk!...” – megszólítanak.
Megszólítanak, mert ők én vagyok már;
gyenge létemre így vagyok erős,
ki emlékszem, hogy több vagyok a soknál,
mert az összejrig vagyok minden ős –
az Ős vagyok, mely sokasodni foszlik:
apám- s anyámmá válok boldogon,
s apám, anyám maga is ketté oszlik
s én lelkes Eggyé így szaporodom!
A világ vagyok – minden, ami volt, van:
a sok nemzedék, mely egymásra tör.
A honfoglalók győznek velem holtan
s a megbódoltak kinja meggyörör.
Árpád és Zalán, Werbőczy és Dózsa –
török, tatár, tót, román kavarog
e szívben, mely e multnak már adósa
szelíd jövővel – mai magyarok!
... Én dolgozni akarok. Elegendő
barc, hogy a multat be kell vallani.
A Dunának, mely mult, jelen s jövőendő,
egymást ölelik lágy hullámai.
A harcot, amelyet ősünk viutak,
békévé oldja az emlékezés
s rendezni végre közös dolgainkat,
ez a mi munkánk; és nem is kevés.

Birtalan Ferenc

szedjük szerecsendiót

a licsajban van rengeteg
és ha a tibi mondta akkor az biztos

a népligetbe ritkán mentünk a hős utcából
ott már nem mozogtunk otthonosan
bár télen elhúztuk a nagydombhoz a szánkót
de ázott cipőben átfagyott lábbal
keserves volt onnan este hazamenni

gondoltuk nézzünk szerecsendiót
tibi mindent ismert
nem csak a vadsósokt madárbogyót
tudta mi az mit kerülni kell
mi ehető
a kökény lisztbogyó a som
édeskés sárga széle a zsidótakonynak
s az akác mindenek felett
szedtünk hársfavirágot téli teához

a szerecsendió
tibi mondta
attól szerecsen hogy megfesti az ember kezét
hámoztuk-törtük
s ha a hasunkat csavarta fűszálak zsenge
szára
éretlen szőlő barack zöld szilva
kit érdekelt

csodáltuk tibit
barátai voltak a bokrok a fák
röptükről ismerte a madarakat

vágytam egy stiglicre
fogunk mondta tibi
valami bogyóból ragacsot főztünk
kentük az ágakat vele
de vagy nem ragadt eléggé
vagy a madaraknak több volt az esze
nem szálltak a lépes vessző közelébe se

akartunk vércsét szelídíteni
volt a tornyos házak zezzugaiban
s bár nem juthattunk el a fészkekegig
jó volt nézni röpülésüket

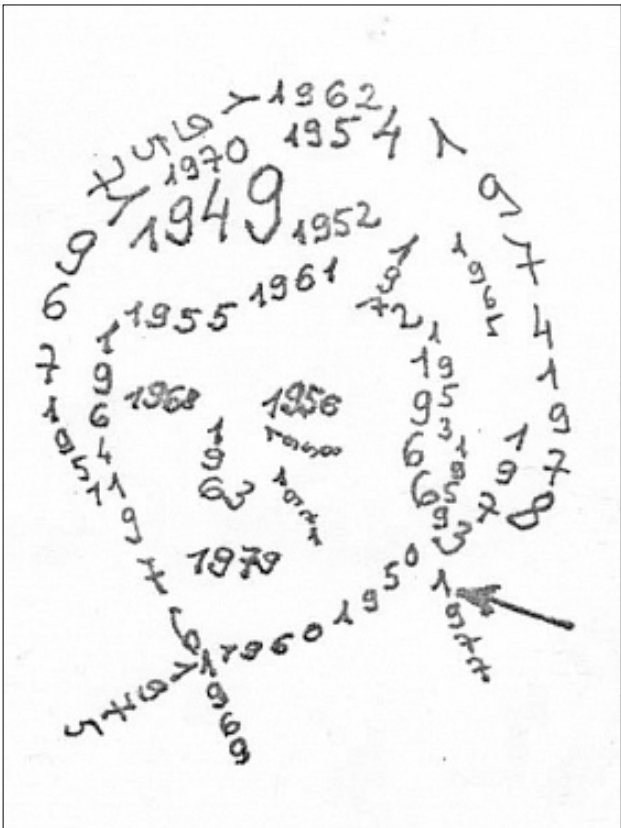
hiába ettünk össze mindent
az éhség hazahajtott a zsíros kenyérhez
külön mentünk a telepre
ne lássanak a tibivel
a ciprus utcán túl bement a pékerdőhöz
mi a százin a hösig

harminc évvel később ebédeltünk pasaréten
velünk eszter is
a húslevest kiszedtem
kérdelte szerecsendiót kaphat-e
akkoriban nem tartottam otthon
paprika bors köménymag után
nálam véget ért a fűszerek ismerete
nincs feleltem
és nem mondtam el a történetet
a zölddióról

aztán vettem a közértben legyen
ha megint nálunk ebédel eszter

Lezsák Sándor

Önarckép

Turcsány Péter

Önkívület az éjszakában (Hommage a Ady Endre)

Micsoda dolog:
fejedelemnek lenni,
fogadni barátot,
s ellent visszavetni,
s a szerelmek zuhatagában
elveszejtetni,

de ragyognak fölöttünk
az égítetek:
asszonyok: ti,
reánk esteledettek,
férfiak kara,
barátságunkkal vertek,

száj, te dallamok
fölöttünk zsongó titelete,
ugye nem hiszed, hogy
szomorúságunk
belölünk feltörő fájdalomla
minket verne le?

Élet, te óriás diófa rejtelmes
fölnék-borulása:
vagyok, vagyok én elveszett –
te mégis, te mégis
beburkolod életemet;
titkunk így is – Isten titkának
megveszekedett
mása!

(2012. február 19.)

Bobory Zoltán

Ma már tudom

Úgy csókolj és úgy ölelj még,
hogy minden, ami szép és jó volt
benne legyen

Túl lángokon, ahogy a szétkotort
hamu alatt izzó parázs melegít
augusztusvégi, csillaghullásos
esteken;

mint kint a kertben, ha az almafa
magára húzott sötétjében gyümölcsein
végigfut e fény:

úgy érints! És úgy nézz rám,
hogy szemedben láthassam
a mindenség atomnyi
fény-jelét.

Szemedben, ami mint sötétlő,
mely kút titkos csöndje egykor
megigézett;

ma már tudom: ígért!
Az életet, mi öröknek teremtheti,
gyermekkel, unokákkal áldott
szerelmet...

Miszlai Gyula

Cellavillanella

Sevillai Isodora, boszorkány utolsó szavai a síralomházban.

Rám zárul az éji ólomkamra,
elpártolt az időfatty remény,
ördög testvér, ne hagj most magamra!

Veled lettem hallgatag haragba,
kint: fák üszkein már ég a szél,
rám zárul az éji ólomkamra.

Kaini tör tart megtörtén. Bamba
áhitattal kérlek: itt legyél!
Ördög testvér, ne hagj most magamra!

Nem középszer, góg a lényed rangja,
megköiözött formád évig ér.
Rám zárul az éji ólomkamra,

Magánosok védőszentje vagy ma,
hagymázos napokból csönd beszél,
ördög testvér, ne hagj majd magamra!

Hány dont boszorkányoztam, carramba!
Húsom lesz holnap lángkenyér.
A rám záruló éj; ólomkamra,
ördög testvér, ne hagj majd magamra!

Bátai Tibor versei

Platón a psziché titkairól

Kár próbálkoznia, ez a kapualj
sosem lesz Öné. Idegen fölőtőt
szélesre táró gesztus is hasztalan,
ha a provokált tisztában van vele,
mit takar önnön tógája, s mit tart meg
titkaiból a psziché. Nehéz lenne
elfojtáson érne, aki publikus
szövegekben analizálja saját
motivációit. Akár maradhat
is — egyáltalán nem feszélyez. Arra
azért megkérném, Professzor: ne állja
el a kilátást, és ne traktáljon Jung
doktorrt leszóló történeteivel.

Platón az origóról

Hiba volt szóba hoznom az Öregnek.
Most, hogy az emlegetett megjelent, már
egy flashmobhoz is elegen lennénk
a kapualjban. Önök ketten persze
máshonnan érkeztek célba – vagy csak: meg –,
én mindvégig el sem mozdultam innen,
az origóból. Milyen tanulsággal
szolgálhatna egy ilyen Önök fölöl
nézve valószínűleg dögunalmas
karakter lineáris fejlődése,
és milyennel a professzionális
önmegfigyelés alatt tartott psziché
hullámvasutazása nekem? Mit is
mondhatnánk egymásnak olyat, aminek
érvénye lehetne? Talán meg tudjuk
állni, s nem zavarjuk egymás köreit.
Ha kételyei vannak, csak szóljon, Carl —
szerintem az agg Ódipusz is biztos
rábólintana, hogy szükség esetén
Frau Spielreinhez forduljunk tanácsért.

Deák Mór

Gyerekvers

napcsiga holdfű
egymáson járnak
az idő ezüst csik
kell a világnak

holdcsiga napfű
egymáson járnak
az idő arany csik
kell a világnak

mindenki másnak
mindenki másnak

„... A SZERETETRŐL EGYFORMÁN GONDOLKOZUNK”

20 ÉVES A BÉRES ALAPÍTVÁNY A TELJES ÉLETÉRT

FAZEKAS ISTVÁN BESZÉLGETÉSE BÉRES KLÁRÁVAL, A BÉRES ALAPÍTVÁNY ELNÖKÉVEL

A hiteles statisztikai adatok szerint a Béres Alapítvány az utóbbi húsz évben több mint kétmillió Béres-terméket adományozott a rászorulóknak, háromszázmillió forint feletti anyagai támogatást nyújtott a segítséget kérőknek, több mint kettőezer-ötszáz civilszervezettel állt kapcsolatban, és több mint háromezer orvossal működött együtt.

Már a tények felsorolása is lenyűgöző. Mi a titka ennek a hatalmas eredménynek?

Én úgy gondolom, egy vállalkozásnak a sikere nem pusztán a pillanatnyi üzleti érdekek fölismerésében rejlik, hanem abban is, hogy a vállalkozás közössége meg tudja-e őrizni azt a versenyszellemet, amely nem a vetélytársak bema-szátolását, hanem azok túlragyogását hirdeti. Amikor megalakult a Béres Rt., egy picinyke részvénytársaság volt, néhány lelkes ember dolgozott benne. Ám a karitatív szándék az alapítással együtt megjelent! Béres Józsefről nyugodtan elmondhatjuk: egész életét és munkásságát az motiválta, hogy segítsen a másik emberen. Rengetegszer láttam, tapasztaltam, megéltem azt a másokért sóvárgó tenni akarást, ami naponta arra indította, hogy támogassa az elesetteket. Az emberek szeretetéttségére való figyelme és fejlett szociális érzékenysége a közvetlen munkatársaira is átragadt. Talán ennek a szellemiségnek köszönhetőek leginkább a sikereink. Az Alapítványt az élteti tehát, ami valójában létre hozta. Hiszen ennek a magatartásnak a jegyében alapította azt 1993-ban id. dr. Béres József és a Béres Rt., a pontos neve pedig így hangzik: *Béres Alapítvány a Teljes Életért.*

Hogyan emlékszik a „kezdetekre”? Milyen volt az induló Alapítvány fogadtatása?

Már a Részvénytársaság megalakulásának első pillanataiban is sokan fordultak hozzánk, leginkább szakmai kérdésekkel: hogyan kell szedni a Béres Cseppet, mit kell tenni bizonyos esetekben? A tudásunkra voltak tehát kíváncsiak az emberek. Hamarosan jelentkeztek azonban olyanok is, akiknek nem volt lehetőségük megvenni a Cseppet. (Ekkor az Rt. – mint mondtam – egy kis cég volt, egyetlen termékkel, a Béres Cseppel voltunk jelen a piacon.) Mindenki számára egyértelművé vált, hogy a rászorulókon segítenünk kell! Tetrtük a magunk dolgát, amit diktált a lelkiismeret, de ennek nem volt szervezett formája, hanem ahogy jöttek a kérések, úgy próbáltuk azokat teljesíteni. Ám egyre többen kopogtattak egyre fajsúlyosabb és összetettebb problémákkal, ezért öt év után megfogalmazódott az Alapítvány gondolata. Előtte is építettük már a kapcsolatokat a különféle gondoskodásokat felvállaló szervezetekkel – a Máltai Szeretetszolgálattal például rögtön jelentős együttműködésünk alakult ki –, ám az a fölismerés, hogy sok esetben a közvetlen jelenlétünk által konkrétan lehet a segítség, egyértelművé tette, hogy a társaság mellett működni kell egy karitatív célokat szolgáló szervezetnek.

Az Alapítvány elnevezésére igaz a „nomen est omen”, mivel a név a küldetésünket is magában hordozza: az élet teljességét próbáljuk szolgálni. Időközben, ahogy a részvénytársaság fejlődött, a termékeink száma is sokasodott, a tudásunk is mélyült, és a megkeresések is „sajnos”, bővültek. A „sajnos” itt annak szólna, hogy segítségre mindig - és mondhatnám: talán egyre nagyobb körben – van szüksége az embereknek. Aztán nemcsak az emberek magánproblémáira

lettünk figyelmesek, hanem a közösségi gondok is megérintettek bennünket. A társadalom legszélesebb köreiből jöttek a megkeresések: egyházak, különféle közösségek kérésére kezdtünk el programokat támogatni. Alapítványok, egyesületek kérik a támogatásunkat folyamatosan a legkülönbözőbb ügyekben.

Mondjon néhány szót az Alapítvány működéséről! Mik a fő szempontok egy-egy támogatás odaitélésénél?

Az Alapítvány kuratóriuma dönt a hozzánk beérkezett támogatási kérelmek sorsa felől. El kell mondanom, hogy önálló, fizetett munkatársaink nincsenek. Mindenki ingyen dolgozik (a munkát a részvénytársaságban dolgozó kollegákkal végezzük). Részben ennek köszönhetően a működtetés struktúrá-

figyelmet szentelünk e rosszindulatú daganatos betegségben szenvedőknek. Ez az egyik elsődleges támogatási területünk: az ilyen problémákkal hozzánk forduló betegekre mindig fokozottan odafigyelünk.

Mondják, minden szentnek maga felé hajlik a keze, de nagyon fontosnak tartom, hogy egy szervezetnek, egy alapítványnak is küldetése legyen. Hogy pontosan tudja, melyik az a terület, mi az az irányvonal, milyen az az erkölcsiség, az a tartás, amelyet ő maga képvisel, amely mentén működhet, amelyet támogatni kíván, amelyet támogatni köteles. Az általános segítségnyújtáson belül – az egyszerűség kedvéért fogalmazunk csak így – magyar vállalt vagyunk, elsősorban Magyarországon működünk, legfontosabb számunkra ez az ország az itt élő emberekkel.

ja a döntési mechanizmusban is ad egy olyan rugalmasságot, hogy a kérelmeket gyorsan elbíráljuk. Köztudott, hogy munkánk a gyógyításhoz kötődik, egyértelmű tehát, hogy leginkább az egészségügyi problémák érintenek érzékenyen bennünket. Ebben a vonatkozásban az érzékenységünk az utóbbi húsz évben csak fokozódott. Legjelentősebb támogatásaink ezen a területen nyújtottuk, s természetes, hogy a jövőben is az itt jelentkező bajokra fogunk leginkább koncentrálni. Ma már megszokott a karácsony körüli százezer üveg Béres Csepp-adomány, amelyet a legjelentősebb karitatív szervezetek segítségével juttatunk el a rászorulóknak. Számos egészségüghöz kapcsolódó programot és alapítványt támogatunk, és szívesen adjuk a tudásunkat is másoknak; kollégáink rengeteg ismeretterjesztő előadást tartanak országszerte. Éppen tíz éve indult el a „Béres a daganatos betegekért” program, amelynek keretében kiemelt

Amellett, hogy az egyetemes kultúrát, egyetemes emberi értékeket is tiszteljük, prioritásuk a hazai szellemi és egészségügyi bajainknak van. A haza alatt az elcsatolt területeket is értem. Az egészség gondjain túl azok az oktatási és társadalmi kérdések foglalkoztatnak bennünket elsősorban, amelyek a magyarsággal kapcsolatosak. A kulturális életben is fontosnak tartjuk a szerepvállalásunkat. Kis cég vagyunk, akármekkora gondolnak is minket, a világ óriási multicégei között azért a Béres egy kisvállalkozás. Nagyon fontosnak tartjuk, hogy ott legyünk az oktatásban! Vannak ösztöndíjaink, ösztöndíjasaink, elsősorban azon az egyetemen és azokban az iskolákban, tehát azon a nyomvonalon, ahol Béres Józsefnek valamilyen szerepe volt az életben. Ma már van Béres József Általános Iskola is, és én azt gondolom, fontos hogy legyen egy olyan Béres-díj, amely a diákokat a tanulásra, a kutatásra, a

meglévő problémák okainak feltárására ösztönözni tudja.

Külön figyelünk arra, hogy az adományaink, ha nem is anyagilag, de hatásukban jelentősek legyenek. Igye- szünk támogatni, kicsi, de fontos ügyeket. Ma már azt tudom mondani, hogy nagyon büszke vagyok arra, hogy vannak művészek, akiket mi indítottunk el a pályájukon. Akár ösztöndíjjal, akár a tanulmányi díjak magunkra vállalásával, akár egy repülőjegy megvételével. Az is örömmel tölt el, hogy megvalósulhattak olyan kulturális események, amelyekben oroszánrésztünk lehetett. Működésünkkel hozzájárulhatunk ahhoz, hogy művészek nőjenek fel, s hisszük azt, hogy rajtuk keresztül majd a magyar kultúra is növekedhet. Összességében ezek azok a filozófiai elvek, vagy inkább alapelvek, amelyeket mi megfogalmaztunk magunknak. A támogatásokról való döntéseinkben egyik legfontosabb szempont még az is, hogy azok tényleg oda is kerüljenek, ahová szánjuk őket.

Hogyan tudják ezt elérni?

Ez a részünkről sokkal nagyobb munkát igényel, mintha csak azt mondanánk valakinek, hogy íme, tízmillió forintot a megjelölt célra odaadunk, aztán lesz, ami lesz... Csak nagy figyelemmel lehet ezt megoldani. Már a döntés meghozatalánál fontos tisztázni az egyértelmű célt, a tényleges feltételeket, s nincs mese: a támogatás felhasználást is le kell követni. Megfogalmazunk nagy projekteket, mint a „Béres a magyar kultúráért”, „Béres a magyar oktatásért”, „Béres az egészséges embe- rért”, „Béres a daganatos betegekért”, ezek mind olyan nagyobb területek, amelyek mögött jelentős támogatások vannak. Nem engedhetjük meg azt a felelőtlen luxust, hogy kockára tegyük valós céljainkat! De a kisebb összegek esetében is érezzük a felelősséget a megvalósulni kívánt eredményért. A folyóiratok támogatása, egy-egy könyvnek a megjelentetése, egy-egy művésznek a szponzorálása egyébként azért is fontos, hogy minél többen szembesüljenek azzal a ténnyel, hogy micsoda szellemi tőke és erő volt és van még ma is ebben az országban.

Talán van valami különös elrendelés abban, hogy a Béres-ügyet először a népművészeti írók és költők kezdték el támogatni, élükön Nagy Lászlóval!

Ezt én is így gondolom. Jelentős és megtartó értékek rendkívüli találkozá- sa és éltetése ez az ügy. Minden gondol- kodó ember egyetérthet abban, hogy a szebb és élhetőbb jövő egyik záloga az, hogy a nemzet büszke tudjon lenni önmagára. Kényesen ügyelünk arra, hogy értékkel legyünk jelen a köztudatban. Egyik fontos feladatunknak tartjuk, hogy ebben a felszínessé vált világban az igaz alkotások közvetítésében szerepünk legyen. Gyakran megtapasztalhattam, hogy a felszín mellett, van egy nagyon aktív, egy rendkívül mély másik világ, amelyik talán kevésbé harsány, de létező, amelyik ugyanazokért a tiszta értékekért tipródik, amiket mi is segíteni akarunk. Sokan jönnek úgy hozzánk, hogy „*nekem a kérés nagy szé-*

gyen”, s talán igazuk van. Én mégis arra bízgatok mindenkit, hogy ne topogion az ajtó előtt a kérés szégyenétől, mert a helyénvaló kérés nekünk segítség. Csak így tudjuk a magunk lehetőségeit igazítani a valósághoz.

Húszéves működés után mire a leg- büszkébb?

A családomra. Arra, hogy a szeretetről egyformán gondolkozunk. Arra, hogy mindannyian azt érezzük, hogy a jó szolgálatába kell állítani a szívünket és a tudásunkat. Hogy egyformán tudjuk: jobb adni, mint kapni. Az Alapítvány munkáját illetően az tölt el különös büszkeséggel, hogy megtanultunk jól adakozni. Sokszor felteszem magamban a kérdést: vajon nem mi kapunk-e többet azért, hogy adunk? Mindig úgy érzem, hogy ez nekünk jelent többet. Általában azoknak adunk, akiknek az rendkívül fontos. Az ő visszajelzésük és megerősítésük nekünk hihetetlen erőt ad a napi munkához. Amikor belegondolok abba, hogy hány emberen tudunk már segíteni, hány ember gondol ránk szeretettel, hány ember jelez vissza (napi szinten kapok egy-egy köszönő- levelet), rá kell döbennem: mi sokkal többet kapunk annál, mint amit adni képesek vagyunk!

Mi az Alapítvány soron következő feladata?

Azt fogalmaztuk meg magunknak, hogy mi nem egy olyan alapítvány vagyunk, amelyik bevételeket keres innen-onnan, hanem a saját forrásait próbálja a lehető leghatékonyabban szétosztani. Ám számtalan olyan eset van, amikor pusztán csak egyedül kevesek vagyunk a segítséghez. A „Béres a daganatos gyermekekért” programnak van egy olyan rendezvénye, amely egy játékonysági estben fogalmazódik meg. Megszólítjuk a lakosságot, megszólítjuk a partnereinket, hogy álljanak mellénk egy olyan ügynek a támogatására, amely túlmutat a mi lehetőségeinken. Évente játékonysági esteket szervezünk egy-egy jelentősebb ügy megvalósulása érdekében. Péctől Szolnokig, Miskolc- tól Budapestig letettük már kézjegyünket, most áprilisban a Tűzoltó utcai Gyermekgyógyászati Klinika új intenzív részlegének berendezésére gyűjtünk. Ennek sikeressége egy nagyon szép születésnap ajándék lenne. Ez a játékonysági est április 25-én lesz Budapesten, a MOM Kulturális Központban, a Csillagszemű Táncegyüttes közreműködésével. Olyan életmentő műszerek beszerzéséről van szó, melyekkel a súlyos betegségek is jó eséllyel gyógyíthatók.

Szívből kívánom ennek sikerességét! Végezetül badd tegyem fel azt a kérdést: ezen a gyönyörű évfordulón mit üzen az ünnepelt – az öt ünneplőknek?

Először is azt, hogy a mi figyelmünk az összes magyarnak szól. Jelen vagyunk Erdélyben, a Felvidéken, a Délvidéken, Kárpátalján, igyekszünk mindenütt ott lenni, ahol magyarok élnek. Ha kicsiben is, de azon munkálkodunk, hogy mindnyájunknak teljes lehessen a Teremtő legnagyobb ajándéka: az élet.

„ZÁPOROS FÉNY VER”

Elkészült Utassy József síremléke

Fotó: Dányi József

A márciusi ítéletidő szünetében, március 16-án a rédcsi köztemetőben leleplezték Utassy József síremlékét, Mihály Gábor Munkácsy-díjas szobrászművész alkotását. Előző nap, a nemzet ünnepén, délután 1 órakor a költőért szólt a mise, melyen Lendvai Zoltán plébános az útnak indulni nem tudó meghívottak helyett felvonuló rédcсиекkel imádkozott a halhatatlan költő nyugalmaért. A rendkívüli körülmények miatt Utassy József halálának 3. évfordulóján, augusztus 27-én lesz a költőhöz közel álló barátok és ismerősök emlékező ünnepsége.

Utassy József Szélkiáltó

Jaj, ne hagyjatok magamma,
jaj, ne hagyjatok magamma,
ne száműzzetek a dalba,
ne száműzzetek a dalba:
jaj, ne hagyjatok magamma!

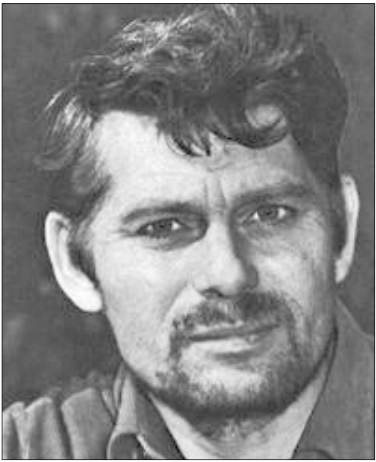
Furcsa tömlőc ám az ének,
furcsa tömlőc ám az ének,
nabja vagy, de mégse véd meg,
nabja vagy, de mégse véd meg:
furcsa tömlőc ám az ének.

Engemet ha árván hagytok,
engemet ha árván hagytok,
ti is egyedül maradtok,
ti is egyedül maradtok:
engemet ha árván hagytok.

Jaj, ne hagyjatok magamma,
jaj, ne hagyjatok magamma,
ne száműzzetek a dalba,
ne száműzzetek a dalba:
jaj, ne hagyjatok magamma!

KISS BENEDEK 70 ÉVES

Deák Mór Szól a dob

Kiss Benedeknek

önáltatók
semmibevert lelkiismerete
Varázsló
mondd meg hogy hogyan lesz
nap a naphoz
hold a holdhoz
ember visszajuthat Istenhez?

vagy egyre csak
messzebb kerül Tőle
és vak lesz süket és ostobább
amíg már
elválsik benne minden
s a lelke nélkül
él tovább?

szól a dob
nem tudja senki
a tompa ritmus mit jelent
a múlt paraszán
mezítláb járva
ki ígézi meg
a jelent?

elvágtat
magától minden
míg kidől a ló

és seb és vér és fáj a láb?
a két kar akkor megölel
vagy megfojt?
hogyan tovább?

tudsz-e olyat
jövendőlni
hogy jobb lesz nekünk s hazánk talán
teljesebb lesz
egész
az európai éjszakán

Veled álmodunk
vagy Te álmodsz
minket
bármennyire fáj
hetvenévesen a jövő
a lepusztult Szent-György hegyi táj?

a tér
ahol galambok szarnak?
a parlament,
ahol mi csak
egy szavazattal
nem érünk semmit,
és az nem fontos, aki vagy?

hetven évesen
beszakad majd
lépteid alatt a jövő
amit gyerekeidnek tervezteél
és elfelejti
hogy ki ő

aki Neked ígért mindent
nem tudta
hogy nem is igaz
amit ígért
mert Te magad
beváltottad az ígazadat

innenről kezdve ez a hetven
másoknak megtiszteltetés
hogy megtanuljuk
mi a fontos
és megtanuljuk
mi a kevés

KONRÁD GYÖRGY 80 ÉVES

Véghelyi Balázs

Konrád György 57 éves volt, amikor (1990-ben) megkapta a Kossuth-díjat: az első hivatalos elismerést szülőhazájától. Akkor már Európa-szerte elismert író, szociológus és ellenzéki mozgalmár volt. Olyannyira elismert, hogy 1990-ben őt választották meg a Nemzetközi Pen Club elnökévé, majd a Berlin–Brandenburgi Művészeti Akadémiát is vezette. Külföldi kitüntetéseinek sorát az 1983-ban neki ítelt Herder-díj nyitotta, később megkapta a Nemzetközi Károly-díjat, a Francia Becsületrend tiszti fokozatát, több egyetem díszdoktori címét...

Szép életpálya egy olyan embertől, akinek tízévesen menekülnie kellett zsidó származása miatt, akinek később polgári gyökerei évekig akadályát jelentették egyetemi felvételének, aki 1956-os szerepvállalása miatt sokáig állástalan volt, akit többször sújtottak utazási és publikációs tilalommal, és akinek első könyve, *A látogató* viszonylag későn, 36 éves korában jelent csak meg. Ezzel azonban rögtön az irodalmi figyelem középpontja került, ahogy a többi hátrány is előbb-utóbb kompenzálódott, vagy akár előnnyé is vált idősebb korában.

Konrád Györgyöt eleinte munkahelyi élményei sarkallták írásra. A hatvanas–hetvenes években dolgozott a gyámhatóságnál, elmeógyógyintézetben és város-szociológusként is a Városépítési Tudományos és Tervező Intézetben. Ezek a munkakörökben táruáltak föl előtte azok az egyéni és össz-társadalmi gondok, a szellemi,

lelki és fizikai nyomor döbbenetes megnyilvánulásai, amelyekről regényeiben, esszéiben és szociológiai értekezéseiben hírt adott.

Regényeinek cselekménye egyszerű, a fikció helyett a hangsúly inkább a szociológiai és morális tanulságokra esik. Nyelve azonban színes, képei elevenek, mondatai áradóak, de mindig pontosak. Szelényi Ivánnal közösen jegyzett szaktanulmánya, *Az új lakótelepek szociológiai problémái* (1969) pontos látélet és figyelmeztetés is egyben. *Az értelmiség útja az osztályhatalom-*

Fotó: Stekovics Gáspár

hoz című történeti, szociológiai és filozófiai értekezésük 1974-ben már fennakadt a cenzúra szűrőjén. Miután a kéziratot külföldre juttatták, államellenes izgatás vádjával indult ellenük vizsgálat. Szelényi elhagyta az országot, Konrád maradt, vállalva ezzel

a publikációs tilalmat. Művei a rendszerváltásig csak külföldön jelentek meg..

Konrád Györgynek a rendszerváltás utáni magyar viszonyokról megosztóan markáns a véleménye. Szembekerült egykori barátjával, a politikai véleményét szintén nem palástoló Csoóri Sándorral is, akivel az ötvenes–hatvanas években egy asztaltársasághoz tartozott, és még 1985-ben is együtt szólahtak fel Monoron, az ellenzék első nagy zászlóbontásán. A kilencvenes évek elején sokan két világhép két jelképes alakjaként tekintettek rájuk. Orbán Ottó is erre utalt a *Kis ország-blues*-ban: „Csoóri vagy Konrád / kis ország kis ország / bősé haragszomrád / kis ország kis ország / pártok és porták / kis ország kis ország”. A közéleti szerepvállalás ellenére azonban mindketten elsősorban írók maradtak. Csoóri Sándor 2010 februárjában ünnepelte 80. születésnapját. A Petőfi Irodalmi Múzeumban rendezett ünnepségen több írószervezet képviselői is felszóltak. Az ünnepség végén, az utolsók között, én is odamentem Csoórihoz. Ekkor tűnt fel mögöttem Konrád György, aki a hátsó sorokban ülte végig a programot. Kivárta, amíg az összes gratuláló és dedikáltató elvonul, és kettesben maradhat az ünnepelttel. Úgy láttam, Csoóri is várta a találkozást. Kézfogásukról *A látogató* utolsó szavai jutottak eszembe: „jőjjön el mindenki, aki akar, egyikünk beszél, másikunk hallgat, legalább együtt vagyunk”.

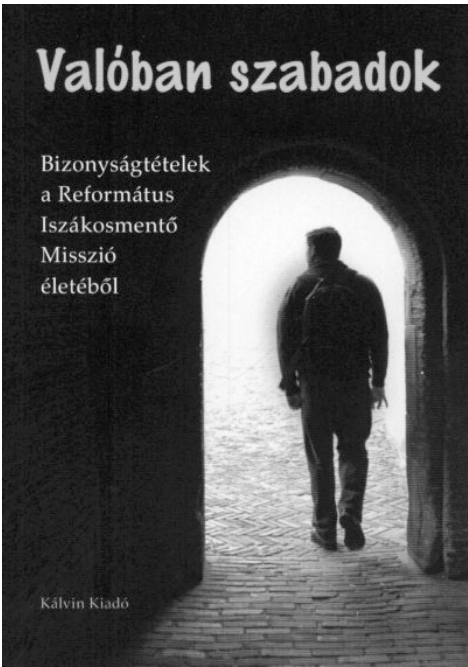
Isten éltesse az idén 80 éves Konrád Györgyöt!

VALÓBAN SZABADOK

BIZONYSÁGTÉTELEK A REFORMÁTUS ISZÁKOSMENTŐ MISSZIÓ ÉLETÉBŐL

Fazekas István

Sokan leírták már, s talán tudjuk is mindannyian: az alkohol maga a pokol. Az alkohol vonzalmában élni olyan szellemi és lelki rabság, amely a személyiség torzulása szempontjából fölér egy komolyabb diktatúrával. Mindennapi iszákosnak lenni testi rabság is. Az alkoholt megszokó és az azt sóvárgó sejtek örök szomjúsága rosszabb a börtönnél. Ki adhat szabadulást ebből a tripla bilincsű nyomorúságból? Az orvostudomány? Aligha. Évtizedek óta láthatjuk kudarcait. Ahol a lelket elhanyagolják, ott a test bajait sem tudják orvosolni. Az elvonókúrák, a beépített tabletták az esetek többségében a gyors visszaesést, a teljes leépülést idézik elő. Vajon miért? Egyetlen oka van ennek. Egy ok, ami örök tabu. Az alkoholfüggőség gyógyíthatatlan betegség. Az emberben lakozó lélek gyógyíthatatlan betegsége. Aki egyszer függővé vált, segíthet-e azon valami? Magyarországon jelenleg közel 1,5 millió az alkoholfüggők száma. A cigánykérdés mellett ez a második legnagyobb problémánk. Szokás erről őszintén beszélni? A Magyarországon megvalósuló bűncselekményeknek több mint a felét alkoholos befolyásoltság hatása

alatt követik el. Közérdekű adat ez? Sorolhatnám még a különféle betegségek statisztikai számait, de nem teszem, mert mindannyian jól tudjuk, hogy hazánkban a korai halál

legfőbb oka maga az alkohol. Erről a problémáról ötven éve csak hazudozni szokás. Ez is mutatja ördögi jellegét. Az élet színpadán az ital kezdetben csak staffázs, ám aztán a biztos tragédia mozgatója. Akinél a függőség kialakul, menthetetlenül elbukik, hacsak...!

A Református Iszákosmentő Misszió megalakulása Siklósi József lelkipásztor nevéhez kötődik, aki 1981-ben kapott engedélyt, hogy hivatalosan is alkoholistákkal foglalkozhasson. A misszió irányítását 1984-ben id. Balog Zoltán vette át, akinek irányítása alatt a dömösi szanatórium 2000-ben államilag is elismert kórház lett. Az itt elért eredmények Európa-szerte is elismert, valóságos csodák. Ezekről a csodákról szól a Némethné Balog Katalin szerkesztésében közreadott kis könyvecske. Arról szól, hogy van kiút! Arról szól, hogy van szabadulás az alkohol rabságából! Arról szól, hogy látja Isten a nyomorúságunkat, s ha a legnagyobb mélységben hozzá kiáltunk, akkor meghallgatja könyörgésünket. Minden magyarnak kötelező olvasmány!

(Valóban szabadok, Kálvin Kiadó, Budapest, 2011)

A SZEMÜVEG

Ozsváth Sándor

Atyánkfia első állomáshelye, ahol kedves tárgyait (magyar és történelem) próbálta megszerettetni a reá bízott nebulókkal, amolyan „se nem falu se nem város” település volt. Lévén azonban járási székhely is, jobbára az utóbbi szerepében tetszelegett. Egy városias helynek pedig – sok más egyéb mellett – étterem dukál, s nem is akármilyen, hiszen meg kellett felelnie a „megyétől” kiküldöttek s a „vidékről” feljövők mellett a helyi nobilitás kulináris igényeinek is. E hármas követelményt – az ét- és itallap tanúsága szerint – kitűnően teljesítette a főter sarkán posztoló Csutorás, III. osztályú étterem. A köznép amúgy a kistestvért, a Csibukot vagy a főutcai – helybéliek körében csak Aranykapcának titulált – talponállót látogatta előszeretettel.

Megelégetve a hétközi szárazkosztot, vásárnaponként atyánkfia is a Csutorába járt

ebédelni, mely aktus később hasonszőrű barátaival délutáni kávézgatásba, koraesti poharazásba torkollt. Akkoriban a pékségből éppen kiugrott Fássy uram volt a főpincér. S hogy másodállásban nagy tréfamester is ökelme, azt atyánkfia eleinte még nem tudta. Első találkozásukkor, a szokásos „mi tetszik?” után diszkrétén érdeklődött ittléte okairól meg további szándékairól. Közben kiürítette a hamutartót, letisztította az asztalt az alkarján lévő, előírászerűen összehajtott kendővel, a handlival, megigazgatta a művirágcsokrétát, majd szemüvegét nagyítóként használva segített tájékozódni az étlapon, hogy mi fogott el, s mi az, amit ő személy szerint ajánlana. Az okulárét aztán szertartásosan visszaigazította orrára-fülére. Két fogás között bizalmas, helyi információkat osztott meg a kedves vendéggel, s a kávé felszolgálása közben már néhány baráti tanáccsal is ellátta. A számlát meglehető-

sen körülményesen állította össze, no nem a matematikai műveletekkel volt baja, hanem a pápaszemmel – nem látta jól a számokat. Levette, handlijával komótosan megtörülgette, kipróbálta, s mert nem volt megelégedve, másodszorra vigyázva rá is lehelt, hogy így finomítson a tisztítás műveletén. Újrakezdte a cecphet, de csak nem tetszett valami! Most már ingerülten kapta le szemüvegét, majd a handli csücskét áthúзва annak egyik „ablakán” buzgó tisztogatásba kezdett. Ekkor esett le a tantusz atyánkfiánál! A szomszéd asztaloknál már egy ideje kuncogtak a közjátékon, s mikor Fássy uram újra feltette az okulárt, boldog vigorral konstatálva, hogy végre jól lát – kitört a nevetés. Mit nevetés, harsány röhögés! Tőlük tudta meg aztán, hogy főpincérünk ezt a műsorszámot minden új fiúnak eljátssza.

Egy hét múlva már atyánkfia derült a legjobban Fássy úr produkcióján.

Csontos Márta

Égi játéktár

Csak egy klikk, egy bejelölés,
és elérhetlek téged,
égi tetőd alá én is beférek.

Meg akarom tartani a helyem
Unam, a tőled kapott terméklistán.

Melletted ébredek, s nem félek
magammal venni köntösöd,
pedig nem nám méretezték.

Am mindhiába akarok dobókocka
lenni az Irány a Pravadísom
című társasjátékban.

Dopitáné Jámbor Ivett
önmagáról:

„Egyetlen dolog a lényeg: képesek vagyunk-e az evidenciáknak tűnő dolgokban megtalálni az apró csodákat. . .”

Sajtónyelvőr

„Szerelmesek”

Arany Lajos

Olyan „szerelmes” a média, mint még soha. Híriül adja: „hangulatos környezetben kínálnak szálláslehetőséget a természet, a vízpart és az Alföld szerelmeseinek”. Meghökkenve szerzünk tudomást arról, hogy a koponyamotívum régóta népszerű „a tetoválás szerelmeseinek” körében.

A zsúritag „rögtön beleszeretett a rocktrióba” – hangzott el egy tehetségkutató műsorban. Férfi a szóban forgó ítéző is, a három ifjú énekes is, de természetesen nem uralkodott el semmiféle másság érzése a döntnökön. A média használt pontatlan szót. A közlés értelme: a fiúk előadása *elementáris hatást gyakorolt* a mentorra, *nyomban felfedezte, hogy tehetségesek*.

„A párom *beleszeretett* egybe, és azt haza kellett vinni.” *Tengerimalacról* van szó. Kézenfekvő, hogy nem az állatokhoz vonzódik az említett személy, hanem a beszélő választotta meg rosszul a kifejezést. Korrekten: *aranyosnak talált*a, *megkedvelte* a kis állatot. „Anyu *beleszeretett* egy kanadai lucba.” Ez a közlés sem valamiféle beteges hajlamra utal, hanem nyilván arra, hogy a fenő *friss, tiszta, balzsamos illata jótékonyan hat* az említett személy *érzékeire*.

Szóba hozza a média „a mogyoró és a lágy, krémes, valódi csokoládé *szerelmeseit*”, miként „a palacsinták *szerelmeseit*” is. Fura érzések lehetnek... Jobb, ha el se képzeljük. Javasoljuk: a csemegék *szerelmesei* helyett *ínyencekről*, az *ínycsiklandó ízek élvezőiről* beszéljünk, azokról, akik *nem tudnak betelni* kedvenc étjükkel. A médiában lelhető szövegek tanúsága szerint mindennek „fordítottjába”, a „semmibe” is bele lehet szeretni: „Ha *beleszeret* egy egészséges diétába, a beteg kizárja az életéből az alapvető élelmiszereket”. A diéta a „szerelem” tárgyaként pongyola szóhasználat, egyszersmind képzavar. Szabatosan: ha *felismeri* a fogyókúra *egészségőrző hatását*...

„*Beleszerettem* a zöldturmixba”, „biztosan *beleszeret* majd a kiváló koktélok valamelyikébe”. Az (aromás) italokat lehet *évezni, élvezettel ízlelni, kóstolgatni*. A pikáns nedűk kortyolgatása erősítheti a *szerelmi* (értsd: nemi) vágyat. De a *szerelem, a vágy – titokzatos – tárgya* mégiscsak a hús-vér ember. S máris témánál vagyunk... „*Beleszerettem* a feleségem lábaiba”; „rám mosolygott, én pedig *beleszerettem* a mellébe” – olvassuk a (megmosolyogtató, utóbbi példában dupla logikai baklövés nyomait is viselő) nyilatkozatokat a neten. Pontos szóválasztással: *szépnek, vonzódnak, delejesnek, izgatónak, erotikusnak találja* e testrészeket.

S a médiaszövegek tanúsága szerint vannak *szerelmesei* a repülésnek, a táncnak, a térképnek, az autóversenynek; tájékozódhatunk arról, hogy „a tanga *szerelmesei* általában azért imádják ezt a darabot, mert láthatatlan”. De íme, a „legszebb”: „számtalan meglepetést is tartogat az este a *pankráció szerelmeseinek*”. Aki ebbe *szerelmes*... Nyilván a szóhasználatl van baj itt is, a közlés tartalma ennek az extrém sportnak a (*megszállott*) *rajongóira, szurkolóira, drukkereire* vonatkozik.

A példák után javasolt szinonimák mellett néhány további következik a „szerelmes” média számára e tárgykörben: az étel-ital valakinek *jólesik, csúszik, ínyére való, gusztusos*; aki, ami hat: *megérint, megkap*; aki kedvel: *szeret, rokonszenvez, szimpatizál, vonzódik (valakihez, valamihez), kegyel, favorizál, kultivál, szível* (‘kedvel’; nem pedig *szívele*, ez utóbbi ige igekötővel, a *megszívele* formában él, ‘megfogad’ jelentésben); aki rajong: *lelkesedik, imád, bámul, csodál, magasztal, bálványoz, istenít, él-hal, lángol, boldondul, hevül*; ami, aki tetszik valakinek: *kedvére van, ínyére van, imponál, elbűvöl, gyönyörködtet*; aki, ami vonzó, az egyebek között lehet *izgalmas, lebilincselő, mágneses*; aki szeret (valamit), az például *örömet leli (valamiben), örül (valaminek), becsben tart, vágyik (valamire), óhajt, megkíván, igényel*.

A kipécézett példákat száma véve, ráébredünk: sok mindenhez közük van a „szerelmes” citátumoknak, kivéve a *szerelmet*... Igen, Németh László fél százada papírra vetett gondolata máig nem veszített aktualitásából: „a szerelem még nagyon új vívmány, melyet nekünk kell tökéletesítenünk”...

A cikk teljes terjedelmében a Szókimondó c. hajdúszoboszlói kulturális folyóirat 2013. januári számában jelent meg.

STÁDIUM
Társadalmi és Kulturális Hírlap

FŐSZERKESZTŐ:

Pozsgay Imre

Terjeszti a Lapker Zrt.

ELŐFIZETÉSI DÍJ:

egész évre 2580 Ft

FELELŐS KIADÓ:

az Editio Librorum Kft. ügyvezetője

FELELŐS SZERKESZTŐ:

Fazekas István

ISSN 2063-5389

A SZERKESZTŐSÉG TAGJAI:

Arany Lajos (anyanyelvi lektor)
Bertha Zoltán (esszé),
Bordás Mária (tanulmány),
Czifrik Katalin (közéleti hírek),
Deák Mór (szépirodalom),
Szigetvári József (kulturális hírek)

Ára: 300 Ft